

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "במדבר"

כ"ד באייר תשע"ד, (24/05/2014)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה

אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו

נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:

שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
19:14	19:12	19:07	19:15	18:59
20:17	20:16	20:19	20:18	20:15

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת "במדבר" – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	19
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	27
4 .	מיצירתם ומורשתם של רבותינו	65
5 .	בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	66
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	102
7 .	החיים הבריאים	110
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע זה	120
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	127
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחורית

1.0 . חומש במדבר

המדבר כסמל

בשבוע זה אנו מתחילים בקריאת חומש "במדבר" – הספר הרביעי מחמשת חומשי תורה. חומש "במדבר" מתאר את האירועים שאירעו לעם ישראל במהלך 40 שנות נדודיהם במדבר.

על פניו נראה כי חסר בספר זה את הברק הנמצא בשאר ארבעת חומשי התורה.

ספר בראשית מתאר את התהוות ההיסטוריה האנושית וראשית האומה הישראלית.

ספר שמות מביא אלינו את האפוס הגדול של יציאת מצרים ומעמד הר סיני.

ספר ויקרא מביא את תורת הכהנים והקרבנות

ובספר דברים אנו קוראים את דבריו של משה לפני מותו, החתומים בחותם נבואי.

לעומתם, ספר במדבר עוסק בחיי היום יום במדבר. כבר בפתחתו נמסרת רשימה ארוכה ומייגעת של המשפחות, השבטים ומספרם המדויק ובהמשך אנו קוראים על סכסוכים, נרגנויות ומריבות פנימיות שהביאו להארכת השהות והנדודים במדבר. תיאורים אלו פוגעים לכאורה באידיליה שתוארה עד עתה ומציגים את אבותינו הקדמונים באור לא מחמיא במיוחד ולעתים עולה אצל הקורא התמיהה, אולי כדאי היה לוותר על כל זה בשביל הדורות הבאים?

ברם, נראה כי דווקא תיאורים אלו חשובים לדורות הבאים. תורת ישראל בניגוד לתפיסות ולאידיאות אחרות פונה אל כל אחד ואחד בכל רמה ובכל מצב – "אתם ניצבים היום כולכם לפני ה'....מחוטב עציך ועד שואב מימך...למען הקים אותך היום לו לעם..." (דברים כ"ט, ט' – י"ד)

אין זו תורה האמורה להתאים ליחיד סגולה ולמורמים מעם המנותקים מהעשייה היומיומית, אלא תורה המתערבת בכל שטחי החיים, קובעת נורמות כלכליות וחברתיות ועוסקת בכל היבטי החיים החומריים.

במדרש נאמר כי התורה ניתנה במדבר ולא בארץ ישראל, כיון שהמדבר מסמל מקום פרוץ ופתוח לכל, שטח שאינו נמצא בטריטוריה של אף אחד וכל אחד יכול לעבור בו. בהשאלה, אף התורה שייכת לכל אחד וכל אחד יכול למצוא בה הדרכה למצב בו הוא נמצא.

לכן, חומש במדבר מתאר לנו עם בראשית דרכו, עם היודע רגעים יפים של התעלות הנפש ורגעים של קטנות וצרות עין, ימים של אחדות וימים של מחלוקת, עם המתקדם או נסוג בהתאם למעשיו.

כתיבת הסיפורים הלא מחמיאים הללו באה ללמד כי עם מורכב מהרבה פרטים שלכל אחד דעה ומחשבה משלו ואי אפשר ואסור להתעלם מהם...כי התעלמות משמעה טאטוא דברים תחת השולחן והצגת מצגת שווא כאילו הכול בסדר...

ספר במדבר – המשך ישיר של ספר שמות

רובו של ספר במדבר הוא סיפור, אך יש בו גם מצוות לשעה ומעט מצוות לדורות. הוא עוסק בתיאור חלק מהשנה השנייה לצאת בית ישראל מארץ מצרים ולכתם במדבר (בפרשת קרח ופרה אדומה נקטע התיאור, והוא מתחדש בפרק כ', בתחילת שנת הארבעים), ומוסר את מצוות השעה שנצטוו בהן ומעשי ה' אתם. לפי מניין המצוות לרמב"ם, יש בספר חמישים ושתים מצוות, עשה ולא תעשה, הנוהגות לדורות.

כבר העמידנו ראב"ע על העובדה שלמעשה מפרט הספר מעשים שאירעו במשך שנתיים בלבד:

"והנה אין בתורה כלל שום מעשה או נבואה רק בשנה הראשונה ובשנת הארבעים" (ראב"ע במדבר כ', א). ("בשנה הראשונה" – כוונתו לשנה הראשונה שבמדבר, היא השנה השנייה לצאת בני ישראל מארץ מצרים.)

בדברי הקדמתו של רמב"ן לתורה נמצאת אחת מן התשובות לשאלה: מדוע לא פירטה התורה את המעשים בכל השנים הללו? לדעתו, התורה לא באה לספר לנו

היסטוריה, אלא לחנך אותנו ולהתוות את דרכנו בכך שנפיק לקח מן הסיפורים. בספר יש פירוט רב של משך זמן קצר ובו תכנים רבים, לעומת משך זמן ארוך אך חסר משמעות.

נוהגים אנו לכנות את הזמן שבין יציאת מצרים לבין הכניסה לארץ ישראל בשם: "תקופת המדבר". דומה שאין אח ורע בהיסטוריה האנושית לעובדה שפרק זמן כה קצר, שנות דור אחד, ייקרא תקופה! בפרק זמן זה נוצרה אומתנו. תחילתה ביציאת מצרים. עבדים מדוכאים, שאין בהם לא סדר ולא משטר ואף לא אמונה ותקווה, מוצאים ממצרים. הם מעוצבים על ידי קביעת סדר ומשטר, חוק ומשפט לעם, על פי צו ה', והופכים לעם במעמד הר סיני, עם כריתת הברית ומתן תורה. עם ישראל שואל את עצמו לא רק מאין באת, אלא גם לאן אתה הולך. במעמד הר סיני נקבע כי העם נוצר וקיים כדי לקיים תורה ולהפיצה בקרב העמים: "היום הזה נהיית לעם" (דברים כ"ז, ט), "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות י"ט, ו).

ספר במדבר, כמו ספר ויקרא, מהווה המשך ישיר של ספר שמות פרק מ', פסוקים לד–לח. אך בעוד שספר ויקרא ממשיך את שמות מ', לד–לה, הרי ספר במדבר ממשיך את שמות מ', לו–לח.

מצוות ספר ויקרא נאמרו למשה החל מראשית השנה השנייה. התיאור בספר במדבר, בתחילת פרק ט', פותח בתחילת השנה השנייה. רק אחרי כן בא, מבחינה כרונולוגית, פרק א' ואילך, בחודש השני של השנה השנייה.

שם הספר

שם הספר השגור בלשוננו כיום הוא "במדבר". צורת התיבה היא בנסמך, כפי שכתוב בפסוק א: "במדבר–סיני". בפי חז"ל נקרא הספר בשם "חומש הפקודים" (למשל, משנה יומא ז', א; סוטה ז', ז ועוד) – על שם המפקד שבראשיתו. על פי שם זה תרגמו המתרגמים את שם הספר וקראו לו "מספרים" או "ספר המספרים". הספר נקרא גם בשם "וידבר" על פי התיבה הראשונה בספר, כפי שנהוג לקרוא לספרים האחרים: "בראשית", "ויקרא", "אלה הדברים". התיבה הראשונה והבלתי שגרתית בפסוק הראשון היא "במדבר", וכפי שספר "שמות" נקרא "שמות" ולא "ואלה", וספר "דברים" אינו נקרא "אלה" אלא

"דברים", כך גם ספר "במדבר" נקרא על פי תיבה זו – במדבר. נוהגים, בטעות, לקרוא לספר "במדבר" (בידוע). יש להעיר כי שם זה אמנם מתאים לתוכנו של הספר, אך יש טעות בהגייה זו שכן הכתוב הוא בנסמך: במדבר סיני.

חלוקת הספר

מבחינת סדר הזמנים מחולק ספר במדבר לשלושה חלקים:

1. פרקים א' – י' : לרגלי הר-סיני.
2. פרקים י"א – י"ח : במדבר, אירועי השנה השנייה לצאתם ממצרים; פרק י"ט : מצוות פרה אדומה.
3. כ' – סוף הספר: אירועי שנת הארבעים.

מבחינת הסדר הכרונולוגי, אירועי ראש חודש ניסן שבספר שמות נמשכים בספר במדבר.

על המפקד המופיע בראש הספר נצטוו בני ישראל באחד לחודש השני, בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים (ראו רש"י ט', א). ההכנות החלו עוד בשנה הראשונה, עם קיום מצוות "כי תשא", ונתינת מחצית השקל לכפרה על נפשות בני ישראל בשעת המפקד. בכסף הזה הכינו את אדני המשכן שהוקם באחד לחודש הראשון של השנה השנית (ראו: שמות מ', ב, יז)

המתואר בפרקים כ'–ל"ז התרחש במשך חמישה חודשים של שנת הארבעים (ראה תחילת ספר דברים).

בחינה זו של משך זמן האירועים מבליטה את חוסר הפרופורציה בסיפור המאורעות. פרקים רבים מוקדשים לפרק זמן קצר, ולהפך – פרקי זמן ארוכים ביותר מתוארים בפסוקים מעטים, או שאינם מתוארים כלל. מכאן יכולים אנו לעמוד על כוונת התורה בתיאור האירועים. לפנינו ספר שנועד להורות לנו דרך התנהגות וכיוון מחשבה על פי האירועים המתוארים בו והמסקנות העולות מתיאורים אלה. למשל: העיסוק המפורט בסדרי החניה בא ללמדנו כי מרכז

המחנה הוא משכן העדות, וכי מחנה ישראל אינו מחנה נוודים הנוודים בערבובייה ללא סדר ומשטר. במחנה זה מכיר כל אדם את ייעודו ותפקידו.

תאריכים מרכזיים בספר במדבר

הספר פותח בציון תאריך: "באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים" (א, א.).

בפרק ז', א: "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן..."

התאריך המדויק מופיע בשמות מ', יז: "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן". לפי רציפות המאורעות היה צריך ספר במדבר להיפתח בעניין זה (ראה במדבר ט, א, רש"י ורמב"ן).

הסבר לסדר המאורעות בסדר במדבר – בערך אין מוקדם ומאוחר בתורה

בפרק י', יא-יב: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת. ויסעו בני-ישראל...". רש"י לפסוק מראה, כי הם שהו בסניני שנה פחות עשרה ימים.

בפרק כ', א: "ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון, וישב העם בקדש...".

בפסוק עצמו חסר ציון השנה, אולם נראה שחלפו מיציאת מצרים עד המתואר בפסוק זה ארבעים שנה (ראה רש"י). רשב"ם מוכיח את הדברים מתוך סדרת מסעי. בהמשך הפסוק מדובר על מותה של מרים בקדש: "וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם". והרי אהרן אחיה מת אחריה, ובסדרת מסעי נאמר (פרק ל"ג, לו-לח): "ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר צן היא קדש. ויסעו מקדש ויחנו בהר-ההר בקצה ארץ אדום. ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על-פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בחדש החמישי באחד לחדש". השווה דברי המפרשים לדברים א', מו, ושם בהמשך.

על מסעות בני ישראל במדבר במשך שלושים ושמונה שנה אין לנו כל ידיעה. הידיעות שהתורה מוסרת לנו הן מהשנה הראשונה והשנייה לצאתם מארץ מצרים ומשנת הארבעים ואילך. (ראה ראב"ע כ', א.).

ואף על פי שבספר נראים הדברים כהמשך ישיר של אירועים סמוכים, יש להדגיש

שחלף זמן רב ושהכתוב דילג בעצם על שלושים ושמונה שנים. עם הגיע העם למדבר פארן, לקדש, אמונה להתחיל הכניסה לארץ. כאן באים שילוח המרגלים, חטא המרגלים וחטא העם ודחיית הכניסה לארץ בעקבות חטא זה.

תאריכים חשובים בספר במדבר

שנה א' – א' ניסן" החדש הזה לכם ראש חדשים". רש"י: כזה ראה וקדש (שמות י"ב, ב).

שנה א' – ט"ו בניסן" ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם" (שמות י"ב, נא).

שנה א' – א' בסיוון" בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני" (שמות י"ט, א).

שנה א' – ו' בסיוון מעמד הר סיני (שמות י"ט-כ).

שנה ב' – א' בניסן" ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן" (שמות מ', יז).

שנה ב' – י"ד בניסן" ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני" (במדבר ט', ה).

שנה ב' – א' אייר" ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" (במדבר ז', א).

שנה ב' – י"ד באייר" בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו (פסח שני) (במדבר ט', יא).

שנה ב' – כ' באייר" ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת. ויסעו בני ישראל" (במדבר י', יא-יב).

שנה מ' – א' באב" ויעל אהרן הכהן אל הר-ההר על-פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש (במדבר ל"ג, לח).

סֵפֶר בְּמִדְבָּר הוּא הַסֵּפֶר הַרְבִּיעִי בַתּוֹרָה. הַסֵּפֶר נִקְרָא גַם "חֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים" כִּיּוֹן שֵׁשׁ בּו שְׁנֵי מְפַקְדִים ('פְּקִידוֹת' בַּלְשׁוֹן חֲז"ל) שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמְפַקֵּד נִפְרָד לְלוּיִים. מִכַּאֵן בָּא גַם הַשֵּׁם הַלְּוֵעִזִי Arithmoi, בַּתְּרַגּוּם הַשְּׁבַעִים. סֵפֶר בְּמִדְבָּר מִסְפַּר עַל 40 הַשָּׁנִים שֶׁבֵּין הַיְצִיָּאָה מִמִּצְרַיִם לַכְּנִיסָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲךָ לִמְעַשָּׂה, כִּמְעַט רַק עַל הַשָּׁנָתִים הַרְאִשׁוֹנוֹת וַחֲצֵי הַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה בַּמִּסְעָ.

תּוֹכֵן הַסֵּפֶר

1 . פְּרָקִים א' – י' (פְּרָשׁוֹת בְּמִדְבָּר, נְשׂוּא, בַּהֲעִלּוֹתָךְ) :

פְּרָקִים אֱלוֹ מִתְאָרִים אֵת הַהֲכָנוֹת לַמִּסְעָ
עֲבוֹדַת הַלְּוִיִּים, דִּינִים מִיּוֹחֲדִים
וְהַיְצִיָּאָה לַמִּסְעָ.

מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל (פְּרָקִים א' – ב') (פְּרָשׁת בְּמִדְבָּר) :

הַסֵּפֶר מֵתַחִיל בְּצִיּוּי ה' לַסִּפּוּר אֵת עַם יִשְׂרָאֵל בַּתְּחִילַת הַמִּסְעָ בְּמִדְבָּר.
לְאַחַר הַמְּפַקֵּד מִתּוֹאֵר סֹדֵר הַמַּחֲנֵה בַּהֲפַסְקוֹת שֶׁבֵּין מִסְעָ לַמִּסְעָ:
בְּמִרְכֵּז – הַמִּשְׁכָּן,
סְבִיבּוֹ – הַכְּהֻנִּים וְהַלְּוִיִּים,

וּמִסְבִּיבָם – שָׂאֵר עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹשָׁה שַׁבָּטִים בְּכָל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת צַדֵּי הַמַּחֲנֵה.

הַלְּוִיִּים (ג' – ד') (פְּרָשׁוֹת בְּמִדְבָּר, נְשׂוּא) :

לְאַחַר מְפַקֵּד הַלְּוִיִּים מִתּוֹאֵרַת הַחֲלַפַת הַבְּכוֹרוֹת (שְׁמִלְכַת חִילָה הִיוּ אֲמוּרִים לַהֲיֹוֹת
הָעוֹבְדִים בַּמִּשְׁכָּן) בְּלוּיִים וְאַחַר כֵּךְ תִּיאוֹר עֲבוֹדַתָם בְּזִמְנֵי הַמִּסְעָ: בְּנֵי קֵהַת – נְשִׂיֹאת
כָּלֵי הַמִּשְׁכָּן, בְּנֵי גִרְשׁוֹן – כָּל כָּלֵי הַבַּד שֶׁבַּמִּשְׁכָּן וְעַלְיוֹ, בְּנֵי מִרְרִי – קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
וְכָל הַקְּשׁוֹר בֵּהֶם.

דִּינִים מִיּוֹחֲדִים (ה' – ו') (פְּסוּקִים ט' – יד') (פְּרָשׁוֹת נְשׂוּא, בַּהֲעִלּוֹתָךְ) :

דִּין קִרְבָּן אֲשֶׁם, דִּינָה שֶׁל אִישָׁה הַנַּחֲשָׁדַת בְּנִיאוּף, אִיסוּרִיו שֶׁל הַנְּזִיר וְדִינוֹ בְּסוּף יָמָיו
נְזִירוֹתוֹ (קִרְבָּן וְגִילוּחַ כָּל שְׁעָרוֹ), בְּרַכַת כְּהֻנִּים (הַנְּאֻמְרַת עַד הַיּוֹם בְּבִתֵּי הַכְּנַסַת עַל
יְדֵי הַכְּהֻנִּים), קִרְבָּנוֹתֵיהֶם שֶׁל שְׁנַיִם עֶשֶׂר נְשִׂאֵי הַשַּׁבָּטִים, דִּינֵי טְהַרַת הַלְּוִיִּים וְקִרְבָּן
פְּסַח שְׁנִי.

היציאה למסע במדבר (ט') (פסוקים טו - כ"ג) - י'): (פרשת בהעלותך)
הענן קובע את דרכם של ישראל - מתי יסעו ומתי יחנו, תרועת החצונצרות - בימי
שלום ומלחמה, והיציאה עצמה למסע כאשר הארון בראש המחנה.
חלק זה מסתיים בדברי משה עם התחלת המסע, שמוקפים בספרי התורה בשתי
נו"נים הפוכים. פסוקים אלו נחשבו אצל חז"ל לספר בפני עצמו, או לקטע שאינו
במקומו.

2. פרקים יא-יט (פרשות בהעלותך, שלח, קורח, חוקת)

בפרקים אלו מתוארים אירועים וציוויים רבים שהתרחשו במהלך המסע במדבר.
האירועים המרכזיים בחלק זה הם חטאי בני ישראל כמו בקברות התאוה, המרגלים
וקורח ועדתו.

תלונות העם (י"א) (פרשת בהעלותך) :

הפרק מתחיל בתיאור קצר של כעס ה' על תלונה של העם וממשיך בסיפור ארוך
על תלונות העם ביחס למן שהיה רע בעיניהם ביחס למה שאכלו במצרים. בעקבות
תלונה זו מתייאש משה מהעם, מבקש למות וה' מצרף אליו 70 זקנים שיעזרו לו
להנהיג את העם.

צרעת מרים (י"ב) (פרשת בהעלותך) :

מרים מדברת עם אהרן כנגד משה על האשה הכושית שלקח. בעקבות זאת לוקח
מרים בצרעת ונרפאת לאחר שמשה מתפלל עליה.

חטא המרגלים (י"ג - י"ד) (פרשת שלח) :

משה שולח על פי ה' 12 נציגים (אחד מכל שבט), כולם ממנהיגי העם, לרגל את
הארץ. המרגלים עוברים בכל הארץ, רואים את ערוותה ולוקחים מפירות הארץ.
בשובם, אומרים עשרה מהמרגלים שאמנם, הארץ טובה מאוד אך העם היושב בה
חזק ובעל מבצרים. כלב בן יפונה ויהושע בן נון מנסים לשכנע את העם לעלות
בכל זאת, אך העם לא משתכנע ורוצה לחזור למצרים. בעקבות החטא נגזר שכל
העם הגדול מ-20 שנה לא ייכנס לארץ אלא ימות במהלך 38 השנים הבאות.

בשהעם שומע זאת, עמדותיו מתהפכות וחלקו מנסה להיכנס לארץ בניגוד לדבר
ה' אך מובס על ידי תושבי הארץ.

דינים שונים (ט"ו) (פרשת שלח) :

המנחות המוקרבות עם כל קרבן: סולת, שמן ויין. קרבנות על חטאי הציבור או
נציגיו. דינו של מחלל שבת (סיפור המקושש). מצוות ציצית.

מחלוקת קורח ועדתו (ט"ז - י"ח (פסוקים א - ז) (פרשת קורח) :

קורח ו-250 נכבדים ערערו על הנהגתם של משה ואהרן. משה מציע שאנשי קורח
וכן אהרן יקטירו קטורת וה' יראה במי הוא בוחר. בעת ההקטרה פונה משה לכל
העם, קורא להם להתרחק מקורח ועדתו ומכריז שאם הוא אכן המנהיג הראוי בעיני
ה', קורח ועדתו ימותו עכשיו באופן לא טבעי. לאחר שמשה אומר את דבריו, אש
אוכלת את מקטירי הקטורת של קורח וכל אנשי קורח נבלעים באדמה. ה' גורם
למגפה בעם שנעצרת רק לאחר שאהרן רץ עם הקטורת שלו אל הנפגעים. בסיום
הפרשה משה מניח במשכן 12 מטות, של 12 נשיאי השבטים, כדי לברר באופן
מוחלט מי ראוי להיות הכהן הגדול, ומטהו של אהרן מוציא פרחים. ה' מודיע
ששבט לוי ורק הוא יכהן במשכן ובני אהרן ככהנים.

דינים שונים (י"ח (פסוקים ח - ל"ב) - י"ט) : (פרשות קורח, חוקת)

חלקם של הכהנים בקרבנות ובתבואה - במקום לקבל נחלה בארץ, דיני פרה
אדומה.

3 . פרקים כ-כה (פרשות חוקת, בלק, פנחס)

חלק זה עוסק באירועים שאירעו על גבול ארץ ישראל אך עדיין לא קשורים
ישירות לכניסה לארץ.

מי מריבה כ' (פסוקים א - י"ג) (פרשת חוקת) :

לאחר מות מרים העם רב עם משה בגלל מחסור חמור במים. ה' מצווה את משה
לדבר אל הסלע שיוציא מים, אך אהרן ומשה תוקפים את העם ומשה מכה את

הסלע במטחו עד שיוצאים מים ובעקבות זאת גוזר ה' שמשנה ואהרן לא יכנסו לארץ.

כיבוש עבר הירדן (כ') (פסוקים י"ד - כ"ט) (פרשת חוקת) - כ"א):

מלך אדום מונע מישראל לעבור בארצו, מלך ערד נלחם בישראל, תחילה מנצח ואחר כך מובס, העם מסובב את ארץ אדום ומגיע לגבול ממלכת סיחון מלך האמורי, ישראל מנצחים את סיחון ואת עוג מלך הבשן. במהלך המסע מת אהרן טרם כניסתו לארץ ישראל ונקבר בהר ההר על גבול ארץ אדום.

בלעם (כ"ב - כ"ה) (פרשות חוקת, בלק, פנחס):

בלק מלך מואב דואג בראותו את ישראל חונים ליד גבולו והוא שולח שליחים למדין, אל בלעם, בבקשה שיבוא לקלל את ישראל. לאחר היסוסים ועיכובים רבים בדרך, מגיע בלעם למואב אך מלאך ה' אומר לו בדרך שהוא יוכל להגיד רק את מה שה' יאמר לו. ואכן, בלעם מנסה לקלל, אך אינו מצליח ומפיו יוצאת ברכה במקום קללה, פעם אחר פעם. לאחר שבלעם עוזב, המואבים שולחים את בנותיהם להחטיא את ישראל בזנות. כאשר אפילו נשיא שבט שמעון מצטרף לחטא קם פינחס והורג אותן. בעקבות מעשהו ה' כורת לו "ברית שלום".

4 . פרקים כו-לו (פרשות פנחס, מטות, מסעי)

בפרקים אלו מפורטים ההכנות לכיבוש הארץ כמו המפקד, חלוקת הארץ ועוד.

המפקד ומינוי יהושע (כ"ו - כ"ז) (פרשת פנחס):

מפקד עם ישראל לשבטיו כולל שבט לוי. בנות צלפחד מבקשות נחלה וה' משיב בחיוב. מינוי יהושע למחליפו של משה שיכניס את ישראל לארץ.

דינים שונים (כ"ח - ל') (פרשות פנחס, מטות):

קרבנות התמיד והמועדים, דיני הפרת נדרים.

סיום המסע (ל"א - ל"ג) (פסוקים א' - מ"ט) (פרשות מטות, מסעי):

משה שולח במצוות ה' צבא לנקום במדין על סיועם למאבק של מואב כנגד ישראל, השלל מחולק מחצית לצבא ומחצית לשאר העם. בני גד וראובן מבקשים לנחול בעבר הירדן ומקבלים את בקשתם בתנאי שלפני כן יילחמו ביחד עם

ישראל בכיבוש הארץ. משה מסכם את המסע בכותבו את רשימת תחנותיהם, אהרון עולה להר ההר ומת שם.

הכנה להתנחלות (ל"ג (פסוקים נ' - נ"ז) - לו) (פרשת מסעי) :
המצווה לכבוש את הארץ ולהשמיד את כל האלילים, הגדרת גבולות ארץ כנען, הפרשת ערי הלויים וערי המקלט לרוצחים בשגגה, הקביעה שבנות צלפחד יינשאו למישהו משבטם, כדי שנחלתם לא תעבור לשבט אחר.

פרשות ספר במדבר

בספר במדבר 10 פרשות:

במדבר

נשא

בהעלתך

שלח לך

קרח

חוקת

בלק

פינחס

מטות

מסעי

נתונים סטטיסטיים – מספריים על חומש "במדבר"

מציאות לא תעשה	מציאות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-		סה"כ פרשיות (פס)	שורות בספר תורה	פרשה
							פסוק	פרק	פסוק	פרק			
0	0	0	7,393	1,823	159	4	ד'	כ'	א'	א'	(7)23	263	במדבר
11	7	18	8,632	2,264	176	4	ז'	פ"ט	כ"א	ד'	(8)18	311	נשא
2	3	5	7,055	1,840	136	5	י"ב	ט"ו	א'	ח'	(5)11	240	בהעלותך
1	2	3	5,820	1,540	119	3	ט"ו	מ"א	א'	י"ג	(3)7	198	שלח
4	5	9	5,325	1,409	95	3	י"ח	ל"ב	א'	ט"ז	(6)7	184	קרח
0	3	3	4,670	1,245	87	3	א'	כ"ב	א'	י"ט	(4)6	160	חוקת
0	0	0	5,357	1,455	104	3	ט'	כ"ה	נ'	כ"ב	(1)1	178	בלק
0	6	6	7,853	1,887	168	4	א'	ל'	י'	כ"ה	(25)10	280	פינחס
1	1	2	5,652	1,484	112	3	מ"ב	ל"ב	נ'	ל'	(5)4	190	מטות
4	2	6	5,773	1,461	132	4	י"ג	ל"ו	א'	ל"ג	(2)6	189	מסעי
23	29	52	63,530	16,408	1,288	36	י"ג	ל"ו	א'	א'	(66)93 159	2,193	סה"כ במדבר
365	248	613	304,785	79,796	5,846	187					(382)291 673	10,197	סה"כ חמישה חומשי תורה
6%	12%	8%	21%	21%	22%	19.3%					23.6%	22%	חומש במדבר ב-%
0	0	0	11.6%	11.1%	12.3%	11.1%					18.9%	12%	פרשת במדבר

1. על הפרשה – פרשת במדבר

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת במדבר היא פרשת השבוע הראשונה בספר במדבר.
פרשת במדבר מתחילה בפרק א' פסוק א' ומסתיימת בפרק ד' פסוק כ'.
בפרשת במדבר יש 159 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת "במדבר"												
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ פרשיות (פס)	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
									פסוק	פרק	פסוק	פרק
0	0	0	7,393	1,823	159	4	(7)23	263	פסוק	פרק	פסוק	פרק
									כ'	ד'	א'	א'
7	9	9	3	4	3	3		3	דירוג פרשת "במדבר" בפרשות חומש במדבר			
47	49	50	9	12	3	21		3	דירוג פרשת "במדבר" בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2. הנושאים בפרשה

הפרשה עוסקת בעיקר במניינים ובמפקדים של בני ישראל ושבטיו.

- פירוט שמותיהם של נשיאי השבטים.
- מפקד של כל הגברים יוצאי צבא בעם ישראל לפי שבטים.
- חלוקת שנים עשר השבטים לארבעה מחנות.
- תיאור תפקידי שבט לוי ומניין הלויים.
- פדיון בכורות בני ישראל בבני שבט לוי.
- תיאור ספציפי של תפקידי הלויים בני קהת: נשיאת כלי המקדש.

הפרשה היא חלק מרצף הפרשות בתחילת ספר במדבר העוסקות בהקמת מחנה ישראל ובהכנות לנסיעה מהר סיני אל ארץ ישראל.

ההפטרה "והיה מספר בני ישראל" בספר הושע, פרק ב' פסוקים א-כב. ההפטרה נפתחת בפסוק "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא ייספר", המתקשר למניין בני ישראל בפרשה. ועד וידעת את ה'

1.4. הקשר בין פרשת "במדבר" להפטרות

ספר במדבר מכונה בפי חז"ל: חומש הפקודים. כך למשל בדברי רבי שמעון במסכת מנחות פרק ד משנה ג': שכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר, וכל האמור בתורת כהנים (כלומר בספר ויקרא) אין קרב במדבר... במסכת יומא ובמסכת סוטה מכונה הפרשה ובעשור לחודש השביעי בכינוי: ובעשור שבחומש הפקודים. המתרגמים קראו לו ספר מספרים. בראשית הספר בא המפקד לצורך ארגון העם וסדרי המחנה. רשימות המפקד יוכלו לשמש לחלוקת הארץ לשבטים ולמשפחות. המפקד הוא "מפקד שמות", הדומה למפקד האוכלסין בימינו, לא מונים בו את מספר האנשים בלבד. כנאמר: שאו את ראש עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם. וכך מבאר רש"י: הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט. בני ישראל חיו במצרים לא לפי שבטים ומשפחות. הם יצאו ממצרים מפוזרים וללא סדר וארגון. בעקבות המפקד מצא כל אחד את מקומו במשפחתו ובשבתו. חטא הבמרגלים גרם שהמפקד לא יהיה לחלוקת הארץ. בסוף הספר בא מפקד נוסף בפרק כ"ו: "לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות". השרש פקד הוא שורש מנחה בפרשת במדבר. למשל: תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן... כאשר צוה ידוד את משה ויפקדם במדבר סיני פקדיהם למטה ראובן... פקדיו במספר שמות לגלגלתם... אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו היו. ויהיו כל פקודי בני ישראל לבית אבתם מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל. ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים.

הפרק שנבחר להפטרות בהושע פרק ב פותח אף הוא במספר בני ישראל: והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא ייספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. הושע מזכיר בנבואתו את המדבר: לכן הנה

אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על לבה. ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל. ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקוה וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלתה מארץ מצרים: בהמשך מנבא הנביא נבואת תוכחה קשה. רש"י מצטט את הספרי: ובספרי דבי רב פרשת וישב ישראל בשטים שנינו רבי אומר יש פרשיות סמוכות זו לזו ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב כי אתם לא עמי והיה מספר בני ישראל כחול הים מה ענין זה אצל זה משל למלך שכעס על אשתו שלח אחר הסופר לבוא ולכתוב לה גט עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו אמר המלך אפשר יצא סופר זה מכאן חלוק כלומר לבו חלוק ותוהה לומר למה שלח אחרי אמר לו בא וכתוב לה שאני כופל לה כתובתה ולפי פשוטו כך היא סמיכתו כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם אראה עצמי כאילו איני לכם ותגלו לבין האומות ואף שם תרבו ותצמחו ושם תשובו אל לבבכם לשוב אלי כמו שנאמר על ידי משה (דברים ל) והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו' ושב ה' אלהיך את שבותך וגו' אף כאן ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו וגו': בזמן שבין יציאת מצרים לקבלת התורה, בעת שישראל שהו במדבר, דומה היה עם ישראל לנערה המאורסה.

וההפטרה מסיימת בדברי הנביא: וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'. ומבאר רד"ק: וזכר שלשה פעמי' וארשתיך כנגד שלשה גליות שגלו ישראל גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות שאנחנו בו היום וכל זמן צאתם מן הגלות היה האל י"ת כאלו מארס אותם הארוסים הראשונים כשהוציאם ממצרים לא היו לעולם שהרי גלו לפיכך אמר כנגדו וארשתיך לי לעולם, והארוסים השניים כשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט שהם היו עושי' הרע שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות ונושאים נשים נכריות והיו כובשים אחיהם לעבדים ושדותיהם הנה כי לא היה בהם צדק ומשפט חסד ורחמים לפיכך אמר כנגדו וארשתיך לי בצדק ובמשפט שיהיו הם עושים שהרן ישובו בתשובה כמו שכתוב ושבת עד ה' אלהיך: ואמר וארשתיך לי באמונה – שענינו בקיום שלא ימוט לעולם כמו אמונה אומן במקום נאמן. וידעת את ה' – כמו שאמר כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם.

1.5. תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת "במדבר"

א. בתחילת הפרשה מתואר מפקד כללי של בני ישראל שנערך בשנה השניה לשהותם במדבר (בדרכם לארץ ישראל), במילים האחרות ה' מצווה את משה ואהרן להקים את הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) על מנת שייבצעו את מיפקד האוכלוסין. בפקודת המפקד יש הנחייה לספור רק את הגברים שמעל לגיל 20 שהוא הגיל בו התגייסו בני ישראל לצבא "מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה, כָּל יֵצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם". סך כל הנמנים מבין הגברים שלמעלה מגיל עשרים (בלא שבט לוי), היה 603,550. שבט לוי שבו נמנו זכרים החל מגיל חודש, מנה 22,000 איש.

ב. נאמר "וַיִּתְּיָלְדוּ עַל מִשְׁפְּחֹתָם, לְבַיִת אֲבֹתָם: בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת, מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְגִלְגָּלְתָם" על המילה "וַיִּתְּיָלְדוּ" ישנם שני פירושים רש"י אומר "הביאו ספרי יוחסין שלהם", שכל נפקד ונפקד היה צריך להביא הוכחה לאיזה שבט הוא שייך, פרוש נוסף אומר ש "וַיִּתְּיָלְדוּ" הכוונה שכל נפקד ונפקד היה צריך להביא את תעודת הלידה שלו על מנת שיבדקו את תאריך הלידה ויספרו רק את בני העשרים ומעלה.

ג. כחלק מספירת בני ישראל מסופר גם על בני אהרן ואולם אנו מוצאים שכתוב "וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת אֶהֱרֹן, וּמֹשֶׁה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן, הַכֹּהֵן הַגָּדֹל, וְאֲבִיהוּא, אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר" רק עם ציון שמות בני אהרן ולא שמותם של בני משה ועל כך מסביר לנו רש"י "שכל המלמד את בן חבירו תורה נאמר עליו כאילו ילדו" (כאילו הוא אביו של הילד).

ד. בזמן בו חנו בני ישראל במדבר היה מקום קבוע לכל שבט ושבט. במרכז המחנה שכן המשכן ועימו שבט לוי. בצד המזרחי חנו השבטים יהודה יששכר וזבולון, בצד הדרומי ראובן, שמעון וגד. בצד המערבי אפרים מנשה ובנימין ובצד הצפוני שבט דן ועימו אשר ונפתלי. גם בשעה שהמחנה צעד במדבר, שמרו על הסדר הנזכר. המרחק בין מרכז המחנה בו היה המשכן לבין תחילת מושבם של השבטים שסביבו היה כאלפים אמה (כק"מ).

ה. אהלו של משה רבינו היה בסמיכות לשבטי יהודה יששכר וזבולון ועל כך נאמר "טוב לצדיק וטוב לשכינו" בניגוד למה שעוד יסופר בפרשת קרח ועדתו על "אוי לרשע ואוי לשכינו (הסמיכות של קרח לשבט ראובן)

1. כידוע בני ישראל נדדו במדבר ארבעים שנה ולא פשוט לנייד כ 3 מיליון איש גברים נשים וילדים + עדרי הבקר לכן מסופר בפרשה כיצד מנהלים אופרציה לוגיסטית מורכבת כזאת. לדוגמא: כל שלושה שבטים אוחדו למחנה תחת מנהיגות של שבט בכיר, לכל שבט היה צבע משלו (תואם לצבע אבן החן שהיתה על החושן של אהרן הכהן) לכל מחנה היה גם דגל משלו. וכשבני ישראל יצאו לתחנתם הבאה התורה מספרת לנו את הסדר כיצד המחנות, השבטים והמשכן היו נעים ממקום למקום.

2. על שבט לוי הוטל גם תפקיד של שמירת המשכן, מטרת השמירה היא למנוע משאר השבטים להיכנס למקומות אליהם אסרה תורה את הכניסה, גם בבית המקדש אשר בירושלים יש חובת שמירה, שאינה מפני האויבים אלא מתוך כבוד למקום. שבט לוי אף הופקד על נשיאת המשכן בזמן המסע במדבר, התורה מתארת כיצד היו בני לוי נושאים את כלי המשכן, כל נוהלי הפירוק וההרכבה של המשכן ואיזה משפחה מקבלת אחריות על מה.

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

על "אוהל מועד" ציבורי ו"פרטי"... / ר' משה רוט

מהפכות התקשורת, האינטרנט והסלולרי והשילוב ביניהם, שינו את חיינו בשנים האחרונות באופן מהותי.

"מה נשתנה" בעולם המודרני והחדש?

הנה כמה נקודות למחשבה, על קצה המזלג.

- בעידן המולטי – טאסקינג, בו אנו עושים כמה דברים יחד במקביל, איבדנו את היכולת להתרכז בדבר אחד בלבד ולהעמיק בו.
- בעידן בו המכשירים האלקטרוניים זוכרים את הכל עבורנו, הפסקנו לזכור והפכנו להיות תלויים ו"שבויים" של הטכנולוגיה.
- בעידן בו אנו בעיקר מקלידים ולא כותבים, הולך כתב היד ונעלם.
- בעידן בו התחלנו להחליף בינינו הרבה מסרים קצרים, הופך הטקסט הארוך להיות קשה לקריאה ולהבנה.

וזה רק על קצה המזלג...

פרשת השבוע – פרשת "במדבר", פותחת את החומש הרביעי – חומש "במדבר" וחוזרת לעסוק בקורותיו של עם ישראל במדבר, בדרך לארץ המובטחת – ארץ ישראל.

בתחילת הפרשה, מדבר הקב"ה עם משה רבנו במשכן, המכונה כאן בשם "אהל מועד" – מקום התועדות ומפגש.

ביום, כאשר אנו רוצים לשוחח עם מישהו, אנו שולחים לו הודעת ווטסאפ (מנישמע), סמס, או איזה "הלו" קצר, תוך שאנו מתגאים בפלאי הטכנולוגיה, המאפשרים לנו זמינות מיידית, בכל מקום, עת וזמן.

אולם, המושג התוועדות הוא ההיפך הגמור מדרך התקשורת המודרנית.

- בהתוועדות, נפגשים הצדדים יחד במקום פיזי אחד.

- בהתוועדות ישנה קרבה פיזית, האמורה ליצור גם קרבה רוחנית.

- בהתוועדות נדרשת פְּנִיּוֹת (להיות פנויים...), הקשבה, העמקה ורצון להתחבר אל הצד השני.

- להתוועדות נקבע בדרך כלל מועד קבוע מראש, כדי שהשותפים יוכלו להתכונן למפגש מבחינה פיזית ומנטאלית (נפשית ושכלית).

- גם למקום ההתוועדות יש חשיבות וגם הוא אמור לתרום לאיכות המפגש.

כך הדברים, כאשר נפגשים ביניהם ראשי מדינה, אנשי עסקים ואף תלמידים וחסידים עם רבותיהם. וכאשר אדם נפגש עם בוראו, מקבלים הדברים משנה תוקף.

בעוד שבעבר, דיבר הקב"ה עם משה במצרים, בסנה, במדבר ובהר סיני, עבר כעת מקום ההתוועדות אל אוהל מועד. "כי מעת שהוקם המשכן, לא דיבר הקב"ה עם משה רבנו, אלא באוהל מועד (רמב"ן במדבר א, א). ואותה השראת שכינה וכבוד ה', שהיו בהר סיני, עברו והועתקו אל אוהל מועד (רבנו בחיי). וענן ה', תמיד היה מעל המשכן (מלבי"ם, שמות מ, לד).

ומכאן אתה למד, על קדושתו וחשיבותו של אוהל מועד.

חז"ל רואים בהחלפת מקום ההתוועדות ובמעבר מהתוועדות במקום פתוח – המדבר, אל מקום סגור – "אוהל מועד", מעין שדרוג של איכות המפגש בין משה לקב"ה והפיכתו ליותר אינטימי – יותר צנוע, קרוב, פנימי, פרטי ואישי (תנחומא [בובר] במדבר, ג).

לאחר חטא העגל, החליט משה להתרחק מן העם לאור חטאיו והעביר את אוהלו הפרטי, אל מחוץ למחנה.

וראה זה פלא! לאוהלו הפרטי, קורא בעת משה בשם: "אהל מועד" (שמות לג, ז).

וכל כך למה?!

אוהל מועד הינו מעין "שגרירות" רוחנית של הקב"ה, ב"ארץ". מקום בו הקב"ה משרה את שכינתו באופן ניסי ומופלא. וכך יכול כל העם לראות בצורה ברורה בו ה' איתו בכל רגע ורגע.

כתוצאה מחטא העגל, נפגעה מערכת היחסים בין העם לאלוקיו והקב"ה החליט להתרחק באופן זמני מן ה"שגרירות" הזאת והיא כבר איננה משמשת (באופן זמני) כמקום נבואה, מפגש והתוועדות עם ה'.

במצב זמני זה, עד אשר העם יעשה תשובה ויתקן את מערכת יחסיו עם ריבונו של עולם, יצר משה רבנו "שגרירות" חליפית באוהלו הפרטי. אוהל שהפך להיות מעין ממלא מקום של "אהל מועד".

בהמשך, החליף בית המקדש את המשכן והשראת השכינה הגלויה, עברה באופן קבוע מן המשכן אל בית המקדש. אל בית המקדש "של מטה", הבנוי ומכוון כנגד בית המקדש הרוחני "של מעלה".

השבוע יחול אי"ה יום שחרור ירושלים וזו הזדמנות טובה להזכיר לנו, את קדושתה וחשיבותה של עיר הקודש והמקדש ולהודות לריבונו של עולם, על שחרורה של העיר ושובם של בניה – חולמיה ולוחמיה, לגבולם.

ומאוהל מועד, נעבור אל ההתוועדות הפרטית שלנו עם הקב"ה – אל התפילה.

גם התפילה שלנו היא מעין התוועדות עם הקב"ה. התוועדות שבמהלכה אנו שופכים את שיח נפשנו לפני הקב"ה.

גם התוועדות זו, מחייבת הבנה פיזית ורוחנית, פְּנִיּוֹת נפשית, כוונה, מקום ייעודי נקי ושקט ואווירה מתאימה.

ובעידן המודרני הנמרץ, המתקשר והאון-לייני, זה בהחלט אתגר לא פשוט... נחתום את מאמרנו בשירו של הזמר דוד ד'אור "תפילה" (מילים: דוד ד'אור, לחן: דוד ד'אור ופביאן ברנסבורג).

תְּפִלָּה

תְּפִלָּה לְאֵל עוֹלָה

מִכָּל בַּיִת

וּמִהַרְחוֹב...

עוֹלָה מִתוֹךְ תְּקוּוֹת הַמְּבַקְשִׁים

עוֹלָה מִהַיָּמִים הַכִּי קָשִׁים

עוֹלָה אֶתִי מִשַּׁחַר יְלֻדוֹתֵי

אז מה היה לנו?

תפילה הינה מפגש של האדם עם בוראו. מעין התוועדות, שבמהלכה אנו שופכים את שיח נפשנו לפני אבינו שבשמים. התוועדות שלקראתה יש להתכונן פיזית ונפשית.

לאחר החורבן, תפס בית הכנסת (המכונה גם "מקדש מעט"), את מקומם של אוהל מועד והמקדש, כמקום ההתוועדות.

אולם, בצד התפילה ה"ממוסדת" וה"מאורגנת" בבית הכנסת, יכול ומוזמן כל אחד מאיתנו בכל מקום ובכל זמן, להקים את "אוהל מועד" האישי והפרטי שלו, להתוועד עם קונו ולהשמיע את תפילתו הפרטית, מכל בית ומהרחוב...

שיחה ותפילה אישית על כל דבר. על כל תקווה ובקשה...

ויהי רצון, שתהא ה-תפילה לאל עולה...

בברכת שבת שלום משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל: nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

”כֵּן הַמִּפְקָדִים! או ”כֵּן אֱהוּבִי” – לפרשת במדבר / הרב ד”ר פני לאו

שמו התלמודי של ספר במדבר, אותו אנו פותחים השבת, הוא ”חומש הפקודים”. שם זה מבקש למסגר את הספר בין המיפקד שמופיע בפרשה שלנו, בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים, לבין המיפקד המופיע לקראת סוף הספר, בשנה הארבעים – לפני הכניסה לארץ ישראל. הנצי”ב מוולוז'יץ בהקדמתו לספר מסביר את הסיבה לשמו של הספר – ”חומש הפקודים”:

משום שעיקר זה הספר הוא המחליף ומשנה הליכות עם ה' בחיי העולם מאז שהגיעו לא”י מן הדרך שהלכו במדבר. שבמדבר היו מתנהגים ... לגמרי למעלה מהליכות הטבע. ובארץ ישראל הלכו בדרך הטבע בסתרי השגחת מלכות שמים ב”ה. וזה השנוי התחיל עודם במדבר בשנת הארבעים

חלקו הראשון של הספר מתאר עם תלותי לגמרי, הנתון לחסדי שמים, אוכל מן היורד כל בוקר מן השמים, עטוף בענני כבוד ומנווט דרכו על פי עמוד ענן ואש. הוא מתלונן כמו ילד על כל אבן נגף בדרך, על כל קושי וטרחה. מפונק. חלקו האחרון של הספר מתאר עם עצמאי, עומד על רגלי עצמו, יוצא למלחמת מגן וכיבוש ומתארגן לקראת חיים טבעיים בארצו. המעבר מחוויות הילדות אל הבגרות הוא סיפורו של הספר. מתחילים במיפקד ומסיימים במיפקד: ”שאו את ראש בני ישראל לפקודיהם”. למעלה משמונים פעמים משתמשת התורה בשורש ”פקד” במהלך שתי הפרשות הראשונות של ספר ”במדבר”. במונחים ספרותיים זוהי ללא ספק המילה המנחה של הפרשות הללו. המובן הראשוני של השורש הזה הוא ”ספירה”. סופרים את העם. אבל לא פעם אחת. כל הזמן עומדים למיפקד. רש”י, שלא מחמיץ תופעות מיוחדות כאלו, כותב על כך בתחילת פירושו לספר: ”מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה”

לדעתו של רש”י מדובר על סיפור אהבה. התחושה שאני צריך לראות אותך ולספור אותך בכל רגע באה מעולם הדאגה והאכפתיות. אבל מיפקד לא בא רק מאהבה. מיפקד יכול לבוא גם מפטרונות ושליטה. זיכרונות מימי הטירונות: סופרים אותך בבוקר, סופרים אותך בכניסה לאוכל, סופרים אותך בערב, סופרים

אותך בהקפצה, סופרים אותך בלכתך בדרך: מספרי ברזל – היפקדו (שלא לדבר על זיכרונותיהם של אבי ובני דורו משעות אין סופיות של מיפקדים אהורים תחת עיני קלגסים). אחד מסממני הותיקות היה השחרור מהצורך לעמוד למפקד. הידה – "לא סופרים אותי".

אבל מה זה אומר שלא סופרים אותי? האם אני חשוב למישהו? מישהו דואג לי? מהי תחושתו של אותו ותיק ביום שלא יזמנו אותו לשרות כי "לא סופרים אותו"...

מאד סביר שפטרונות ואהבה ישמשו ביחד. מפקד דואג ואוהב שבאופן כמעט אובססיבי סופר את החיילים שלו ו"חונק" אותם מרוב אהבה. או לחילופין בעל אוהב שנמצא רחוק מביתו ולא מפסיק להתקשר ו"לספור" את אשתו, בניסיון לשליטה מתמדת. כולנו יודעים שהלחץ הזה יש בו מן האלימות והוא מזמין ניסיונות של בריחה. המרחק בין חיבוק לחנק לא נמדד ולא ניתן לשיעורין.

מסתבר שגם המבנה של ספר במדבר מספר לנו סיפור דומה. עם שלם שמהלך במדבר ונתון לחסדי הבורא – השליט, שסופר אותו כל הזמן. בהתחלה הכל היה נראה יותר טוב: "זכרתי לך חסד נעורידך אהבת כלולותיך". "כנסת ישראל" נמשכת לברית עולם עם אלוהיה. הבורא מלווה את בני בריתו בלי להסיר לרגע את מבטו. בשונה מ"המופע של טרומן" הם יודעים את זה – ונלחצים. כל הזמן משתדלים להתחמק מקשר עם הנשגב שמעליהם: מתלוננים, מתאווים, מסרבים, מרגלים, בוכים. זה נראה די רע.

לפי הדרשה של חכמים אפילו ההתחלה הייתה פטרונית. "ברית הכלולות" בין כנסת ישראל לבין אלוהיה נעשתה מתוך אותה תחושת לחץ (תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א):

מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם.

הכפייה הזו, עם הספירה המתמדת, הפכה אותנו לבני זוג די בעייתיים. ניסיונות של שחרור מלחץ הביאו להגברת הלחץ ולעוד ניסיונות של בריחה: מעגל סגור.

אבל מסורת הקריאה בתורה הצמידה לפרשת השבוע במדבר את הפטרה
הלקוחה מדברי הנביא הושע (פרק ב). הושע מגלה לנו בנבואתו אפשרות ליצירת
קשר אחר, שבה ה' מנסה ללמד אותנו לצאת מהמעגל הזה. הוא קורא לנו להיפגש
ולדבר. לשחזר את הדברים שהדביקו אותנו בימי האהבה הגדולים ולפלא דרך
המשקמת את הבית על בסיס אחר. את השלטון האוהב וחונק יחליף דיבור של
נאמנות ונתינת רשות. ההקשבה שלנו לקולו של ה' לא תיעשה בכפייה אלא
בבחירה וברצון. את הצייתנות תחליף הנאמנות: "וארשתיך לי לעולם, וארשתיך
לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים, וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'". הדרך
הראשונה, דרך המפקד והספירה, מאפשרת לכל אחד להיות "ראש קטן". כמה
שפחות להתבלט, כמה שיותר להתחמק. הדגם שמציע הנביא הושע הוא דגם שאין
בו כלל ספירה, כי נמצאים כל הזמן ביחד. המילה הדומיננטית בטיב היחסים
המחודשים הללו היא אחריות. אנו נאמנים וממילא לוקחים אחריות על הבית ועל
הזוגיות שלנו. המוקד בביתו המחודש של הנביא הושע הוא האהבה: "ביום ההוא
תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי".

בעוד כעשרה ימים נחגוג את חג השבועות, זמן מתן תורתנו. במאות מוקדים
ברחבי הארץ ישבו במהלך הלילה וישחזרו את ליל הכלולות הזה מתוך תקווה
לחידוש הקשר ולשיקומו.

א. סיכום מתומצת של פרשת השבוע

השבוע נעסוק בספירת מניין בני ישראל ושבטיו • תיאור תפקידי שבט לוי ומניין הלויים • פדיון בכורות בני ישראל בבני שבט לוי • וכן בתיאור ספציפי של תפקידי הלויים בני קהת: נשיאת כלי המקדש • הפרשה היא חלק מרצף הפרשות בתחילת ספר במדבר העוסקות בהקמת מחנה ישראל ובהכנות לנסיעה מהר סיני אל ארץ ישראל • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

ספר 'במדבר', שאנו מתחילים לקרוא בשבת זו, נקרא בפי חז"ל בשם "חומש הפיקודים". בספר זה רבים הם המפקדים, הספירות והמינויים שנצטוו בני-ישראל לערוך. הספירה לא נעשתה בתור מפקד אוכלוסין לשם הסטטיסטיקה אלא "מפני חיבתן לפניו מונה [הקב"ה] אותם כל שעה" (רש"י), כדבר יקר אשר אוהבים למנות ולהביט בו לעיתים קרובות.

המפקד

ארבע פעמים נמנו בני-ישראל מאז יצאו ממצרים ועד בואם לארץ כנען: ביציאה ממצרים בין רעמסס לסוכות – "שש מאות אלף רגלי לבד מטף", פעם שניה לאחר חטא העגל, הפעם השלישית מוזכרת בפרשת השבוע, חודש לאחר הקמת המשכן, ובפעם הרביעית נערך המפקד סמוך לכניסת בני-ישראל לארץ המובטחת. בכל המנינים הגיע מספר הגברים לשש מאות אלף איש. במפקד נמנו יוצאי הצבא, הגברים מגיל עשרים שנה ומעלה מכל שבטי ישראל, למעט את שבט לוי שנברא לשרת בקודש ונמנה לחוד בשלב מאוחר יותר, לאחר שקיבל את מינוי התפקיד. אחד הטעמים ששבט לוי לא נכלל במנין הוא מפני שהקב"ה ראה שכל הנמנים במפקד עתידים למות בעוון חטא המרגלים, וכדי שהלויים המשרתים בקודש לא ימותו – הוציאם מכלל המנין. לאחר שמופיע המנין המדויק של כל שבט בנפרד וסיכום כל המנינים נקבע מיקומם של השבטים לדגליהם.

בשעת החניה חנו בני-ישראל בריבוע על פני שטח של כ-39 ק"מ מרובעים. מכל צד חנו שלושה שבטים: בראש המחנה לצד מזרח חנה יהודה כשאינו יששכר וזבולון. מקום זה קנה יהודה לעצמו בזכות כוחם וגבורתם של אנשיו, שהלכו בראש מחנה ישראל, שנע מזרחה לכיוון ארץ כנען. מסיבה דומה נבחר שבט דן להוביל את החלק המאסף יחד עם אשר ונפתלי שחנו יחד בצפון. אפרים עם יתר צאצאי רחל מנשה ובנימין איישו את צידו המערבי של המחנה ויש התולים זאת בכך שהשכינה תמיד

במערב ובהגיעם לארץ היה המשכן בשטחו של יוסף – בשילה – ומאוחר יותר בית-המקדש בשטחו של בנימין. בצד דרום חנו ראובן שמעון וגד. לכל שבט היה דגל משלו בצבע שונה המתאים לצבע האבן שלו הקבועה בחושן. לדוגמא: יהודה שאבנו היתה מסוג הנקרא "נפך" היה צבע דגלו כצבע השמים ועליו צויר אריה שנאמר "גור אריה יהודה". זבולון שאבנו היתה "יהלום" היה צבע דגלו לבן ועליו צויר של ספינה, שנאמר: "זבולון לחוף ימים ישכון". צבע דגלו של נפתלי היה כהן צלול ועליו איילת, שנאמר: "נפתלי איילה שלוחה". יש האומרים כי באותה צורה שבה חנו השבטים כך היו נעים במדבר אולם אחרים סוברים כי בני-ישראל הלכו בטור אחד ארוך (במדרש מובאת דעה המתווכת בין השניים: במקומות המרווחים צעדו במרובע ובנקיקים הצרים הלכו בטור). במרכז המחנה עמד המשכן ומסביבו חנו הכהנים והלויים בני שבט לוי

לוויים במקום בכורים

לאחר שפסח ודילג על בכורות ישראל במצרים והציל אותם ממכת הבכורות לקחם הקב"ה וקידשם לעבודת המשכן. אולם מאחר שגם הבכורות היו בין אלו שחטאו במעשה העגל ועבדו עבודה זרה החליט הקב"ה להחליפם בבני שבט לוי אשר נבדלו מכל העם ולא נתנו את ידם עם החוטאים. לצורך ההחלפה היה צריך לספור את בכורי ישראל והלויים, ואז התברר כי מספר הבכורים עולה על מספר הלויים ולכן אותם הבכורים שלא נמצא להם מחליף נפדו בחמישה שקלי כסף מיום היותם בני חודש ומעלה.

כאמור, נערך מפקד מיוחד לשבט לוי שהקיף את כל האנשים שהיו כשרים לעבודת המקדש, מגיל שלושים, שנתמלא כוחם, ועד חמישים שמתחילים להחלש. המנין נערך לפי משפחות. שלוש משפחות היו בשבט לוי: גרשון, קהת ומררי. לכל משפחה היה תפקיד מוגדר משלה.

בסוף הפרשה מובא תפקידה המיוחד של משפחת קהת בנשיאת כלי המשכן. לאחר שאהרון ובניו היו מפרקים ומכסים היטב את כל המשכן וכליו ומכינים אותם למסע הקרוב היו הקהתים נושאים את כלי המשכן במשך כל מסעות בני-ישראל במדבר וביניהם: ארון העדות, שולחן הפנים, המנורה מזבח הזהב וכלי השרת.

תפקיד זה טמן בחובו סיכון רב היות וכל הנוגע בכלי הקודש מתחייב מיתה בידי שמים. זו גם הסיבה שכיסו אותם במשך כל המסעות. הקדושה הנעלית מכולם שרתה בארון העדות אשר ניצבו עליו הכרובים, מביניהם שמע משה רבינו את קול האלוקים מדבר אליו. מי שראה את הארון מת מיד ומובא במדרש כי "הארון היה מכלה בהם" ובני קהת נתמעטו והלכו.

תפקיד מיוחד במינו הוטל על אלעזר בן אהרון, שהיה נשיא משפחות הלויים וממשפחת קהת, לשאת את שמן המאור המיועד למנורה, קטורת הסמים, מנחת התמיד ושמן המשחה.

שלוש תחנות במסעו האישי של האדם: אש, מים ומדבר

פתיחה

פרשת 'במדבר' פותחת את ספר 'במדבר'. הספר שמלמדנו כיצד היו ישראל הולכים במדבר במחנותיהם ובמסעותיהם, וכל המאורעות, הניסים והניסיונות שאירעו להם. הפרשה פותחת במפקד בני ישראל ההולכים במדבר, שמותיהם ומספרם לפי בתי אבותיהם. שבט לוי נפקד בספירה נפרדת והופקד על עבודת המשכן. הפרשה מתארת כיצד חנו השבטים סביב המשכן וכיצד נסעו בהתאם, כולל העבודה המיוחדת של משפחת בני קהת מהלויים בנשיאת כלי המשכן.

באשר קוראים את המדרשים המתארים את תמונת בני ישראל במדבר, אפשר רק להתמלא בהשתאות ופליאה נוכח המציאות המופתית שהיתה מנת חלקם של אותו הדור. כשלושת אלפים וחמש מאות שנה אחרי כן, אנחנו הצאצאים של אותו הדור ויש לנו קשר ישיר עם אותה המציאות. זהו לא רק תיאור היסטורי, זוהי מציאות רוחנית שנוגעת עמוק בחיי כל אחד מאתנו, כפי שנראה בהמשך.

במרכז מחנה ישראל עמד המשכן בכל תפארתו. מארבעת צדדיו חנו ארבעת משפחות שבט לוי – משה ואהרון ובניו לצד מזרח, ששם היה פתח המשכן, בני גרשון בצד מערב, בני קהת בצד דרום, ובני מררי בצד צפון. סביב למחנה לוי, מכל ארבע רוחות חנו י"ב שבטי ישראל. ג' שבטים לכל רוח – יהודה, יששכר וזבולון לצד מזרח, ראובן, שמעון וגד בצד דרום, אפרים, מנשה ובנימין לצד מערב, ודן, אשר ונפתלי לצד צפון. סדר מופתי, שעוד נשוב ונדבר בו.

השבטים לא רק חנו בצורה כזאת, אלא גם נסעו כך. נשמע די מסורבל, לא? לנוע במדבר בצורה גיאומטרית, מדויקת להפליא, שמידתה י"ב מילין על י"ב מילין, כיצד זה התאפשר? שבעה ענני כבוד היו מקיפים אותם – ד' עננים מכל רוח, ענן אחד מלמעלה ואחד מלמטה, וענן אחד שהיה הולך לפניהם ומיישר את הדרך, הופך הרים ובקעות למישור, שורף נחשים ועקרבים בפניהם. סוכה רוחנית אשר הגנה על עם שלם במציאות הטבעית הקשה של המדבר.

לכל שבט היה דגל משלו. צבעו כצבע האבן הטובה שהיתה כנגדו באבני החושן על ליבו של אהרון הכהן. על הדגל היה סמלו של כל שבט. למשל, שבט ראובן, דגלו היה אדום כאבן הרובי ועליו היו מצוירים הדודאים שהביא לאימו. כך כל שבט ושבט באפיונו הייחודי. על דגלי השבטים שהיו בארבע קצוות המחנה הופיעו ד' האותיות של שם השם. בהמשך, נכנס קצת יותר למשמעות עניין הדגלים.

כאשר באו לנסוע, היה הענן העליון נעשה למין קורה ומורה להם את כיוון הנסיעה. הכוהנים היו תוקעים בחצוצרות הכסף ארבע תקיעות, כל אחת מורכבת משלושה קולות. השבטים היו מתארגנים לתזוזה, בני לוי היו מקפלים את המשכן כפי שצו, וכאשר אמר משה, "קוּמָה ה', וַיַּפְּצוּ אֵיבֵיךָ, וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ, מִפְּנֵיךָ" (במדבר י"ל"ה), היה הענן מתחיל לנוע. למעשה, בני ישראל ריחפו על הענן בדרכם.

בשסיימו לחלד, היו ענני הכבוד עומדים ואותו ענן שנהיה כקורה, היה שב לצורתו המקורית. משה היה מכריז, "שׁוֹבָה ה', רַמְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר י' ל"ז), הלויים היו מקימים את המשכן ובני ישראל היו מתיישבים סביבו. כיצד היו יודעים את גבולם המדויק? ביחד איתם נסעה באר מרים שליוותה והשקתה אותם במדבר. הבאר היתה חונה בפתח חצר המשכן. שנים עשר נשיאי ישראל היו באים וסובבים אותה במקלותיהם ואומרים עליה שירה, "עֲלֵי בְאֵר, עֲנֹ-לָה" (במדבר כ"א י"ז). מי הבאר היו יוצאים ונעשים כנחל שהקיף את מחנה השכינה, ומאותו נחל יצאו ארבעה נחלים לכל רוח והקיפו כל שבט ושבט וכל משפחה ומשפחה, כמראה טבלאות, טבלאות. יותר מכך, באותו הרגע שהנחלים היו נפרשים, היו המים מצמיחים כל מיני מעדנים, כמעין עולם הבא.

מזיו תכלת השמים היו הנחלים נראים כתכלת, מצוירים כעין השחר והלבנה והחמה. אומות העולם היו רואות מראה זה למרחוק והיו משבחות את הקב"ה: "מִי-זֹאת הַנִּשְׁקָפָה, כְּמוֹ-שָׁחַר: יָפָה כְּלַבָּנָה, בְּרָה פַחְמָה--אֵימָה, פְּנִדְגָלוֹת" (שיר השירים ו' י').

משכן אלוקי, דגלים צבעוניים, מסע מסודר להפליא, תרועת חצוצרות, ענני כבוד, נוף מדברי שמשנה צורתו ובאר של שפע כל טוב... מציאות שנמצאת מעבר לכל דמיון... איך כל זה נוגע לנו, במציאות של חיינו, כיום?

שותפות בבריאה

כדי להתחיל ולהבין את המסר שהפרשה מעבירה לנו, אנו צריכים להכיר את תפקידו החשוב של האדם בבריאה. האדם צריך להדמות לבורא. אמרו חז"ל, "הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום" (מסכת שבת קל"ג). הרב שיינברגר שליט"א מסביר, כמו שהקב"ה בורא עולמות, ככה האדם מצווה לברוא עולמות. כמו שהקב"ה כל הזמן מחדש את עולמו, ככה האדם צריך לחדש את המציאות שלו בכל יום. החידושים באים מהתורה. כמו שנאמר על מעשה הבריאה, "באורייתא הסתכל וברא עלמא", ככה כל חידוש בבריאה זה בהסתכלות בתורה. גם כח החידוש באדם בא מהתורה. התורה זה הדבר שמקשר בין האדם לבורא.

הבר נוסף, אומר הרב שיינברגר שליט"א, בשותפות שהקב"ה עשה איתנו, הוא נתן לנו יותר קרדיט ממה שיש לו בבריאה. הוא ברא עולם, עולם יפה, אבל זהו עולם שאי אפשר ממש לחיות בו. ההנאה האמיתית היא כשהאדם נעשה שותף ועושה את חלקו. לפני זה, נמצאים במדבר, אין בית, אין שום דבר. אדם צריך לסתת אבנים ולבנות בית, אז יש הנאה שלמה והיא באה דוקא ממעשה האדם. כמובן, שכל הכח לעשות בא לאדם מאת השם. אבל בחלוקה הזאת שהאדם צריך לעשות את מה שהבורא עושה, בשלב הזה, החלק של האדם יותר גדול מחלקו של הבורא.

סדר מופתי – הדגלים

ראינו במדרשים את הסדר המופתי, המערכת המושלמת, שהיתה מנת חלקם של בני ישראל במדבר. אומר הרב שיינברגר שליט"א, הקב"ה ברא את עולמו עם סדר מסוים. הסדר הזה מופיע בכל דבר, בגשמי וברוחני. זה מה שראו בני ישראל בזמן מתן תורה. הקב"ה פתח את כל השערים ועם ישראל ראו את המבנה שיש בשמים – צבאות של מלאכים עם דגלים בסדר קבוע, ראו את הקב"ה על כסא הכבוד מוקף בכ"ב אלפים מלאכים, כמניין שבט לוי, וראו עוד י"ב מלאכים גדולים, שלושה לכל צד, ערוכים דגלים, דגלים. לכן, כתוב במדרש, שעם ישראל נתאוו לדגלים. מה שזה אומר באמת זה שהם רצו להשליט את אותו הסדר השמימי כאן למטה בארץ.

כל העניין של דגלים מורה על סדר שאיש על דגלו, איש על מחנהו. כל אחד יש לו את האות שלו, את התפקיד שלו, את המשמר הקבוע שלו. הכל בצורה מסודרת. כתוב, "ודיגלו עלי אהבה" (שיר השירים ב'). הדגלים זה הגילוי של אהבת הבורא אלינו. לכן ניתן לבני ישראל הסוד הזה. הם ביקשו דגלים והקב"ה נתן להם. למעשה, השיגו במדבר את אותו סדר של מלאכי השרת.

סדר בעולם

ממשיך הרב שיינברגר שליט"א, בקבלת התורה ראו וקיבלו מעשה בראשית, את סדר הראשית של הדברים, איך הכל מסודר מעצם הבריאה. אחרי זה, עניין הדגלים זה מעשה מרכבה, זה המשכת התנועה. צריך להכניס את הסדר הרוחני

הקבוע אל תוך המציאות הגשמית המשתנה. לכן כתוב, "בֵּן-חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וּבֶן-נִסְעוֹ" – כמו שראו סדר בראשית וסידרו את עצמם לפיו, כך גם התנועה שלהם בעולם היתה לפיו. יש סדר לדברים בעולם, אפילו שיש פירודים ושנאה, בסופו של דבר, הכל מתחבר בכל ויש סדר לדברים. אי אפשר לשנות את זה. העניין שלנו כאן, בעולם שכולו בתנועה, זה לנוע בהתאם לאותו סדר ראשיתי. העניין של כל אחד מאתנו הוא למצוא את מקומו באותו סדר ראשיתי ולנוע על פיו. זה לא שהסדר הרוחני זה רק כשאני שומע שיעור ושאר החיים זה באלאגן אחד גדול. לא! את הסדר הרוחני צריך להשליט על כל צעד וצעד, על כל מעשה ומעשה בחיים שלנו.

שם מראה על שליחות

הפרשה גם נותנת לנו את המפתח כיצד למצוא את המקום והתפקיד שלנו בסדר הגדול. הפרשה פותחת, "שָׂאוּ, אֶת-רֵאשׁ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, לְמִשְׁפַּחְתָּם, לְבֵית אֲבֹתָם--בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת, כָּל-זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם". הקריאה בשמות היא שמביאה את הסדר של העולם. מה זאת אומרת?

בני ישראל ירדו למצרים עם שמות, "וַיֹּאֲלֶהָ, שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים, מִצְרַיִם" (שמות א' א'), ועלו משם עם שמות. שם נועד כדי שיזכירו אותו, שיקראו בו ותפקידו לעורר את החיות של האדם. אומר הנעם אלימלך, כשאדם ישן, יכולים לעשות רעש גדול והוא לא מתעורר, אבל אם מזכירים את השם שלו, הוא יתעורר. אומר הרב שיינברגר שליט"א, השם מעורר את הנשמה, מדבר וקורא לנשמה. לכן מניין השמות זה כדי שיבינו ויכירו את הכח של הנשמה וככה יעוררו את הנשמה של כל אחד. כשזה קורה, כל אחד יודע בדיוק מה התפקיד המיוחד שלו וזה יציאה לחירות. כך גם כל אחד מוצא את המקום האמיתי שלו בסדר הכללי.

במדבר סיני עם ישראל זכו לעליה רוחנית. נהיו דומים למלאכי השרת, קיבלו את אותה חיות. כתוב, "לֶחֶם אֲפִירִים, אֲכָל אִישׁ" (תהילים ע"ח כ"ה). זהו המן שאכלו לחם של מלאכי השרת. בני ישראל נעשו רוחניים, יצורים נבדלים, וכמו שלכל אחד ממלאכי השרת יש תפקיד, ככה לכל אחד מאתנו תפקיד. כמו שלכל מלאך

יש שם לפי השליחות שלו, כך בעם ישראל לכל אחד יש שם ויש את השליחות שלו. השם מורה על השליחות הייחודית בעולם הזה. כתוב, "מוֹנֵה מִסְפָּר, לְכֹכְבִים; לְכָל־שֵׁמוֹת יִקְרָא" (תהילים קמ"ז ד'). בעוד המדענים מנסים למנות ולמספר את הכוכבים במרום, אומר לנו דוד המלך, שהבורא כבר ספר אותם ונתן לכל אחד שם ותפקיד. אנו רואים שלכל דבר בבריאה יש שם ותפקיד.

אומר השל"ה הקדוש, מניין השמות של בני ישראל הביא לכך שכל אחד יכיר בחשיבותו כחלק מהכלל, יש לו שם, יש לו תפקיד, ויוצא מכך, שיש לו גם אחריות גדולה כלפי הכלל. יכול להיות שהוא הנקודה שתכריע את כל המציאות של הכלל לכף זכות או ח"ו לכף חובה. אם מישהו אינו נמצא במקומו, או שאינו עושה את התפקיד שלו, הוא משבש את המערכת כולה. צריך להתבונן בזה לעומק.

בחירה חופשית

אמרנו שהשם של האדם מורה על תפקידו, אלא שלאדם יש בחירה גם בשליחות וגם בשם. ז"א, הבחירה היא במשמעות שמוזגים אל השם. השמות הראשונים שהאדם נתן, זה קין והבל. קין מלשון, "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'" (בראשית ד' א'). זה שם מאוד יפה. כל הקניין שלו זה לעשות את רצון השם. אבל, קין זה שורש כל החורבן בעולם – כל המזיקים, כל המבול שהיה, זה מבניו של קין. לשמו יש שתי משמעויות, קין מלשון קניין, או קין מלשון 'קינא דמסאבותא', קן של טומאה, דרכו באה הטומאה לעולם.

אומר הרב שיינברגר שליט"א, השם קין היה שם של טומאה בגלל הבחירה של קין עצמו, בגלל מעשיו. יתרו, שהוא משורש קין ונקרא איש קיני, בא אל משה אל המדבר, ועליו נאמר, "אֵיתָן, מוֹשֶׁבֶךְ, וְשֵׁם בְּסַלְעַ, קַנָּד" (במדבר כ"ד כ"א). שים את הקן שלך בסלע של התורה. אז המשמעות של השם קין חזרה להיות, "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'". יתרו בא ושב בתשובה ותיקן את שורש קין.

כשנותנים שם לאדם, יש לו משמעות של תפקיד וזה מבטא את התוכן של הנשמה של אותו אדם. השם זה הלבוש, הבסיס הראשוני, שנותן לאדם את הכח לעשות את התפקיד שלו. בכל שם יש מספר משמעויות ויש בחירה חופשית איזו משמעות יוציא האדם מהכח אל הפועל.

עוד חשוב להתבונן בנושא הבחירה והיעוד, בענין שאנו אומרים בתפילה, "הבוחר בתורה, ובמשה עבדו ובישראל עמו". הקב"ה בחר בעמו ישראל. האם יש כאן איזה גזענות או לאומיות ח"ו? ניתן להבין זאת במשל על מלך שדרש מכל בעלי האומניות לעשות לו מעשה אומנות והבטיח שמי שיהיה הכי מסור לעניין ויעשה את מעשה האומנות הכי יפה, המלך יבחר בו וייתן לו את בתו לאישה. לבסוף, באו כולם ובאמת כולם טרחו, אבל אף אחד לא טרח כאותו אומן שהוציא את המלאכה הכי יפה ושאותו המלך בחר לחתן עבור בתו. אנו רואים שהבחירה הזאת היא תוצאה של מציאות. בחירה תלויה במעשים.

הקב"ה הוא זה שבוחר, אבל האדם צריך לעשות את עצמו לנבחר ואז הקב"ה יבחר בו. עם ישראל הם העם הנבחר ויש להם אמנם גם זכות אבות. אבל הזכות הזאת לא עוברת בירושה, כי ירושה זה לא ביגיעה אישית. אלא המעשים, היגיעה והייסורים, בכל דור מחדש, עשו אותנו לעם הנבחר.

דוגמא טובה זה אהרון הכהן. בזכות מעשיו, שהיה רודף שלום ומשכין שלום, בזכות שלא היתה עינו צרה באחיו הצעיר ושמח בליבו כשראה את משה שב למצרים בתפקיד הגואל, בזכות מעשיו, נבחר לכהן גדול והכהונה ניתנה לו ולזרעו עד עולם. גם משה רבנו, אמנם נברא בכדי להיות משה רבנו. הבית התמלא אורה כשנולד. אבל משה רבנו לא היה יוצא משה רבנו, לולא היה טורח על כל פרט ופרט ואם לא היה עומד בכל הניסיונות שאף אחד עוד לא עמד בהם. רק אז הוא נעשה מבחר האנושות. זאת המהות של בחירה, על פי התכונות ועל פי המעשים. לא לקחת כמובן מאליו שהקב"ה שם אותנו בתפקיד מסוים. צריך בכל יום להצדיק את זה במעשים, על מנת שתתחדש הבחירה. זאת אומרת שזה לא די למצוא את תפקידי ומקומי בסדר הראשתי, אלא שאני מחויב למעשים שיחדשו את הבחירה הזאת בכל יום מחדש. כמו שאמרנו בהתחלה, הכח והדרך להתחדשות תמידית נמצא בתורה, איתה ברא הקב"ה את העולם ואיתה אנחנו הופכים לשותפים בבריאה בכל יום מחדש. כמו שנאמר, "ומחדש בכל יום מעשה בראשית" (מסכת חגיגה).

חז"ל דיברו על ירידת הדורות. אבותינו נסעו על ענני כבוד ואנחנו תקועים בפקקים בנתיבי איילון. אך עם זאת, אנו שייכים לעם מיוחד עם תפקיד מיוחד. הלימוד בפרשת 'במדבר' מסוגל לעורר את הלב והנשמה למהות הפנימית החזקה ששוכנת בנו, המהות של עם ישראל.

במדרש רבה נאמר, "בשלשה דברים ניתנה תורה, באש, במים ובמדבר". אומר על זה הרה"ג מלובלין זצ"ל, שהקו האופייני של עם ישראל הוא מסירות נפש בעד תורתו ואמונתו. אנו כבר קרובים מאוד לחג מתן תורה וכדאי שנתבונן בתכונה הזאת של דבקות העם בתורה. בכל הדורות, בני ישראל הלכו אל הגרדומים ומוקדות האש, נתנו צוואריהם לשחיטה, קפצו לתוך הים ומסרו את חייהם כל אימת שניסו להכריחם לבגוד בתורתם ואמונתם.

השורש והכח להנהגה זאת מצוי בשלושה מקרים. הראשון, היה המעשה באברהם אבינו, אבי האומה. נמרוד המלך הרשע שמלך בדורו, זרק את אברהם אבינו אל תוך כבשן האש בגלל אמונתו הטהורה. אברהם שרד, ובכך נטע את הכוח של מסירות נפש בבניו אחריו. ברוחות המנשבות כיום, יש רבים שיאמרו: דתי, פאנטי, לא שייך אלינו. אבל מי שליבו כבר פתוח באמונה, מבין שהמניע למעשיו של אברהם היתה אהבתו לבורא עולם וחוסר התפשרות עם שקרי המציאות.

מי שיגיד שזה היה מעשה של יחיד, טועה. במקרה השני, בקריעת ים סוף, עם שלם קפץ אל תוך הים הסוער, לפי ציווי הבורא, "דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וַיִּסְעוּ" (שמות י"ד ט"ו). עד שלא נכנסו כל בני ישראל אל תוך הים עד לצוואריהם, הים לא נפתח. עם שלם מסר את נפשו וזכה לנס הגדול.

המאורע השלישי היה כאשר בני ישראל הלכו למדבר שממה שורץ חיות רעות, נחשים ועקרבים, ללא מזון ומים, לתקופה ממושכת, אך ורק מתוך אהבתם ומסירותם לשם ולנביאו משה. כמו שאומר הכתוב, "זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אֲהַבֶּתְךָ כְּלוּלְתֶיךָ-- לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר, בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה" (ירמיהו ב' ב').

מסכם הרה"ג מלובלין, הודות לשלושה נסיונות אלו, 'אש' הכבשן, ה'מים' של ים סוף, וה'מדבר' שבו הלכו בני ישראל, ניתנה להם התורה כקניין עולם. על זה אמרו חז"ל "בשלושה דברים ניתנה תורה, באש, במים ובמדבר". בכל אחד מאתנו קיימת נקודת הדבקות הזאת, וכל אחד נדרש לעבור את האש, מים ומדבר שלו במהלך הדרך.

בעבודה הרוחנית

מעבר למה שכבר דיברנו – לעבור באש, במים ובמדבר זהו חלק מתהליך הבנייה הרוחנית של כל אחד מאתנו, כפי שמציין זאת ה"נתיבות שלום". בכל אחד בוערת אש זרה של תאוות, אותה הוא צריך להפך לאש של קדושה, של התלהבות בעבודת השם. בכל אחד יש את יסוד המים שהוא השורש לכל האהבות הפסולות, אותן הוא צריך להעלות לאהבת השם. מדבר הוא מקום הפקר, בכל אחד יש את המקום המופקר ללא גדרים וסייגים לרסן את נפשו הבהמית. כנגד זה, צריך לשים את עצמו ורצונותיו כהפקר לרצון השם. רק מי שמצליח לחצות את שלושת השערים האלה, ניתנת לו התורה בשלמות, "בשלושה דברים ניתנה תורה, באש, במים ובמדבר".

חירות

חג מתן תורה ממשמש ובא, והוא למעשה המסיים את מהלך היציאה ממצרים, היציאה לחירות, שהחלה בפסח. ספר 'במדבר' שאותו אנו מתחילים עכשיו, מתאר ברובו את המסעות שעברו בני ישראל במדבר. המסעות הללו היו שלבים בהתפתחות. במדבר הקב"ה נתן בכל פעם איזה חלק של חירות. עם ישראל יצאו ממצרים וכל שלב, זה היה עוד שלב של יציאה ממצרים.

אומר הרב שיינברגר שליט"א, בעולם מקובל שחירות זה כשהמדינה עצמאית וכל אדם עושה ככל העולה על רוחו. זה לא נקרא חירות! זה גם לא נכון. כי בכל זאת, החברה מכתובה לאדם איך לחיות, אמנם בלי לתת צו, אלא על ידי כל המנהגים הנהוגים בה. אדם לא ילבש דברים שאף אחד לא לובש. יש התערבות של החברה בחיי הפרט, שהפרט חייב ללכת כמו החברה. היחידים יש להם איזה שגעון שרוצים

להכתיב לכל המדינה את אורח החיים שלהם, כדי שהם יהיו יחד עם הרוב. אבל בעצם כל אחד רוצה להיות הרוב.

עיקר העניין של חירות זה חירות של דעות. כשאדם לא יכול להשמיע את דעותיו, זה הגזל הכי גדול. במאמר החירות, "בעל הסולם", קורא לזה רוצחי נפשות, כי לכל נפש יש דעה משלה, מיוחדת, שהקב"ה ברא אותה ככה. אף אדם לא דומה לאדם השני. לכל אחד יש מסר מיוחד. לא בשביל הפרט שלו, אלא זו התרומה שהוא נותן לכל העולם כולו. יודע תעלומות יודע בדיוק מה ואיך כל אחד תורם.

סוף דבר

חז"ל אמרו שאין אדם זוכה לתורה אלא אם כן עושה עצמו כמדבר, מפקיר את עצמו, מבטל את הישות שלו. אבל, לא מבטל אותה לשם הביטול, כמו שעושות כל מיני דרכים רוחניות אחרות. אדם מחויב לדעת בפני מי ומה הוא מבטל את עצמו. אנו מחויבים להתבטל בפני הסדר האלוהי.

כשיש סדר פנימי וסדר חיצוני, בהתאם לחוקי הבריאה, אז נפתחים שערי ברכה לכל אחד. כל הטבע משתנה לטובה, כל טוב גן עדן נפתח בפנינו. ולמעלה מזאת, כל אדם מסוגל לשמוע את קול הנשמה שלו, לדעת מה תפקידו האישי המיוחד בכלל המציאות הגדולה של הבריאה.

חירות זה לא מה שאנחנו חושבים, שכל אחד יכול לעשות מה שהוא רוצה, זה אולי יכול להיחשב כחירות של גופות וגם זה בספק. חירות אמיתית זה שהגופות עושים את המצווה עליהם בסדר הנכון ואז יכולה להאיר הנשמה. אז כל אחד מאתנו יכול להרים את הדגל האישי שלו ולהשמיע את הקול המיוחד שלו. דווקא על ידי ביטול וצמצום, דווקא על ידי הפיכה למדבר, יכול האדם להיות יחיד ומיוחד ולזכות לקיים את התכלית שלו בבריאה.

1 . ויקח משה את כסף הפדיוס (ג,מט)

הגאון הצדיק ר' מרדכי מנשכ"ז ע"ה אמר: כי מפסוק זה רמז לענין המקובל בעולם "שסעודת פדיון הבן עולה כמו פ"ד תעניות", כי בכל מקום כתיב כסף הפדיוס וכאן נאמר 'הפדיוס' היינו פד יום. והובא בספר זכרון יצחק. וכ"כ בשמו בספר סגולות ישראל (מע' פ אות ג) בשם ספר אילנא דחיי (פרשת במדבר).

ובאמת בספר שדי חמד לרבנו חזקיה מדיני אב"ד עיה"ק חברון כתב (במערכת ס אות נד) שאמרו לו בשנת תרנ"ט לבא לסעודת פדיון הבן לירושלים ושיש בספרים שסעודה זו נחשבת כפ"ד תעניות. וכן מצא בשו"ת הד"ר (סימן לט) שהעולם אומרים שסעודת פדיון הבן עומד במקום "פד תעניות כמנין אחה"ע כמו שמתענים בימי השובבי"ם". (וע' בשער רוח הקודש). אך השדי חמד כתב שאין לזה מקור.

אולם כבר העיר בספר היקר תפארת הפדיון (פרק ח) לבני הרה"ג ר' משה יוחאי ר"ז שליט"א, שדבר שהוחזק בעולם, יש דברים בגו (וכמ"ש בירושלמי תרומות פ"ח ה"ה): "צריכין למיחש למאי דברייתא חוששינ". ובתשובת הרשב"א (סימן ט) כתב, "כל דבר שיש לו קבלה ביד זקנים וזקנות לא נסתר קבלתם" וכו'. עכ"ד. ובשו"ת הלק"ט (הלכות קטנות סימן ט) למהר"י חאגיז כתב: וזה כלל גדול וכו' כי פשוט הוא אשר באהבת ה' את עמו ישראל יסיר מכשול מדרכיהם, ולא יטו כלל העולם אחר היחיד אילו סברתו דחוויה. עכ"ל. א"כ כיון שמסורת היא – בודאי אמת הוא. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

וז"ל הרב "זוכר הברית" (סימן לה) מסורת בדינו, מי שאוכל בסעודת פדיון הבן, כאילו התענה שמונים וארבע תעניות. והנח להם לישראל אם אינם נביאים הן, בני נביאים הן. "ומסתמא בא בקבלה איש מפי איש" עכ"ל. ואזן מילין תבחן.

ומה מאד נפלא הדבר, ששוב הביא לנו הגאון ר' יהושע מאמאן שליט"א בשו"ת עמק יהושע ח"ג (חיו"ד סימן יח) בשם ספר "דברי שמואל" (דף ב): שקבלה בידו איש מפי איש עד רבנו האריז"ל שסעודת פדיון נחשבת כפ"ד תעניות. ושם היה השדי חמד רואה דבר זה היה מברך ברוך הטוב והמטיב. עכ"ד. וברוך ה' אשר לא

השבית לנו נאמן. וע"ע בספר תפארת הפדיון הנ"ל מ"ש עוד. ראה נא ורוה צמאונך.

הנה כי כן, אם נזדמן לאדם סעודה זו, ובפרט כשמזמינים אותו בפירוש, ישמח וירוץ למצוה זו, ויחשב לו כסך תעניות אלו.

אך זאת צריך להודיע: כי כשם שבכל צום – אין מעלה לצום בלעדי "תשובה" (עייין ברכות דף כג.), כן בזה, יהרהר בתשובה ויקבל על עצמו ללכת בדרכים טובות ויהיה סור מרע ועשה טוב. ואז אכילתו תעלה בטוב. ותתהפך נפשו מרע לטוב, ויזכהו ה' לטהרה ולטוב. כי ה' לא ימנע הטוב. אמן.
לא סופר אותך

אחד משכניו של רבי אברהם אבן עזרא היה כומר חשוב, באחד הימים ראה האבן עזרא שהכומר עצוב ומדוכא. ניגש אליו ושאלו: "מדוע נפלו פניך?", ענה לו הכומר: "לא תוכל לעזור לי בכך". הפציר בו האבן עזרא ושכנעו עד שנודע לו פשר הדבר. המלך שאל את הכומר שלוש שאלות וציוה אותו שילך לביתו ואל ישוב בלי תשובה. ובתוך שלושה ימים אם לא יענה – יהרגנו המלך.

אמר לו רבי אברהם: "אל דאגה, אני אלך במקומך ואענה כל מה שהמלך ירצה לדעת. רק תן לי את בגדיך ואתה קח את בגדיי והכל יהיה בסדר. במידה והמלך לא יהיה מרוצה – הוא יהרוג אותי. רק דבר אחד אבקש, אני כרגע טרוד בשמירת הביצים של תרנגולותיי אם תבטיח לי שתשב על חבית הביצים אלך למלך בלב שקט". הכומר הסכים ורבי אברהם פנה לארמון המלך ביום השלישי כשכובע הכמרים מכסה את עיניו וזקנו יורד לו על פי מידותיו.

המלך שאל שאלה ראשונה: "איפה נמצא אלוקים יותר, במזרח או במערב, בצפון או בדרום?". רבי אברהם ביקש נר דולק וקיבל, ופנה למלך: "אדוני המלך, לאיזה כיוון מאיר הנר יותר – למזרח למערב לצפון או לדרום?". המלך נהנה מהתשובה המחוכמת והמשיך הלאה.

שאלה שנייה. "כמה אני שווה?", הוציא האבן עזרא מטבע מקומי מכיסו ואמר: "זה מה שאתה שווה!". שאל המלך: "מדוע החלטת שזה שוויי?", ענה האבן עזרא: "כי

המותך חקוקה עליו, סימן שזה השווי שלך... המלך הסכים ופנה לקשה שבשאלות

”מה אני חושב כעת בלבי?“. והאבן עזרא ענה בחיוב: ”אתה סבור שהכומר הוא העומד לפניך ואיך זה שלא ידעת שהוא כל כך חכם, אבל האמת היא שאני (וכאן הסיר רבי אברהם את הברדס מראשו) הוא הניצב לפניך. רצונך לדעת היכן הכומר? בוא עימי“. והמלך ראה את הכומר המהולל דוגר על חבית ביצים לחרפת הכנסייה...

פרשת במדבר עוסקת בחלקה הגדול בספירת עם ישראל. הגמרא (יומא כב:) מצטטת פסוק מהנביא הושע: ”והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא ייספר“. לכאורה ישנה סתירה בפסוק עצמו, כשכתוב שמספר בני ישראל כחול הים – משמע יש להם מספר, וכשכתוב אשר לא ימד ולא ייספר – משמע הם לא ניתנים לספירה. מתרצת הגמרא ”כאן בעושי רצונו של מקום, כאן באין עושי רצונו של מקום“.

על מנת לפרש את הדברים נזקקים אנו למשלו הקולע, כתמיד, של רבי יעקב מדובנא: שני נערים סחו בעושרם של הוריהם. הראשון טען: ”אבי עשיר יותר מאביך, כשהצצתי לכספת בביתנו ראיתי חבילות עבות של דולרים ארוזים בגומייה מגוהצים מהבנק. לא, לא של 5\$ ולא של 10\$. שטרות של 100\$ נחים בשלווה ליום סגריר“.

שמע השני וחייך: ”אין ספק שאביך אדם עשיר, השאלה כאן היא רק מי יותר עשיר. ובכן, הסכת ושמע למה שאספר לך כעת. אצל אבי ה'יקר' אין דולרים מזומנים בכספת, אותם הוא מניח בארון במקום נסתר. בכספת עצמה שוכנות אגרות חוב שכל אחת מהן היא על סך \$20,000... הכספות של הורינו זהות, הכמות של הניירות בהן – זהה גם היא. אבל בעוד שאצל אביך יש כמה עשרות אלפי דולרים, חמישה ניירות ערך של אבי עוברות את כל תכולת הכספת בביתכם“.

בך מסביר רבי יעקב – המגיד מדובנא את תשובת הגמרא לסתירה בדברי הפסוק:
כשבני ישראל לא מתנהגים כרצון ה' יש להם מספר מוגבל ומדויק, נניח שכל אחד
שווה, כאדם, סכום א – זה הסכום שצריכים להכפיל פר-ראש. אבל כשבני ישראל
עובדים את ה' בתורה, תפילה, גמילות חסד וכו' אז אין להם מספר! לכל אחד יש
סכום משתנה בשווי ה' מניה" שלו. גם אם תספור ראשים – לא תוכל לדעת כמה
שווה כל אחד לעצמו.

כל אחד מאיתנו הוא בעצם מניה נסחרת בבורסה האלוקית, הוא יכול לעמוד על
השווי המינימאלי שבו הוא נברא, ואם ירצה יוכל להרבות בתורה ובמעשים טובים
על מנת להרבות את מחיר המניה שלו לאין שיעור. וכפי שאמר האבן עזרא
למלך: אתה שווה כפי המטבע שעליו אתה חקוק, כך ערכו של האדם נקבע לפי
המעשים שעליהם הוא חתום.

2. וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד וגו'. שאו את ראש כל
עדת בני ישראל וגו' (א,א-ב)

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל מועד וגו'. שאו את ראש כל עדת בני
ישראל וגו'

ולכאורה מדוע הוצרך הכתוב לציין גם שהדיבור היה באוהל מועד, דמה יש לנו
ללמוד מכך.

והנה עוד צריך להבין, שהרי במנין הראשון היה אסור לספור לגולגלותם דהיינו את
הראשים עצמם אלא ע"י שקלים ואילו כאן ספרו את הראשים עצמם.

ויבואר לפ"מ דאמרו במדרש בפר' נשא (עה"פ ויהי ביום כלות משה) 'אמר רבי
יהושע דסכנין, משל למלך שקידש ועשה לבתו קידושין ושלטה בה עין הרע, עמה
המלך להשיא בתו, מה עשה נתן לה קמיע ואמר לה הקמיע הזה יהא עליך שלא
תשלוט בך עין הרע. כך כשנתן הקב"ה התורה לישראל, עשה להם פומבי שנאמר
וכל העם רואים את הקולות, ולא היו אלא קדושין שנאמר ויאמר ה' אל משה לך
אל העם וקדשתם וגו', ושלטה בהם עין הרע ונשתברו הלוחות שנאמר ויהי כאשר

קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידין את הלוחות
ושבר אותם תחת ההר, כיון שבאו ועשו להם משכן נתן להם הקב"ה הברכות
תחילה שלא תשלוט בהם עין הרעה'.

נמצא איפוא שעד שהיה משכן, שלט בהם עין הרע. ולאחר המשכן פסק מהם עין
הרע.

לפיכך, במנין הראשון שבשעה שנימנו עדין לא היה להם משכן הוצרכו להמנות
ע"י שקלים. אך במנין זה לאחר שהוקם המשכן. שפיר היה יכולים להימנות
בגולגולתם.

ומשום כך ציינה כאן התורה 'באווהל מועד' בזה הסיבה שנימנים לגולגולותם.

3. למשפחותם לבית אבותם (א,ב)

נהגו ישראל, שלעולם קוראים פרשת במדבר קודם לעצרת, והוא ע"פ המבואר
(במגילה לא, ב) דעזרא תיקן להן לישראל שיהו קורים קללות שבתורת כהנים
קודם עצרת, ומבארינן התם דהוא בכדי שתכלה שנה וקללותיה ועצרת היא ראש
השנה לפירות האילן.

ויש להבין דאי מטעם זה, היה סגי לקרוא את פרשת בחוקתי עצמה בשבת שקודם
עצרת, שהרי בכך נמי לא יקראו את הקללות אחר עצרת, ומדוע א"כ נהגו לקרוא
גם את פרשת במדבר קודם, ויעויין בתוס' (שם ד"ה קללות, ובב"ב פח, ב ד"ה
וקללם) שעמדו בזה, וכתבו דבכ"ז עדיף ע"י רווח של פרשה בינתיים, ועדיין צ"ב.

ויתכן לבאר באופן אחר, והוא ע"פ מה דאיתא בילקוט כאן (רמז תרפ"ד), שבשעה
שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהם, מה ראו להתקרב יותר מן
האומות, סתם פיהן הקב"ה ואמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר 'הבו
לה' משפחות עמים' כשם שבני מביאים 'זיתילדו על משפחתם וגו'', ובהמשך כתב
המדרש, דלכך מנאם הקב"ה בראש הספר מיד לאחר המצוות, שנאמר בסוף ספר
ויקרא 'אלה המצוות וגו'', לומר לך, שלא זכו ישראל ליטול את התורה אלא
בשביל היוחסין שלהם, עכת"ד המדרש.

והנה לאור חברי המדרש הנ"ל, יש לבאר מנהגינו כמין חומר, וזאת משום דמלבד עניין ההפסקה בין קללות דבחוקותי לעצרת, יש גם טעם לקרוא את פרשת במדבר קודם לעצרת בכדי לסתום את פיהן של אומות העולם בהזכרת יחוּסנו לאבותינו, שהיא היא זכותנו לקבל את התורה, ועל כן שפירמקדימים אנו גם את פרשת במדבר לעצרת.

4 . תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן (א,ג)

תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן

ויש להבין למאי הוצרך משה לאהרן בכדי למנות את ישראל.

וי"ל דקודם (פסוק ב) פרש"י לגלגלתם, על ידי שקלים בקע לגלגלת, ע"כ. ושנינו (ב"ב ח, ב) ת"ר קופה של צדקה נגבית בשנים וכו' והכי קי"ל (שו"ע יו"ד רנו, ג) להלכה, ולכן כיון דהמנין הכא היה ע"י נתינת שקלים לכך הוצרך משה לאהרן עמו.

5 . כל יוצא עבא בישראל תפקדו אותם (א,ג)

פרשתנו מתחילה במצווה של מניין בני ישראל. "כל יוצא עבא בישראל תפקדו אותם". ופירש רבינו אברהם עזרא זצ"ל: "בישראל – להוציא ערב רב".

על קבוצה נוספת שהוציאו אותה מן המניין – בסיפור שלפנינו.

בין גדולי הרבנים שהאירו את פני ירושלים בברק אורם לפני כמאתיים שנה, היה הגאון רבי רפאל מיוחס זצ"ל, בעל "פרי האדמה" ו"מזבח אדמה". הוא היה הראשון לציון בדור דעה, בזמנם ובמקומם של רבותינו הקדושים ה"אור החיים" הקדוש, הרש"ש, הרב "נחפה בכסף", הרב "בתי כהונה", ועוד, זצ"ל.

בירושלים הייתה אז קהילה קראית קטנה.

פעם הטילו השלטונות מסים כבדים עד מאוד על הקהילה היהודית ועל הקראים. החליטו להתכנס בבית הכנסת של הקראים, ששכן במרתף, ולטכס עצה. כאשר הראשון לציון הרב מיוחס זצ"ל ירד במדרגות בית הכנסת – התעלף לפתע ונפל. תמהו הנאספים למאורע, והחליטו לחפור מתחת לגרם המדרגות. ומה מצאו שם?

את ספרו של דבינו הרמב"ם זצ"ל, "היד החזקה", שהקראים טמנו שם כדי לבזותו.
כדי שכל מי שבא לבית תפילתם ידרוך עליו. כי הרמב"ם כלל את כל התורה
שבעל פה בספרו הגדול, והקראים אינם מודים בה!

חרה אפו של הראשון לציון בקראים, והוא קילל אותם שלא יזכו לעולם למניין
שלם מבני עדתם, בירושלים!

וכך היה. כשמונים שנה לאחר מכן, בשנת תקצ"ד, התכוננו עשרים משפחות
קראיות מחצי האי קרים לעלות לירושלים. בני העדה הקטנה שמחו לקראתם, כי
הפעם כבר יהיה להם מניין. אולם בהגיע שיירת הקראים לשערי ירושלים פרצה
בהם מגיפה שעשתה בהם שמות, וכל הגברים מתו!

וקהילת הקראים בירושלים, הכופרת בתורה שבעל פה ומבזה את החכמים,
נשארה ללא מניין!

6. ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (א,יח)

וברש"י הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט,
ע"כ. והנה בפרשת כי תשא נערך ג"כ מנין לישראל ולא מצאנו שהביאו ספרי
יוחסין, ומ"ש הכא וצ"ב.

אכן יש לחלק, דהתם איירי במנין כל ישראל בכללות, אולם הכא הא נמנו
לשבטיהם כדכתיב משפחתם לבית אבותם, ולכן צריכים היו לספרי יוחסין ליחס
כ"א לשבטו.

7. ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (א,יח)

וברש"י, הביאו ספרי יחוסיהן ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על
השבט, ע"כ. ועיי' רמב"ן שהשיג ע"ז וכתב ואיננו נראה שיהיו צריכין להביא שטר
ועדים על יחוסיהם לשבטיהם ע"ש, ובאמת צ"ע דעת רש"י דהא אי"ז עדות על
ממון ואמאי בעינן עדים על היחוס דלכאורה הוא כעדות על איסורין דסגי בע"א
וצ"ע.

ואשר יראה לומר, דהנה שיטת הרמב"ם (פ"כ מה' איסו"ב ה"ב) דלהעלות אדם לכהונה בעינן שני עדים שיעידוהו שהוא כהן ועיי' ר"ן (בתובות כה, א) דפליג דמעיקר הדין בע"א,

ובביאור פלוגתתם י"ל עפ"מ דאיתא בספרי (דברים ס"י קפח) לא יקום עד אחד באיש וגו' להעלותו לכהונה ולהורידו מן הכהונה מנין ת"ל לכל עון וכו',

וע"ש בפירוש רבינו הלל דלהורידו מן הכהונה היינו להעיד עליו שהוא בן גרושה ובעי לפסלו בחללות ולזה בעינן שני עדים, אך כשהנידון אם ישראל הוא או כהן הר"ז כשאר איסורים שע"א נאמן, ונראה דזהו דעת הר"ן.

אכן הרמב"ם יפרש דקאי גם היכא שאינו ענין הכשר ופסול והר"ז נכלל במיעוט דלא יקום ע"א באיש ונתרבה שלהעלות לכהונה אין ע"א נאמן עדות שבמהות דמיא לאיסורים.

ומעתה י"ל דזהו פלוגתת רש"י והרמב"ן, דכשהנידון אם זה משבט ראובן או שמעון ס"ל לרש"י דהוא ג"כ עדות באיש ומשום כן בעינן ב' עדים, אכן הרמב"ן ס"ל כהר"ן דכשאין העדות להכשירו או לפוסלו הוי כשאר איסורים דע"א נאמן.

8. ויתילדו על משפחתם לבית אבתם (א, יח)

ברש"י: ויתילדו על משפחתם – הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם.

ספרי היוחסין של ישראל הם אלו שסתמו את טענתם של אמות העולם אשר תבעו לקבל את התורה, כפי שאומרים חז"ל (ילקוט שמעוני במדבר א, רמז תרפד): "בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אמות העולם בהן, מה ראו להתקרב יותר מן האמות. סתם פיהן הקב"ה, אמר להן: הביאו לי ספר יוחסין שלכם, שנאמר 'הבו לה' משפחות עמים' כשם שבני מביאין, 'ויתילדו על משפחתם'."

הקשה על כך הרב חיים שטיינר בספרו "דברי אגדה": הלא כאשר עמד הקב"ה לתת את התורה לעם ישראל כבר הלך אצל כל העמים והציע להם לקבלה, וכל אחד מהם רק רצה לדעת מה כתוב בה.

לישמעאלים אמר: "לא תגנוב", והם סרבו לקבלה עליהם: לא, לא, זה לא פשבילנו... לנו יש חומרה מיוחדת שאיננו הולכים ארבע אמות בלי נטילת ידיים, דהינו: בלי 'לסחוב' משהו לטול אותו לעצמנו...

לבני עשיו אמר "לא תרצח", והם הגיבו: איך אפשר 'לא תרצח'? הלא הסבא קדישא שלנו קבל ברכה מיוחדת 'על חרבך תחיה', היעלה על הדעת שאנחנו נבטל את הצוואה?!... אי אפשר. אנחנו הולכים עם הסבא קדישא שלנו עד הסוף... וכך כל אומה ואומה, עד שנתנה לישראל שאמרו "נעשה ונשמע".

מדוע, אפוא, כעת נזכרים אמות העולם לטען 'מה פתאום ישראל לקחו את התורה?' הלא הם רצו – והם לא?

ועוד, מוסיף ה"דברי אגדה" ושואל: מה עונה להם הקב"ה בתשובה שלהם, אין יחוס, לעומת עם ישראל שיש להם יחוס!

ומתרץ באופן נפלא, שישנם שניסוגי פרנסה בעולם;

הסוג הראשון הוא פרנסה מקומית, כמו ניהול חנות מכולת. בדרך כלל אי אפשר להתעשר מפרנסה כזו, אולם יש בכך מעלה גדולה, שאין סכונים גדולים יותר מדי לצאת בעלי חוב – גם אם נתקלים בקשיים מסוימים מפעם לפעם, פותרים אותם בקלות על ידי הפסקת יבוא הסחורה הבעייתית.

הסוג השני, לעומת זאת, הוא ניהול עסקים חובקי עולם, כמו: נסיעה להודו ולסינגפור, והבאת סחורה למכירה. באופן זה נתן להתעשר עושר רב, משום שהסוחר שמייבא את הסחורה הוא קובע את מחירה, ואם יצליח במכירתה באפשרותו להרוויח סכום גדול. אולם בעסקים כאלו ישנו סכון גדול להפסדים עצומים, או על ידי סחורה שמתבררת כבלתי מבוקשת או על ידי טביעת האניה בדרך ואיבוד כל הסחורה במצולות ים, ועל ידי כך עלול הסוחר להפך בבת אחת לבעל חוב עצום.

מה, אם כן, סוג הפרנסה המומלץ – עסק קטן שבו הפרנסה מובטחת, אך אינה מביאה לעושר, או לקיחת סכונים שיש בהם סכויים?

מרבית האנשים יעדיפו את האפשרות הראשונה. אבל יש אדם אחד שכדאי לו לקחת על עצמו סכונים – מי שאביו הוא עשיר גדול, משום שאף אם יקרה לו שיקלע להפסדים קשים, יוכל לבקש את עזרתו של אבא, ותמיד יוכל אבא לעזור... כלומר: הגב הכלכלי שמאחוריו מאפשר לו לקחת על עצמו את הסכונים הללו.

באמצעות דוגמא זו נוכל לישב את הקושיות המתעוררות על דברי חז"ל: באו אמות העולם ואמרו לקב"ה: "רבנו של עולם, אנחנו מסתפקים בשבע מצוות בני נח בלבד".

מדוע?

משום שאמנם רווח גדול לא יצא לנו מקיומן, והגן עדן שנקבל עליהן אינו משהו מיוחד, אבל סכונים גדולים גם כן אין כאן – שבע מצוות אינן עבודה קשה כל כך, הן רק שבעה דברים שצריך להזהר לא לעשות אותם, ובאפשרותנו לישון כל היום – וגם כך לעשות את מה שהטילו עלינו...

אך איננו מבינים מה פתאום עם ישראל כן לקחו על עצמם את הסכונים הללו? מה קרה להם?

אמת, על ידי כל המצוות הללו אפשר לצאת רבי עקיבא איגר, הרמב"ם, הרשב"א והריטב"א, אפשר גם להיות ה"חזון איש", אבל אם לא שומרים את כל מה שצריך, מדובר בסכון אדיר! ובשש מאות ושלוש עשרה מצוות יש הרבה מאד דברים שאפשר לא לשמור...

איך העזו בניי ישראל לקחת על עצמם דבר כזה!?

ענה להם הקב"ה: האם לכם יש ספרי יוחסין? – לכם אין, ואלו להם יש... להם יש אבות עשירים, הלא הם אברהם, יצחק ויעקב, וכשישאבא עשיר – אפשר לקחת סכונים... אם יהיו בעיות – אבא כבר יבוא לעזור!...

9 . ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות (א,ג)

ואתה הפקד את הלויים על משכן העדות

בעיון המקראות נראה דנצטווה משה להפקיד את הלויים על משכן העדות קודם מניינם, וצ"ב מדוע הפסיק במניינם והפקידם על משכן העדות קודם שנצטווה למנותם.

והש"ך כתב בטעם הדבר כי אילו היו נמנים בתחילה לאחר מנין בני ישראל היו באים לידי צער לנוכח מניינם המועט ביחס לבני ישראל, ולכך ציוה ה' תחילה שיפקידם על משכן העדות וכשיחזו במעלתם זו תנוח דעתם אף ממספרם המועט. אלא דעדיין צ"ב מה נחמה היא זו להיותם מועטין.

ואשר נראה, דהרי טעם הדבר שהיו הלויים מועטים הוא משום שהם לא היו בשעבוד מצרים ולכך לא חלה עליהם ברכת ה' כן ירבה וכן יפרוץ, שהביאה את ישראל לפרות באופן לא טבעי, ואילו הם שלא היו בשעבוד פרו ורבו באופן טבעי, ולכך אין סיבה שיהיה להם עצב מכך.

אלא טעם הדבר שלא מנאם תחילה, כיון שהיו הלויים סוג אחר מבני ישראל, שכן היו מופקדים על משכן העדות ותפקידם היה שונה מבני ישראל, ו'מנין' פירושו צירוף שמונים יחד את כל הנכללים בדבר, ובהיות שבת לוי שונה מיתר השבטים לכך הביא תחילה את הסיבה לכך שהם נבדלים בהיותם מופקדים על משכן העדות, ורק משום כך מנו אותם לבד כפי שנאמר לאחר מכן.

10 . ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים (א,גא)

רמז נפלא למד רבי משה מקוברין זצ"ל מן הפסוק שלפנינו בעניני עבודת האדם בעולמו, וכך אמר:

דרכו של עולם היא שנסיעה ונדודים ממקום למקום גורמים לאדם לירידה רוחנית, ואלו חניה במקום אחד גורמת לישוב הדעת ובעקבותיה מגיעה, בדרך כלל, עליה רוחנית.

המז לדבר – ובנסע המשכן – יורידו אותו הלויים, ובחנת המשכן יקימו אותו.

בענין זה היה רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל אומר: בוא וראה, כאשר אדם פותח ב"אשרי יושבי ביתך" הוא מסים "תהלת ה' ידבר פי" ואלו כשמתחילים "אשרי תמימי דרך" (תהלים קי"ט) מסימים: "תעיתי כשה אבד...".

ואכן, לשמירה מיוחדת זקוק אדם אשר יוצא ומטלטל את עצמו בדרכים, ומעשה היה בחסיד אחד בפולניה שבא לפני רבו על מנת לקבל ברכת הדרך לפני נסיעתו לרגל עסקיו לברלין.

אמר לו הרבי: "כיון שתשהה בברלין מספר חדשים, בודאי לא יקשה עליך לקנות לי שם מקטרת שנהב המיוצרת בגרמניה".

שמח החסיד על שיזכה לגרום הנאה לרבו – ונסע לדרכו לשלום.

לאחר חדשים ספורים שב, ובדרכו נזכר להוותו כי שכח לגמרי מענין המקטרת. התעגם על נפשו, ואז עלה בדעתו רעיון – הוא מהר להכנס לחנות גדולה, ולאחר חפזים אחדים מצא את אשר בקש – מקטרת שנהב המיובאת מגרמניה.

הוא נכנס אל האדמו"ר והגיש לו את המקטרת בשמחה, אולם למרבה הכלימה הפך הרבי את המתנה ומצא פתקית מביכה: MADE IN GERMANY (מיצר בגרמניה).

הניח הרבי מבט שואל על פני החסיד, והלה, שלא מצא כל דרך אחרת, החליט לומר את האמת: אמנם שכחתי לקנות בגרמניה את המקטרת, אבל זוממש אותה מקטרת!

"וכי חושב אתה שאני זקוק למקטרת משנהב ודוקא מגרמניה?" – החזיר לו הרבי בשאלה – "כל מהשרציתי היה שגם בהיותך בברלין המנוכרת והרחוקה כל כך מהווי בית המדרש, תזכור את הרבי שלך ואת משנת חיך, את החסידים ואת התפלה, וכך תשמר יותר מן הקלקול המצוי בטלטולי הדרכים!"

11. איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאוהל מועד יחנו (ב,ב)

הנה בתחילת פרשת במדבר נצטוו בני ישראל למנות את כל זכר מבן כ' שנה, ונתבאר בתורה בפרוט כל שבט ושבט למנינו, ואח"כ נצטוו בסדרי חנייתם איש על דגלו באותות, ונתחלקו לד' מחנות, ובזה חזרה התורה ופירטה מנין כל שבט ושבט וגם צירוף המנין של כל מחנה, והוא תימה אחרי שכבר נתבאר מנינם לעיל מינה, אמאי הוצרכה התורה לחזור שנית על מנינם, ועמד ע"ז הרמב"ן (פס' ד') וכ' דהטעם הוא להודיע שמימי המנין ועד שנתקנו המחנות וחנו כן לדגליהם וכן נסעו לא נפקד מהם איש, וזה מעשה נס שיהיו עשרים יום שלא ימות אחד מכל העם הגדול הזה.

וצ"ב אמאי הוצרכו לנס זה, ומה טיבו שבהני עשרים יום לא מת אחד מהם,

והנה מש"כ הרמב"ן שהי' עשרים יום, לא נזכר כן כלל בפרשה זו, ודבריו הוא מכח הא דבפר' בהעלותך נצטוו בעשרים לחודש השני במסע הראשון, אך קשה דמגלי' דהמחנות נתקנו רק אז, והא חנייתם הי' לכאורה כתיקון המחנות עוד לפני כן, ובזה הוא שחזרה התורה על מנינם, עוד יל"ע אמאי הוצרכה התורה לכתוב סכום כל מחנה שהוא ג' שבטים, דאטו לא הוה ידעינן כן בעצמנו.

והנראה בכל זה, דהנה הא קיי"ל דאיסתכל הקב"ה באורייתא וברא עלמא, והתורה ובתוכה מנין השבטים נכתבו לפני בריאת העולם, וא"כ אין המנין בא להורות לנו כמה היו בכל שבט?

אלא דכך נקבע מעיקרא שיהא כן מנין כל שבט, והא דהי' שבט ראובן כו"כ הוא משום שכך נקבע בתורה לפני בריאת העולם, וא"כ נבין מזה שמהותו של כל שבט תלוי במנינו המסוים דאל"כ מה הענין לקבוע מנין מסוים לכל שבט, וא"כ בעינן שבתחילת תיקון המחנות יהא כל שבט וכל מחנה במנינו המסוים. והמסע הראשון שנסעו בעשרים לחודש השני הוא חלק מתיקון המחנות, וכמו שנא' כאשר יחנו כן יסעו. ולכן הוצרך שגם אז יהא אותו מנין, ולכן הוזקקו לנס שלא ימות א' מהם במשך העשרים יום, ולכן הזכירה התורה בנפרד סכום מנין של כל מחנה, להורות

לנו שכמו שמציאותו ומהותו של כל שבט הוא במנינו המסוים, כ"ה ענינו של כל מחנה.

שו"ר דברמב"ן (פסוק ד) מבואר דהמנין האמור בדגלים אינו מכח שחזרו ומנו אותם ומצאו שכך הוא, אלא כל זה הוא מצווי השי"ת שיהיו כן במנינם. ומבואר ממש כדברינו.

והנה יל"ע בדברי הרמב"ן, דאף שבמשך כ' ימים אלו לא מתו כלל, מ"מ הא מסתמא בימים אלו נולדו כמה וכמה תינוקות לפני עשרים שנה, ועתה נעשו יוצאי צבא. וכך יש לתמוה אודות אלו שנעשו בני ששים בתקופה זו. (וממש כעין זה כ' הרמב"ן עצמו בר"פ כי תשא) ושמא עפ"י משנ"ת לעיל יש לומר, דבעינן שיהיו אותם אנשים להגדרת המחנה, ולכן אין להביא בחשבון אותם שנולדו ביני לבני ומאידך יש להביא בחשבון אף אלו שנעשו בני ששים בתקופה זו.

הנה בכל השבטים מצינו שהמנין מסתכם במאות שלמים (חוץ משבט גד שהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים), ובודאי לאו מקרה הוא, וצ"ב ענין זה. גם יל"ע דמנין הבכורות מסתכם ביחידים (22273).

ונראה בזה נכון עפ"י משנ"ת בדברינו לעיל דשלימות של כל שבט הוא במנינו שנכתב בתוה"ק עוד לפני ברה"ע, וכפה"נ שלימות הוא דוקא בסכומים מלאים, ובשבט לוי מצינו שמסתכם באלפים שלמים (שנים ועשרים אלף) ויל"פ כיון שהוא ביתר חשיבות משלימות משאר השבטים, אך מנין הבכורות אינו בתורת שבט וכיוצ"ב אלא בתורת יחידים, ולכן אינו בסכום שמבטא שלימות. וע"ע בס"פ במדבר, ובר"פ נשא שמנין משפחות הלויים אף הוא יש בו מידה מסוימת של שלימות והיינו בסכומים של עשרות.

ואכתי צ"ב אמאי נשתנה בזה שבט גד משאר השבטים.

והנה בפרדר"א (פל"ט) וכשבאו לגבול מצרים נתייחסו כל הזכרים (וזה דלא כרש"י) שאף יוכבד נמנתה עמהם. וע"ע ברמב"ן, דא"כ אמאי לא נמנו שאר הנשים) ששים ושש, ויוסף ושני בניו הרי שבעים חסר אחת, וכתוב (דברים י, כב) בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, מה עשה הקב"ה נכנס כביכול עמהם לקיים מה שנא' אנכי ארד עמך מצרימה.

ומבאר דהא דהכניס הקב"ה עצמו כביכול עמהם, הוא משום דהכי כתיב בתוה"ק
בשבעים נפש זכו, ובפשטות הוא להיפך, דכיון דנכנס הקב"ה עמהם לכן היו עי'
נפש. ומבואר בזה דכיון דקיי"ל דהתורה קדמה לבריאת העולם, ומעיקרא כך
נקבע בתוה"ק – שהיא התשתית לכל מה שיהי' לנצח נצחים, שבשבעים נפש ירדו
למצרים, לכן כביכול הוצרך קוב"ה להצטרף עמהם. ואמנם עצם מה שכך עלתה
במחשבה לפניו לכתחילה להכתיב בתוה"ק, הוא על מנת לקים הענין של ואנכי
ארד עמך מצרימה.

12. איש על דגלו באת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב
לאהל מועד יחנו (ב,ב)

מדוע חוזר הכתוב בסוף הפסוק על תיבת 'יחנו' הנראית, לכאורה, מיתרת?
ה"הרי בשמים" אומר על כך, כי בעבודת ה' הכלל הוא שככל שאדם מרגיש שהוא
יותר רחוק, הוא קרוב יותר, ואלו כאשר אדם מרגיש קרוב לעבודה, והוא חש כי
מצבו הרוחני טוב, הוא מוכיח על רחוקו, כמאמר הכתוב (ירמיה לא, ב): "מרחוק ה'
נראה לי".

דברים דומים אמר הרבי מגור ל"חפץ חיים", כאשר נפגשו בכנסיה הגדולה
הראשונה. בפגישה זו שאל ה"חפץ חיים" את הרבי אודות הכתוב בפרשת ראה
(דברים יג, ה): "אחרי ה' אלקיכם תלכו".

רש"י מפרש שכל 'אחרי' הוא מופלג ורחוק – הקשה ה"חפץ חיים" – אם כן, מהי
כוונת הפסוק "אחרי ה'... תלכו", וכי בהליכה רחוקה עסקינן?

אכן כן – השיב לו האדמו"ר – משום שככל שיהודי מרגיש שהוא רחוק, כך הוא
יותר קרוב...

כיוצא בכך באר ה"בעל שם טוב" הקדוש את הפסוק בתהלים (קית, יט-כ): "פתחו
לי שערי צדק אבא בס... זה השער לה' צדיקים יבאו בו" – עומד לו יהודי ומבקש
להכנס בשערי השכינה, ואין הוא יודע איפה השער, ומשיבים לו: "זה השער לה'" –
עבדה זו, שאתה מרגיש עוד בחוץ ורחוק מעבודת ה', היא גופא השער לה', אשר
צדיקים יבואו בו.

זהו שנאמר בפסוק שלפנינו – מסים ה"הרי בשמים" – "איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל", וכל זמן שיחושו עצמם "מנחה", כלומר: רחוקים מן הקב"ה, זהו האות לכך ש"סביב לאהלמועד יחנו", שהם קרובים עד מאד לאביהם שבשמים.

13 . דגל מחנה יהודה (ב,ג)

שכשישראל חונים היו במדבר הם היו חונים סביב למשכן העדות במתכונת מסודרת של ארבעה דגלים, אחד לכל רוח כאשר לכל שלושה שבטים בכל אחד הרוחות השמים, דגל אחד שמוביל.

כך שדגל מחנה יהודה מזרחה, דגל מחנה ראובן תימנה, דגל מחנה אפרים מערבה, ודגל מחנה דן צפונה.

המעייין יראה שהתורה הקדושה מקציבה בפרשתינו לכל דגל מהארבעה, שבעה פסוקים והינם מקבילים לכל הארבעה. אך אם נביט לעומק הפשט נגלה שיש בכל קבוצת רוחב של ארבעה הפסוקים אחד שהוא יוצא דופן. ואין כוונתנו לשינוי שמות השבטים או למניין הנפשות שבכל שבט, אלא שכוונתנו לשינויי לשון בפסוק.

נקדים ונאמר שלדגל מחנה יהודה התורה נותנת ארבעה שינויים ואילו לשלושת הדגלים הנוספים שינוי אחד לכל אחד. כך שיש שבעה שינויים. ולהלן השינויים:

"בסדרה הראשונה" והחונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאותם העניין הוא מיקומו של הדגל, אצל יהודה מקדימים את הצד, דהיינו קדמה מזרחה ואח"כ דגל מחנה יהודה, לעומת ראובן "דגל מחנה ראובן ואח"כ תימנה", דגל מחנה אפרים לצבאותם ואח"כ ימה, דגל מחנה דן ואח"כ צפונה". השינוי כאן הוא אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה השניה. וצבאו ופקודיהם – וצבאו ופקודיו, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם. השינוי כעת אצל דגל מחנה ראובן.

בסדרה השלישית – והחונים עליו מטה אשר, והחונים עליו מטה שמעון, ועליו מטה מנשה, והחונים עליו מטה אשר. השינוי כאן הוא אצל דגל מחנה אפרים.

בסדרה הרביעית – וצבאו ופקודיו, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם. השינוי שוב אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה החמישית – ?מטה זבולון, ומטה גד, ומטה בנימין, ומטה נפתלי. גם כאן השינוי אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה השישית – וצבאו ופקודיו, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם, וצבאו ופקודיהם. והשינוי הרביעי שוב אצל דגל מחנה יהודה.

בסדרה השביעית – ראשונה יסעו, ושניים יסעו, ושלישים יסעו, לאחרונה יסעו לדגליהם. והשינוי כאן בסוף אצל דגל מחנה דן.

נמצא שיהודה מקבל שינוי ב'1' '4' '5' '6'. וראובן ב'2' ואפרים ב'3' ודן ב'7'.

ושאלתנו היא אם כן היש בשינוים הללו הגיון ואם כן מה הוא? אולי לא נדע, אך הפרשנים מתייחסים לחלק מן השינויים, אך על פניו נראה שהתורה נתנה תוקף עצום לדגל מחנה יהודה. בנותנה לו ליהודה ארבעה מתוך השבעה שינויים. יהודה אם ניתן לומר הוא השבט ממנו בעתיד תצא המלוכה בישראל והראיה לכך שכבר במדבר בתחילת התהוותו של עם ישראל הוא השבט הנוסע ראשונה, עם ישראל מקבל אותו כמלך, ראשון לכל המסעות. נוסע הוא בראשונה לארץ ישראל יחד עם כל העם כדוגמת מלך היוצא בראש הצבא.

14 . כאשר יחנו כן יסעו (ב,יז)

כאשר יחנו כן יסעו כקורה או כתיבה?

”כאשר יחנו כן יסעו” בספרי והמדרש על הפסוק גם מובא גם ברש”י שכשעם ישראל היו במדבר הם חנו וגם נסעו , נמצא שנסיעתם הייתה כחנייתם ויש שני פירושים איך ובאיזה צורה נעו האם כקורה מלבנית או שמא כתיבה מרובעת. האם חנו כתיבה ונסעו כקורה או גם נסעו כתיבה? זו השאלה.

במדבר פרק ט פסוק יח: על פי יהוה יסעו בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו:

רש"י – על פי ה' יסעו. שנינו במלאכת המשכן, כיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, תקעו והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמשה אומר קומה ה', ונסע דגל מחנה יהודה. זו (ר) בספרי (פד): ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה, ולא היה נפרש עד שמשה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, הוי אומר על פי ה' וביד משה: (רש"י)

מדרש פרשת במדבר – וכך היו מהלכין על גביהם, וכמין קורה יוצאה מתוך הענן, שהיו יודעין לאיזה רוח הם יוצאין. כך היה מסע כל דגל ודגל. גמרו להלוך עד היכן שהוא רוצה שיחנו, אותו הענן שהיה נראה כמין קורה, היה כנוסע (ב)עצמו, והם יודעין שבאותו מקום הם חונים.

מובא בירושלמי מסכת עירובין דף לג' כך: כיצד היו ישראל מהלכין במדבר רבי חמא בר חנינה ורבי הושעיה חד אמר כתיבה וחרנה אמר כקורה מאן דמר כתיבה (שם) כאשר יחנו כן יסעו מאן דמר כקורה (במדבר י) מאסף לכל המחנות לצבאותם. מאן דמר כקורה ומה מקיים כתיבה כאשר יחנו כן יסעו מה בחנייתן על פי הדיבור אף בנסיעתן על פי הדיבור ומאן דמר כתיבה מה מקיים כקורה מאסף לכל המחנות לצבאותם לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה.

מכיוון שאין במדרש הזה הכרע בנושא אנו רוצים לבוא ולטעון ששתי הדעות צודקות.

היבטים נוספים לקורה ולתיבה.

קורה בתנועה – מסכת בבא קמא פרק ג משנה ה' כתוב: זה בא בחביתו, וזה בא בקורתו, נשברה כדו של זה בקורתו של זה – פטור, שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. היה בעל הקורה ראשון, ובעל החבית אחרון – נשברה חבית בקורה, פטור; אם עמד בעל הקורה, חייב; אם אמר לו לבעל החבית, עמוד – פטור. היה בעל החבית ראשון, ובעל הקורה אחרון – נשברה חבית בקורה, חייב; אם עמד בעל החבית, פטור; אם אמר לבעל הקורה, עמוד – חייב.

קורה בטהרה – למדנו במסכת כלים פרק טו 'א' וכך כתוב: כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, וכלי זכוכית – פשוטיהן, טהורין; ומקבליהן, טמאין. נשברו, טהרו; חזרו ועשה מהן כלים, מקבלין טומאה מכאן ולהבא. השידה, והתיבה, והמגדל, כוורת הקש, וכוורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדרית – שיש להן שוליים, והן מחזיקין ארבעים סאה בלח, שהן כוריים ביבש – הרי אלו טהורין.

קורה במבוי – למדנו במסכת עירובין פרק א משנה ב' – הכשר מבוי, בית שמאי אומרים, לחי וקורה, ובית הלל אומרים, לחי או קורה. רבי אליעזר אומר, לחיין. משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות מארבע אמות, שהוא [נתר] או בלחי או בקורה, על מה נחלקו, על רחב מארבע אמות ועד עשר, שבית שמאי אומרים, לחי וקורה, ובית הלל אומרים, או לחי או קורה. אמר רבי עקיבא, על זה ועל זה נחלקו.

קורה מופיעה באלמנטים של מבוי היא עושה את צורה הפתח היא נמצאת למעלה גם בנושא היזק של אדם ההולך עם קורה ונעמד לכתף ושברה הקורה את כד היין של חבירו. עוד יש ואפשר לקטלג את הקורה כפשוטי כלי עץ שלא מקבלים טומאה. היא גם למעלה במעמד של משפיע. קורות הבית. בצל קורתיו.

במדרש פרשת מסעי כתוב כך: כצאן מהו. מה הצאן אין מכניסין אותן לצל הקורה, אף ישראל כל זמן שהיו במדבר לא נכנסו לצל הקורה ארבעים שנה. מה הצאן אין כונסין להם אוצרות אלא רועה במדבר, כך ישראל ארבעים שנה שהיו במדבר נזונו בלא אוצרות. ומה הצאן כל מקום שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסיעין אותם, נוסעין אחריהם, שנאמר, אלה מסעי בני ישראל. לקיים מה שנאמר, נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן:

תיבה בהלכות שבת – במסכת שבת פרק טז משנה ה' – רבי שמעון בן ננס אומר, פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחזו בהן האור, מפני שהוא מחרך.

במסכת תענית – פרק ב, א סדר תעניות כיצד: מוציאין את התיבה לרחובה של עיר; ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה, ב, עמדו בתפילה – מורידין לפני התיבה זקן ורגיל, ויש לו בנים, וביתו ריקן, כדי שיהא ליבו שלם בתפילה;

תיבה – היא כלי גדול וכבד המונח בקרקע ובשל כך אינו מקבל טומאה והוא גם נחשב לכלי קיבול ענק.

מסתבר שיש כאן בקורה, ובתיבה, אלמנטים של נייחות וניידות ככתוב "כאשר יחנו בן יסעו", גם עניין של אין אפשרות של כל טומאה, כי עם ישראל בעצם יצירתו ובשורשו אינו יכול בכלל לקבל טומאה אמנם יהודי/ה באופן אישי פרטי בן, אך 'כלל ישראל' קדוש הוא ואין בו כל טומאה.

15 . ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ג,א)

ז'אלה תולדות אהרן ומשה ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ביום דיבר ה' את משה נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה. (רש"י).

ולכאורה מאי נ"מ לנו בזה שביום זה דוקא לימדן תורה, ולא יזה צורך השמיעה לנו זאת התורה.

ונראה, דבנוהג שבעולם כל עמל אדם לפיהו, ואינו נותן לאחרים לעמלו ורק לבניו נותן. ולכן המלמד את בן חבירו תורה, שנותן מעמלו לאחרים נחשב כאילו ילדו.

לכך הדגישה התורה את עמלו של משה רבנו, שאפי' ביום זה שדיבר ה' את משה לימד את בני אהרן

תורה, לפיכך נחשב בניו כיון שלא הקפיד על עמלו.

16 . ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ג,א)

ז'אלה תולדות אהרן ומשה ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (רש"י).

ולכאורה מדוע דוקא בני אהרן נקראו תולדות משה והלוא כל ישראל למדו אצלו תורה, וא"כ צריכים כל ישראל להחשב לתולדותיו.

וי"ל, דהתורה ביקשה בזה לומר דאף בני אהרן נקראו תולדות משה וב"ש שאר ישראל, והיינו משום שהיה מקום לומר דבני אהרן אף שלמדו תורה מפי משה, בכ"ז לא נקראו תולדותיו דהא מבואר בגמ' (ב"מ לג, א) דאבידת רבו קודמת לאבית אביו, ומ"מ פסק הרמ"א (שו"ע יור"ד סי' רמב סל"ד) דאם אביו חכם אביו קודם לרבו.

משום כך היה מקום לומר דכיון דאף אהרן לימד את בניו תורה כדאיתא בגמ' (עירובין נד, ב) א"כ צריכים הם להקדים את כבוד אביהם למשה רבנו.

לפיכך הדגישה התורה, דאף בני אהרן חייבים בכבודו של משה, משום ד'ביום דיבר ה' את משה בהר סיני', דהדיבור נתייחד למשה רבנו בלבד, ואילו חכמתו של אהרן ממשה היא לפיכך חייבים הם להקדים את כבודו של משה.

ועוד יש לבאר, דהנה הלכה היא (שו"ע יור"ד רמ"ד, ל"ד) היו אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואח"כ את אביו, ואם היה אביו ת"ח פודה את אביו ואח"כ את רבו, וברמ"א ואע"פ שאינו שקול בחכמה כרבו. והנה יש לדון באופן שאביו היה גם תלמידו של רבו אם חכמת אביו עומדת לו שיקדים בנו אותו לרבו, ונראה לומר דהנה איתא (עירובין נד, ב) ת"ר כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו נסתלק אהרן וכו' נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו וכו' נסתלק משה ושנה להן אהרן פירקו וכו' ע"ש. ומבואר שאף שהיה עיקר לימודם של בני אהרן מפי משה מ"מ גם אהרן היה רבם ואף שלא היה רבם מובהק, וי"ל דלכך צריך לחדש הא דכל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו דוקא בבני אהרן דהו"א לומר שלא יהיו חייבים בכבוד משה כשיש לפניהם כבוד אהרן אביהם שהוא גם חכם שלימדם, ולזה קמ"ל הכא דלא מיבעיא כל ישראל דהוה תלמידי משה והוה כאילו ילדם אלא אף בני אהרן במקום משה ואהרן נקראים תולדות משה וחייבין להקדים בכבודו וכדמפרש ואזיל קרא ביום דבר ה' את משה בהר סיני, דכיון שהדיבור היה למשה והוא היה מלמד את אהרן אביהם ולכן אף דאביהם חכם משה רבם קודם, ומעתה י"ל שאם היה גם אביו תלמידו של אותו רב אין חכמתו שלו עומדת לו שיקדימו הבן אלא יקדים לפדות את רבו שהרי שניהם תלמידיו וחייבים בכבודו.

17. ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם (ג,ד)

ויש לדקדק אמאי נקט ויכהן בלשון יחיד דהא קאי על אלעזר ואיתמר.

ונראה עפ"מ דאיתא (יומא יב, ב) כהן גדול שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו, אחר שיעבור הפסול חוזר לעבודתו, אולם זה שמינו תחתיו ס"ל לרבי יוסי (והכי קי"ל) דאינו חוזר לא לכהונה גדולה ולא להדיוט, לכ"ג משום איבה דכ"ג שנתמנה הוא תחתיו. ולהדיוט משום דמעלין בקודש ואין מורידין. ובהמשך שם ומודה רבי יוסי שאם מת ראשון חוזר שני זה לכ"ג ע"ש, ומעתה הנה אם נטמא אהרן אזי אלעזר מצי לכהן תחתיו רק פעם אחת ותו לא וכן איתמר אם אלעזר נטמא ג"כ יכול לכהן תחת אביו רק פ"א, וזהו דנקט ויכהן בלשון יחיד דכיון שעל פני אהרן אביהם מצו לכהן כ"א רק פ"א נקט כן, אכן כאשר מת אהרן שב ונתמנה אלעזר תחתיו וכדמודה רבי יוסי שאם מת ראשון חוזר שני.

18. אני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור (ג,יב)

וברש"י מתוך וכו' לפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודה זרה נבחרו תחתיהם, ע"כ. הנה כתב שהבכורות שמשו עד מעשה העגל, אמנם (בזבחים קטו, ב) פליגי בהא תנאי, דלר"י בן קרחה שמשו עד שהוקם המשכן ולרבי עד סיני וצ"ע דרש"י לא אמר כאחד משניהם.

ונראה עפ"מ ש"כ בחזון איש (או"ח סדר מתן תורה סקכ"ה אות ז') דשני בחירות היה בבכורים, האחד שנתקדשו לעבודה עד הקמת המשכן דהא בארבעים יום הראשונים כבר נצטווה משה לקדש את אהרן ובניו לעבודה, והשני שנבחרו לעשות עבודת הלויים בשיר ובמשא בעת הקמת המשכן, ובחטא העגל נפסלו לזה ע"ש, ולפ"ז י"ל דפלוגתת ריב"ק ורבי קאי גבי בחירת הבכורים לכהונה ורש"י איירי בבחירתם ללויה אשר לזה באמת נבחרו לעולם ובחטא העגל נפסלו.

ונראה עוד, דלהלן (פסוק מה) הביא באוה"ח ממדרש דעתידה עבודה שתחזור לבכורות. ולפי מש"נ יחזרו רק לעבודה הלויים שמעיקרא נבחרו לזאת לעולם אך לא לעבודת הכהונה שמעיקרא נבחרו רק לשעה.

19. ... כל פקודי המחנות לצבאותם שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות (ג, לב)

הנה ברגיל ביום של האדם יש 12 שעות אור ביממה, כ- 365.25 ימים בשנה ותוחלת החיים המשוערת על פי תהילים (צ') ימי שנותינו בהם שבעים שנה הרי סך הכל $306810 = 70 * 365.25 * 12$ כערך מניין הפקודים שמנו בספר במדבר שנקרא בערך ס' ריבוא הרי שלכל שעה משעות האור בחייו של היהודי יש כבחנינתה אחד מה-60 ריבוא של דור דעה, דור המדבר שעומד כנגדה לאורך כל 70 שנה של חיי האדם ועל ידי החיים הרגילים של האדם וכל מעשיו בשעות האלו מתתקן דור המדבר ומשתלם שלמות חייו של האדם על פי דור יוצאי מצריים

20. כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן (ג, לט)

וברש"י נקוד על ואהרן לומר שלא היה נמנה במנין הלויים ע"כ. והנה מצינו דשאני מנין ישראל ממנין שבט לוי, דישראל נמנו מבן עשרים שנה ושבטי לוי מבן חודש, אך לכאורה נמנו עד שישים שנה דבישראל להדיא כתיב ולא נתבאר שאין כן בלויים, וצ"ע דא"כ פשיטא שלא נמנה אהרן במנין הלויים שהרי ההיה אז כבן פ"ג שנה.

אמנם נראה דהנה שנינו (ב"ב קכא, ב) אחיה השילוני ראה את עמרם, ופריך והיא כתיב ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה והושע וגו' אמר רב המנונא לא נגזרה גזירה על שבטו של לוי דכתיב במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם, מבן עשרים שנה וגו' יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים ע"ש, ויל"ע דלמסקנא שם יליף מדכתיב לכל מספרכם שלא נגזרה גזירה על יותר מבני ס', וא"כ למאי בעי לטעמא דלא נגזרה גזירה על שבט לוי ליישב הא דאחיה עלה מן המדבר אף דכתיב ולא נותר איש, והא ביציאת מצרים היה אחיה בן נ"ו שנה (עי' רשב"ם שם), וממילא דבעת המנין היה למעלה מס' ושפיר לא היה בעונש דור המדבר כיון שלא נמנה, ונראה מוכרח דשבט לוי נמנו באמת גם בלמעלה מס', וגם בזה שאני לוי מישראל ולכן נקוד על אהרן לומר שלא נמנה עם הלויים ואף דבלוי נמנו למעלה מס' ג"כ.

21 . כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן (ג, לט)

וברש"י נקוד על ואהרן לומר שלא היה נמנה במנין הלויים ע"כ. והנה מצינו דשאני מנין ישראל ממנין שבט לוי, דישראל נמנו מבין עשרים שנה ושבטי לוי מבין חודש, אך לכאורה נמנו עד שישישים שנה דבישראל להדיא כתיב ולא נתבאר שאין כן בלויים, וצ"ע דא"כ פשיטא שלא נמנה אהרן במנין הלויים שהרי ההיה אז כבן פ"ג שנה.

וי"ל עפמש"כ בגליוני הש"ס (למהר"י ענגיל בשם מהר"א ששון) לחדש הא דאיתא אין בי"ד של מעלה מענישין בפחות מכ' שנה, ור"ל דגבי גר כיון שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי הרי שמונין שניו מיום נתגייר גם לגבי עונשין דבי"ד של מעלה עכ"ד, והנה בעת מתן תורה היו ישראל כגרים וכקטן שנולד דמו (עי' מהר"ל בגור אריה פי"א פ"י ועוד) וכיון שכך גם לאהרן אין נמנים השנים שקודם מ"ת ושפיר יכול היה אהרן לימנות עמהם דשניו משעת מ"ת לא היו עדיין שישישים.

22 . וכילה אהרן ובניו לכסות את הקודש וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו (ד, טו)

מלישנא דקרא משמע שחייבים אנגיעה גרידא, אמנם בספרי (זוטא, קרח ג) איתא בזה"ל, אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, יכול אם נגעו יהיו חייבין, אמרת אך משום עבודת זר הן חייבין, אין חייבין משום מגע, ע"כ. וכ"כ הרמב"ם בסהמ"צ (ל"ת ע"ב), ובפ"ג מהל' כלי המקדש כתב דאפילו אזהרה ליכא אנגיעה, וצ"ע מלישנא דקרא דלהדיא איסור נגיעה.

ונראה ע"פ מה דאיתא במד"ר (ו, ה) שכל משא בני קהת וכל עבודתם היו נותנים להם אהרן ובניו, שהם לא היו רשאים ליגע בארון ובכל הכלים עד שאהרן ובניו היו מכסים אותם כמה דתימא וכלה אהרן ובניו לכסות וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת, ע"כ. והנה ברמב"ן (פסוק כ) הביא דברי ראב"ע וז"ל והנה הלויים מוזהרים שלא יגעו אל ארון הקדש ומתו רק בבדים ישאוהו, ע"כ. ומדבריו יש ללמוד דהאיסור קאי על נגיעה של משא ולא מנגיעה בעלמא, ונראה דזהו ביאור דברי המדרש שלא היו רשאים ליגע עד שאהרן וכו' והיינו שאסורים לעשות עבודתם לישא הארון כל זמן שאהרן ובניו לא עשו עבודתם לכסות הארון, וכדכתיב וכלה

אהרן וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת, דאחר גמר עבודת אהרן יבאו בני קהת לעבודתם, אך בנגיעה בעלמא אין מבואר כל איסור, וא"ש דברי הספרי.

23 . בני מררי למשפחותם לבית אבותם תפקוד אותם (ד,כט)

הנה הא דכפל למשפחותם לבית אבותם, לכאורה י"ל ויפ"מ דקי"ל (ב"ק קט, ב) משפחת אב קרויה משפחה וזהו למשפחותם דוקא לבית אבותם, אלא דזה אינו, דלהלן בבני גרשון כתיב (פסוק לח) למשפחותם ולבית אבותם, עם ו' החיבור ויש במשמעות ששני דברים נפרדים הם, ועוד דלעיל (ג, טו) בראשית מנין הלויים הקדים לבית אבותם למשפחותם ואי ר"ל דמשפחת אב וכו' ע"כ צ"ל מקודם למשפחותם, ועכ"פ צ"ב הא דכפל למשפחותם ולבית אבותם.

ונראה לומר, עפמ"ש"כ רש"י עה"פ (ויקרא ז, ט) לכהן המקריב אתה לו תהיה, יכול לו לבדו ת"ל לכל בני אהרן תהיה, יכול לכולן ת"ל לכהן המקריב, הא כיצד, לביתת אב של אותו יום שמקריבין אותה, ע"כ. וחזינן דמלבד מה שנחלקו למשפחותם עוד נחלקו בתוך זה לבתי אבות, ונפק"מ לזכיית הקדשים מידי יום ביומו לאותו בית אב (ועיי' ברמב"ם דגבי הלויים ג"כ נסתלקו משמרות לבתי אב ע"ש רק דאין בידנו נפק"מ להלכה בזה) ואשר לכן נקט הכתוב לפקוד אותם מלבד למשפחותם גם לבית אבותם, דמנין נוסף הוא על מנין המשפחה.

24 . "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר" (במדבר , א', א')

קול התורה עולה מן המדבר. אילו היה קול התורה עולה ממקום מושב בני אדם, היה הופך לרשות היחיד, לקולם של שבט אחד או אומה אחת. שם, במדבר, בבין החולות, בשטח הפקר שלא אדם ולא ציבור איווה למושב להם, נוצרה תורת מוסר אלוהי, ששומה עליה להיות נכס של האנושות כולה. משם בקע קול זה, קריאה לביטול הגבולות בין עם לעם ובין גזע לגזע (עתים לתורה).

25. "כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה' לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל זָכָר מִבֶּן
חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אָלֶף" (במדבר, ג', ל"ט)

מה הסיבה שהיה שבט לוי מועט במספרו מכל יתר השבטים? הסיבה היא בגלל שבני ישראל, אשר סבלו ונתענו בשעבוד מצרים, היפרה והירבה אותם ה'—יתברך שלא כדרך הטבע, ככתוב: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". אבל שבט לוי, שלפי דברי חכמינו לא היה בשעבוד מצרים ולא עבד עבודת פרך, הייתה אפוא ילודתו בדרך הטבע וברכת "כן ירבה וכן יפרוץ" לא חלה עליו. (רמב"ן)

4. מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו
הרב פרופ' משה עמאר שליט"א י"ד מכון "אורות יהדות המגרב"

המדור יחודש בע"ה בפרשת שלח

כעתרת המתאבק בעפר רגלי רבותינו הבמדבר ובתורתם
ע"ה משה עמאר הי"ו
בלא"א שלמה ומ"א רחל נ"ע

5. בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. בין אדם לחבירו

שמירת הלשון – במדבר תשעד' / הרב שמעון בוחניק שליט"א

חז"ל אומרים ש "במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים" (ברכות ל"ד:). מדבריהם יוצא שאין כל גנאי בהיותו של אדם בעל תשובה. בכל זאת, אסור לספר שפלוני הוא בעל תשובה אם המדבר או השומע מזלזלים בבעלי תשובה.

אסור לספר ולדבר בגנותו של אדם, גם אם יכלול המספר בגנות שמספר את עצמו, ויאמר שאותה מגרעת מצויה גם בו, או בציניו שהוא עשה מעשה אשר כזה. למדים זאת מהקפדתו של הקב"ה על הנביא ישעיהו בשל דבריו: "כי איש טמא שפתיים אנוכי ובתוך עם טמא שפתיים אנוכי יושב" (ישעיהו ו', ה') אסור לדבר לשון הרע על אדם, אפילו כשברור שהמדבר אינו עושה זאת מתוך כוונה רעה ושאינו לו כל כוונה להזיק.

טעות רווחת היא מציאות בה אנשים מספרים לחבריהם על קרוביהם, כגון הורים על ילדיהם וכדומה. חשוב להדגיש כי אסור לאדם לדבר דברי גנאי על שום אדם אחר, ואף לא על בני משפחתו הקרובים אליו ביותר.

אסור לדבר בגנותו של אדם אפילו כשברור שאותו אדם אינו מקפיד על כך. כי עצם הדיבור בגנות חברו הוא איסור לשון הרע בפני עצמו, גם מבלי להתייחס לרגשותיו של האדם שעליו מדובר.

דיבור לשון הרע הוא הניגוד הגמור למעלתו הרוממה של האדם כנברא היחיד שנברא בצלם אלוקים, ולכן נקודה זו תקפה ואיננה ניתנת לשינוי, אפילו על ידי העובדה שאדם קיבל רשות לדבר דברי גנאי.

דברי גנאי נחשבים כלשון הרע אפילו כשהגנאי ידוע לכל, וזאת מהסיבה שעצם הדיבור בגנות הזולת הוא איסור בפני עצמו.

אסור לחזות ולספר דברי גנאי על יהודים שהופיעו בעיתונות. לעיתים קרובות מפרסמים העיתונים דברים מפני השמועה ועל כן אסור אפילו להאמין לדברים אם העיתון הוא מקורם היחיד. אפילו לאחר אימות הדברים, אסור לחזור ולפרסם.

יהודי מִישראל מצווה לנהוג זהירות מרובה בלשונו ולא לומר דברים דו משמעיים היכולים להתפרש כגנאי. דוגמא לדיבור דו – משמעי שאסור לאמרו הוא "פלוני מתכוון לטובה", שאפשר לפרשו: "הוא מתכוון לטובה אך אינו מצטיין בחכמה", או "כוונותיו טובות אבל מעשיו רעים". אם אדם מתכוון בפשטות לומר על פלוני ש"כוונותיו טובות והוא אדם הגון", כי אז עליו להבהיר זאת בצורה ברורה.

אסור לספר דברים העלולים להתפרש כגנאי, אולם אין הדבר כך כאשר ברור שהשומע יבין שאין כאן כל כוונה לדבר בגנותו של פלוני. לפיכך, ההלכה מתירה לומר דבר המתפרש לשני פנים כאשר מתקיימים שלושת התנאים הבאים:

➤ אין בו כל כוונה לדבר בגנותו של פלוני.

➤ אם ללא כוונה עלול להשתמע מדבריו גנאי, אך לא גנאי גמור.

➤ הדברים נאמרים בפני שלושה, או בנוכחות האדם שעליו מדובר.

לשם דוגמא מציינים הראשונים את האמירה "בבית פלוני יש תמיד אש, תמיד מבשלים שם".

התורה מצווה עלינו "לא תלך רכיל בעמִיך" (ויקרא י"ט, ט"ז). מהמלה "בעמִיך" לומדים חז"ל שאסור לדבר לשון הרע על יהודי רק כאשר הוא עושה מעשה עמִיך – כשהוא הולך בדרכי עם ישראל. על פי זה אין האיסור חל על עיסוק במגרעותיו של רשע שהוא אכזר ורע. אולם, מי שחוטא מחמת חוסר ידיעה או בגלל אי יכולתו לעמוד נגד פיתוי אזי הוא נכלל בגדר "עמִיך" ואסור לדבר עליו לשון הרע, אלא אם כן המטרה היא לשם תועלת כפי שיובא בעתיד. (על פי ההגדרה שהגדיר החזון איש, קשה מאוד למצא כיום יהודי אשר "יצא מכלל עמִיך" לעניין

(זה)

5.2. מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – תשע"ד ב"הפנינים לשבת"

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם

פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן

ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות

"הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות

התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת " במדבר "

פרשת אמור – המשך

ש. מצות שביתה בשביעי של פסח.

שא. שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח.

שב. מצות קרבן העמר של שעורים.

שג. שלא לאכל מתבואה חדשה קדם כלות ששה עשר בניסן.

דש. שלא לאכל קלי מתבואה חדשה עד היום ההוא.

שה. שלא לאכל כרמל מתבואה חדשה עד היום ההוא.

שו. מצות ספירת העמר.

שז. מצות קרבן מנחה חדשה מן החטים ביום עצרת.

שח. מצות שביתה ממלאכה ביום עצרת.

שט. שלא לעשות מלאכה ביום חג שבועות.

שי. מצות שביתה ביום ראש השנה.

שיא. שלא לעשות מלאכה ביום ראשון בתשרי.

ש. מצות שביתה בשביעי של פסח.

לשבות ביום השביעי של חג הפסח, שנאמר (ויקרא כג ח) וביום השביעי מקרא

קדש. וכבר כתבתי למעלה (מצוה רצז) סמוך למצוה זו, שבכל מקום שנאמר

בתורה מקרא קדש ענינו לומר, קדשהו שלא לעשות בו מלאכה, והיא מצות עשה,

וגם שם כתוב רמז משרשי המצוה על צד הפשט. וקצת דיניה, כמנהגנו נכתב

בעזרת השם בלאו דאסור מלאכה שבסדר זה (מצוה רחצ), וכל ענין שביתת השביעי כשביתת יום ראשון, ושניהם פרגל אחד הם חשובים לענין שאין אומרים זמן בשביעי, וכן לכל דבר, מה שאין כן בשמיני עצרת, שהוא חג בפני עצמו (יומא ב, ב). וכמו שנכתב במקומו (מצוה שכג) בעזרת השם.

שא . שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח.

שלא נעשה מלאכה ביום שביעי של פסח, שהוא יום אחד ועשרים בניסן, שנאמר (ויקרא כג ח) ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו. שורש מצוה זו וכל ענינה, כתוב במצוה הקודמת (מצוה רחצ) דהינו יום ראשון של פסח. ואולם ראוי שאבאר לך בני כאן, ענין שני ימים טובים בכל מועד ומועד, ותורתנו לא חיבתנו כי אם ביום טוב אחד, כמו שבא בכתוב מפרש בפסח ביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי, וכן בעצרת וראש השנה וסכות. והאמת כי הענין הוא עכשו מנהג לבד לא חיוב אחר, רצוני לומר, שאין אנחנו עושין אותו היום מפני הספק, כי כל ישראל בקיאים עכשו בקביעת החדשים ויודעים יום המועד מכון על פי החשבון המקבל בידם, כמו שכתבתי למעלה בסדר בא אל פרעה במצוה ד. ונקבע המנהג מפני שמתחלה כשהיו אנשים סמוכים בארץ היו קובעין החדש על פי הראיה כמצות התורה, כמו שכתבתי שם; ועל כן, כל מקומות ישראל הרחוקים מן המקום הנבחר שהקבע שם שלא היו יכולין שלוחים להגיע שם להודיעם יום הקבוע היה להם ספק באיזה יום קבעו החדש, אם ביום שלשים או בשלשים ואחד, והיו עושים המועד שני ימים מפני ספק זה. ואולם לא היה ספק להם לעולם ביותר מיום אחד, לפי שלעולם היו קובעין ראש חדש ביום שלשים או בשלשים ואחד, בין בעדים בין שלא בעדים, כי ידוע הדבר וברור שאין חדוש הלבנה מתאחר יותר, ועל כן, בין יבואו עדים או לא יבואו, היו קובעין ראש חדש ביום שלשים ואחד. ומפני הספק הזה (ביצה ד, ב) שיש לרחוקים מירושלים, קבעו להם בתחלה לעשות שני ימים יום טוב, וחכמים זכרונם לברכה (פסחים נב א) תקנו גם עכשיו לרחוקים מן הארץ לעשות שני ימים כדת שהיו עושין בזמן ההוא, אף על פי שכל ישראל היו בקיאים בקבוע החדש, כמו שאמרנו, אבל הקרובים וכל שכן הדרים בארץ ממש אין ראוי שיעשו כי אם יום אחד כמנהג אנשי המקום מעולם, וכן נהגו לפי מה ששמענו.

ומן הטעם הזה שאמרנו, שהדבר הוא תקנת חכמים לא ספק, אמרו מן המפרשים שלא נאמר עכשו בשני ימים טובים של גליות נולדה בזה מתרת בזה, כמו שבא בגמרא (ביצה ד ב) דבזמן שהיה הדבר ספק היו אומרים כן, אבל עכשו, מכיון שמתקנת חכמים הוא ולא מתורת ספק כלל לא נאמר כן, אלא דינם כקדשה

אחת. ומהם שאמרו דמחמת הספק הראשון תקנום חכמים זכרונם לברכה ולא נחמיר בהם יותר מבראשונה. ועוד דכי איתמר בגמרא (שם) נולדה בזה מתרת בזה, כבר היה בטל הקבוע על פי הראיה לפי הדומה וכן נהגו היום. וכל מה שאמרנו דוקא בשני ימים טובים של מועדי השנה, חוץ מראש השנה, דאילו בראש השנה בכל מקום כקדשה אחת היא, ונולדה בזה אסורה בזה, מפני שגם בבית הועד היו עושים אותו לפעמים שני ימים יום טוב שלא מתורת ספק, וכגון שבאו העדים מן המנחה ולמעלה שנוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש, ומכל מקום גם בדאש השנה מתקנת חכמים הוא היום לעשות שני ימים בכל מקום, אחר שאנו בקיאיין בקבועא דידחא (רמב"ם קידוש החודש ה יב).

שב. מצות קרבן העמר של שעורים.

שנקריב ביום שני של פסח יתר על המוסף של שאר ימי הפסח כבש בן שנתו לעולה, ועמר אחד של שעורים הנקרא עמר התנופה שנאמר (ויקרא כג י יא) כי תבואו אל הארץ וגו' והבאתם את עמר ראשית קצירכם וגו' והניף את העמר לפני ה' ממחרת השבת. ותרגם אונקלוס מבתר יומא טבא. כלומר, ביום שני של פסח, שהרי בפסח אירי בפרשה שלמעלה מזה, ונאמר שם ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו וגו'. וקרבן זה של עמר נקרא מנחת בכורים, ואליה הוא הרמז באמרו יתברך, ואם תקריב מנחת בכורים ליי, אביב קלוי באש וגו' (ויקרא כ יד). ולשון מכלתא (משפטים סי' קפב) כל אם ואם שבתורה רשות וכו'. חוץ משלשה שהם חובה וזה אחד מהם. ואמרו שם, אתה אומר חובה או אינו אלה רשות? תלמוד לומר תקריב מנחת בכורין חובה ולא רשות. וענין המנחה כן (מנחות סג, ב) שהיו מביאיין שלשה סאיין שעורים ומוציאיין מן הכל עשרון אחד שהוא מנפה בשלש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל אדם, וחייב בחלה ופטור מן המעשרות, ולוקחין זה העשרון של סלת השעורים ובוללין אותו בלג שמן ונותנין עליו קמץ לבונה כשאר המנחות ומניפו הכהן במזרח, מוליך ומביא, מעלה ומוריד, ומגישו כנגד חדה של קרן מערבית דרומית כשאר המנחות, וקומץ ומקטיר, והשאר נאכל לכהנים כשירי כל המנחות (שם סז ב).

משרשי המצוה. כדי שנתבונן מתוך המעשה החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה, לכך ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה למען נזכיר חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה, ומתוך שנהיה ראויין לברכה בהכשר מעשינו לפניו, תתברך תבואתנו וישלם חפץ השם בנו, שחפץ מרב טובו בברכת בריותיו. ונצטוינו בזה בשני של פסח ולא בראשון כדי שלא נערב

שמחה בשמחה, כי הראשון נכון לזכר הנס הגדול שהוציאנו ברוך הוא מעבדות לחרות ומיגון לשמחה.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (שם סח ב) שמצותו של עמר להביאו מן השעורים, ולא מן החטים, ולא מכסמין ושבלת שועל ושיפון, ומן הקרוב לירושלים שבכר תחלה, היו מביאין אותו ממקום אחר מארץ ישראל. ומצותו להקצר בלילה בליל ששה עשר בניסן, בין בחל בין בשבת, ומצותו להביאו מן הלח, פרוש כדי שיהיה נראה ונכר יותר לעין בכורו, וכל העירות הסמוכות לשם מתכנסות, כדי שיהא נקצר בעסק גדול. וכל זה מן השרש שכתבנו, כדי שיתנו לבם לדבר השם יתברך מתוך המעשה והשמחה.

ושלש סאין אלו היו קוצרין אותן בשלשה אנשים, ושלש קפות ושלש מגלות (שם סג ב, סה א). וכיון שחשכה, אומר הקוצר לעומדים שם בא השמש? אומרים לו הן שלש פעמים, מגל זו? אומרים הן, וכן שלש פעמים. קפה זו? אומרים הן, וכן שלש פעמים. אקצר? אומרים לו קצר שלש פעמים. וכל כך למה מפני הטועין שיצאו מכלל ישראל בבית שני, והיו אומרים, שזה שנאמר בתורה ממחרת השבת, שהוא שבת בראשית ויתר פרטיה, מתבארים משלם ממנחות [הלכות תמידין ומוספין פ"ז].

ונוהגת בזמן הבית בזכרים, ואפילו ישראלים חיבין להשתדל במצוה זו, שהרי שלוחי בית דין יוצאין ועושין כריכות בשדות מערב יום טוב, וכמו שמפרש שם במנחות (סה א), אבל מכל מקום עקר החיוב היא ההקרבה והתנופה וההגשה והקמיצה וההקטרה, וכל זה בכהנים. ומכל מקום כיון שיש בה חלק לכל ישראל, ויסוד המצוה הוא מפני חדוש התבואה שהוא הדבר הצריך לכל יש לנו לכתבה בחשבון המצות המוטלות על כל בני ישראל.

שג. שלא לאכל מתבואה חדשה קדם כלות ששה עשר בניסן.

שלא לאכל מתבואה חדשה קדם כלות יום ששה עשר בניסן. שנאמר (ויקרא כג יד) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. משרשי המצוה. לפי שעקר מחיתן של בריות, היא בתבואות, ועל כן ראוי להקריב מהן קרבן לשם אשר נתנה טרם יהנו מהן בריותיו, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות לה, א) בדומה לזה, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל, וכל זה, להכשיר עצמנו שנהיה ראויין לקבל מטובו, וכמו שכתבתי בספר זה פעמים רבות. וביום ששה עשר בניסן, היינו מקריבין בזמן הבית קרבן העמר מתבואה חדשה מן השעורים, כי היא התבואה המבכרת יותר מן החטים, והיא מתרת כל התבואות.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (מנחות ע א) שחמשה עשר תבואות לבד הקן שהן בכלל אסור החדש, והן, חטה ושעורה וכסמת שבלת שועל ושיפון. ובזמן הבית. משקרב העמר ביום ששה עשר בניסן, היה מתר החדש בירושלים. ומקומות הרחוקים מתריין אחר חצות, לפי שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות, ועל כן היה מתר להם בכל מקום לסמך על חזקה זו. והיום בעונותינו, שאין מקדש, אסור מן התורה כל היום. ובמקומות שעושין שני ימים טובים אסור כל יום שבעה עשר עד לערב מדרבנן. ויתר פרטיה במנחות פרק עשירי (עי' סהמ"צ להרמב"ם ל"ת קצא) ובמקומות [משבועות] משביעית ומעשרות וחלה.

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית בזכרים ונקבות. ומי שעבר על זה ואכל כזית מפת חדש [ה] קדם יום הקרבת העמר חייב מלקות.

דש. שלא לאכל קלי מתבואה חדשה עד היום ההוא.

שלא לאכל קלי מתבואה חדשה קדם הזמן הנזכר, כלומר שאף על פי שלא עשה פת מן התבואה ולא טחנה ולא רקדה אלא שקלה מן החטים או מן השעורים באור ואכל מהן חייב גם עליהם. ועל זה נאמר (ויקרא כג יד) וקלי וגו'. כל ענינה, במצוה הקודמת, וחייב האוכל גם כן מלקות על כזית מן הקלי.

שה. שלא לאכל כרמל מתבואה חדשה עד היום ההוא.

שלא נאכל כרמל חדש קדם הזמן הנזכר, שנאמר וכרמל לא תאכלו. והכרמל נקרא תבואה קלויה בשבלים גראני"ש בלעז. וחייבין על הכרמל גם כן בכזית. ואמרו זכרונם לברכה (כריתות ה, א) אכל מן החדש לחם וקלי וכרמל חייב על כל אחת ואחת. ואמרו גם כן קלי לא היה צריך לאמרו, אבל הזכירו הכתוב, לחלק, שמתחייב על קלי בפני עצמו, ועל כרמל ולחם. ואמרו בגמרא (שם) על הצד הדחיה, אולי יתחייב על קלי בפני עצמו וכן על כרמל בפני עצמו אחר שהוא מיתר, ויהיה חייב על לחם וכרמל מלקות אחת? והיתה התשובה למאי הלכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע לומר לחם כי קלי, וכרמל כי קלי, ויהיה חייב על כל אחד ואחד. כל ענינה, בשתי מצות הקודמות חברותיה.

שו. מצות ספירת העמר.

לספר תשעה וארבעים יום מיום הבאת העמר שהוא יום ששה עשר בניסן. שנאמר (ויקרא כג טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה. והמנין הזה חובה, ועלינו למנות בו הימים יום יום, וכן השבועות, שהכתוב אמר תספרו חמשים יום. ואמר גם כן (דברים טז ט) שבעה שבועות תספר לך, ובפרוש אמר אביי בגמרא במנחות (סו, א) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי (עי' סהמ"צ להרמב"ם עשין קסא). ויש מן המפרשים (עי' סוף ר"ן פסחים), שהיה דעתם, כי כונת הכתוב למנות השבועות דוקא כשהן שלמים, אבל להזכיר בכל יום ולומר שהם כך וכך ימים וכך וכך שבועות אין צורך. ויש מהם שאמרו (רא"ש בתשובה כלל כד סי' יג), כי הדרך הנבחר להזכיר מנין השבועות עם הימים תמיד בכל יום וירא שמים יבחר דרכם להוציא מכל ספק, ולא יחוש לתפארת המלות, וכן נהגו היום בכל המקומות ששמענו.

וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה (סהמ"צ שם) ואל יטעה אותך אמרם זכרונו לברכה מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי. ותחשב שהם שתי מצות, שאין הכונה בזה לומר שתהיה מצוה בפני עצמה, אבל הוא חלק מחלקי המצוה. ואמנם היו שתי מצות, אלו אמרו מנין הימים מצוה ומנין השבועות מצוה, וזה מה שלא נעלם ממי שידקדק בדבר ויבארהו, שאתה כשתאמר יתחייב שיעשה כך וכך, לא יתחייב מן המאמר הזה שהענין ההוא מצוה בפני עצמה, והראיה המבארת על זה, היותנו מונין השבועות כמו כן בכל לילה באמרנו שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים, ואלו היו השבועות מצוה בפני עצמה, לא סדרו מנינם אלא בלילי השבועות בלבד, והיו להן שתי ברכות אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת ימי העמר, ועל ספירת שבועי העומר, ואין הדבר כן, אבל המצוה היא ספירת העמר ימיו ושבועותיו כמו שכתבנו עד כאן.

משרשי המצוה. על צד הפשט, לפי שכל עקרון של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ, וכמו שכתוב (ירמיהו לג כה) אם לא בריתי יומם ולילה וגו', והיא העקר והסבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקימוה, וכמו שאמר השם למשה (שמות ג יב) וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. ופרוש הפסוק הוציאך אותם ממצרים, יהיה לך אות שתעבדון את האלהים על ההר הזה, כלומר, שתקבלו התורה שהיא העקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם, וענין גדול הוא להם יותר מן החרות מעבדות, ולכן יעשה השם למשה אות בצאתם מעבדות לקבלת התורה, כי הטפל עושין אותו אות לעולם אל העקר.

ומפני כן, כי היא כל עקרון של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדלה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה להראות

בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו כעבד ישאף צל, וזמנה תמיד
מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחרות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעיו וכל
חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעמר, כלומר, כך וכך ימים עברו מן
המנין ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה לנו הרצון החזק
להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו רבוי הימים שיש לנו
להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת, ואל יקשה עליך לומר אם כן אחר שעברו רב
הימים של שבעה שבועות אלו, למה לא נזכיר מעוט הימים הנשארים? לפי שאין
לשנות מטבע החשבון באמצעו. ואם תשאל אם כן למה אנו מתחילין אותו
ממחרת השבת, ולא מיום ראשון? התשובה כי היום הראשון נתיחד כלו להזכרת
הנס הגדול, והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחדוש העולם ובהשגחת השם
יתברך על בני אדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום דבר אחר, ועל כן
נתקן החשבון מיום שני מיד. ואין לומר היום כך וכך ימים ליום שני של פסח, שלא
יהיה חשבון ראוי לומר ליום שני, ועל כן התקן למנות המנין ממה שנעשה בו, והוא
קרבן העמר, שהוא קרבן נכבד, שבו זכר שאנו מאמינים, כי השם ברוך הוא
בהשגחתו על בני אדם רוצה להחיותם ומחדש להם בכל שנה ושנה זרע תבואות
לחיות בו.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (מנחות סו, א), שמצוה למנותן מבערב
כדי שיהו תמימות, כמו שאמר הכתוב תמימות תהיינה. ואמרו זכרונם לברכה,
אימתי הן תמימות בזמן שמתחיל מבערב. ומכל מקום פרשו המפרשים (תוס'
מנחות שם בד"ה זכר בשם בה"ג) שאם שכח ולא מנה מבערב מונה למחר כל
היום. ויש אומרים שם, שמי שכח ולא מנה יום אחד שאין יכול למנות עוד באותה
שנה, לפי שכלן מצוה אחת הם. ומכיון ששכח מהן יום אחד, הרי כל החשבון בטל
ממנו, ולא הודו מורינו שבדורנו לסברא זו, אלא מי שכח יום אחד יאמר אמש היו
כך בלא ברכה, ומונה האחרים עם כל ישראל. ומצוה מן המבחר (רמב"ם תמידין
ומוספין ז כג) למנות מעמד, ומברך אשר קדשנו וכו'. ומי שמנה בלא ברכה יצא,
ואינו רשאי לחזר ולמנות בברכה (שם הכ"ה). ויתר פרטיה, במסכת מנחות [או"ח
סימן תעט].

ונוהגת מצוה זו מספירת העמר מדאוריתא בכל מקום בזכרים. בזמן הבית שיש שם
עמר ומדרבנן בכל מקום ואפילו שאין עמר קרב, והעובר על זה ולא ספר ימים אלו
בטל עשה.

שז. מצות קרבן מנחה חדשה מן החטים ביום עצרת.

להקריב ביום חג השבועות לחם חמץ מן חטה חדשה, וזהו נקרא בכתוב מנחה חדשה, והם שתי בכרות כמו שכתוב (ויקרא כג טז יז) ממושבתכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרנים. והענין היה כן, (מנחות עו א ב) שהיו מביאין שלש סאין חטים חדשות ושפיין אותן ובוועטין בהן כדרך כל המנחות, וטוחנין אותם ומניפיין מהן שני עשרונים בשתיים עשרה נפה, ולוקחין אותן ועושיין מהן שתי חלות ומבייא שאור (שם נב, ב) ונותנו לתוך העשרון, וארך כל חלה (שם צו, א) שבעה טפחים, ורחבה ארבעה, וגבהה ארבע אצבעות, ומרבעות היו, ואופין אותן מערב יום טוב, ולמחר אחר הנפתן היו נאכלות לכהנים כל אותו יום וחצי הלילה (שם ק ב), ואותה מנחה היא ראשונה לכל המנחות הבאות מן החטים. ומקריבים עם הלחם, שבעה כבשים תמימים ופר בן בקר אחד ואילים שנים לעולה, ושעיר לחטאת, ושני כבשים לשלמים, ואלו הן הקרבנות האמורים בחמש הפקודים כל זה היה קרב עם הלחם, מלבד קרבן מוסף היום שהוא שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים לעולה, ושעיר עזים לחטאת, ואלו הן הקרבנות האמורות בספר ויקרא. ובפרוש נתבאר כן בפרק רביעי ממנחות (מה, ב) שזה הקרבן, יבא עם הלחם, חלוק ממוסף היום, ואחר הנפת הלחם, היה נאכל לכהנים עם כבשי השלמים.

משרשי המצוה. כתבתי במצות העמר (מצוה שב) שבסדר זה, מה שמספיק גם לשתי הלחם על צד הפשט. ועוד אומר לי לבי בענין כי מפני זה היתה המצוה בחטים להיות המנחה בכרות של לחם, ובמנחת שעורים בקמת, לפי שהחטים למאכל אדם, ועל כן ראוי להכניס בענין שהאדם נהנה ונזון מהם, וכל זה מן השרש אשר נטענו בתחלה בענין הקרבן על צד הפשט, כי מתוך המעשה, תתעורר מחשבת האדם אל הדברים, ועל כן, כפי חשיבות הקרבן והכנתו הטובה לב אדם מתעורר אליו יותר.

מדיני המצוה. מה שאמרו (שם פג, ב) שאם לא מצאו חדש יביאו מן העליה, וחטין שירדו בעבים לא יביא לכתחלה, מפני שיש בהן ספק אם אני קורא בהן ממושבותיכם או לאו ואם הביא כשר. לישתן של שתי הלחם ועריכתן בחוץ, ואפיתן בפנים ככל המנחות, ואין אפיתן דוחה יום טוב, שנאמר (שמות יב טז) יעשה לכם ולא לגבוה. הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים היתה נעשית בעודן חיים. וכהן גדול נוטל אחת מן הככרות, והשניה מתחלקת לכל המשמרות. ויתר פרטיה, מתבארים במנחות פרק רביעי, חמישי, שמיני ואחד עשר [ה' תמידין ומוספין פ"ו]. ונוהגת מצוה זו בזכרים וכו', כמו שכתבנו במצות העמר.

שח. מצות שביתה ממלאכה ביום עצרת.

לשבת מכל מלאכה זולתי מה שמיחד לצורך אכל נפש ביום ששה בסיון, שזהו הנקרא חג השבועות, שנאמר (ויקרא כג כא) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש. וכבר כתבתי במצות שביתה יום ראשון של פסח שבסדר הזה (מצוה רצז) שבכל מקום שנאמר בתורה מקרא קדש ענינו לומר קדשהו שלא לעשות בו מלאכה, וגם שם כתוב רמז.

משרשי המצוה. שמספיק על צד הפשט בכל הימים טובים. ובמי נוהגת, וקצת דיניה נכתב בלאו דאסור מלאכה דיום טוב (מצוה רחצ) שלאחר זה בעזרת השם [או"ח סימן תצז].

שט. שלא לעשות מלאכה ביום חג שבועות.

שלא לעשות מלאכה ביום עצרת, שזהו יום ששי בסיון, שנאמר (ויקרא כג טו טז) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' תספרו חמשים יום וגו'. ופרוש ממחרת השבת כלומר, מחרת יום טוב ראשון של פסח, שבו דבר תחלה, דאי בשבת בראשית אם כן לא יודיעונו איזהו. ונמצא, שחמשים יום כלים בששה בסיון, כיצד? חמשה עשר ימים מניסן שהוא מלא לעולם, ועשרים ותשעה מאיר שהוא חסר לעולם, וששה מסיון, הרי חמשים. ויום החמשים זה, שהיה יום שנתנה בו תורה, הוא חג העצרת, ונקרא גם כן חג השבועות. וכתוב בסוף הפרשה על זה היום הנכבד כל מלאכת עבודה לא תעשו. כבר כתבנו כי מלאכת עבודה נקראת כל מלאכה שאינה לצורך אכל נפש.

שרש מצות המועד הזה רמוז במצות ספירת העמר שבסדר זה (מצוה שו), וקחנו משם.

ודיניה כתבתי קצתם כמנהגי במצות שביתה מלאכה ביום ראשון של פסח שבסדר זה, ואין צורך להאריך בשאר ימי מועדי השנה, כי ששת ימי המועדים הידועים, והם, ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג, ועצרת וראש השנה, דין אחד לכלם לכל התרין ולכל אסורין. ובאור כל דיניה בארכה במסכתא הבנויה על זה, והיא מסכת ביצה [או"ח סימן תצז].

שי. מצות שביתה ביום ראש השנה.

לשבת מכל מלאכה חוץ ממה שמיחד לצורך אכל נפש ביום ראשון של חדש תשרי, שנאמר (ויקרא כג כד) בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון, וחדש השביעי הוא חדש תשרי, לפי שניסן ראש השנה לחדשים, וראשון יקרא בכתוב, וכתבתי במצות שביתה יום ראשון של פסח, (מצוה רצז) מה שאמרו זכרונם לברכה (ר"ה ב, א) האי שבתון עשה הוא, וכל שאר עניני המצוה, כמו שכתוב שם.

שיא. שלא לעשות מלאכה ביום ראשון בתשרי.

שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חדש תשרי, שנאמר (ויקרא כג כד-כה) בחדש השביעי באחד לחדש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו. וחדש השביעי יקרא תשרי, כי הוא שביעי לניסן, שהוא ראש השנה לחדשים. וזה היום של אחד בתשרי אמרו זכרונם לברכה (ר"ה ב, א) שנקרא ראש השנה למנות ממנו שנים ושמיים ויובלות, וכן מונין ממנו לנטיעה ולירקות. ובגמרא דמסכת ראש השנה (שם ח יב א) בארו זכרונם לברכה אמרם שהוא ראש השנה לענינים אלה למאי הלכתא. ועוד אמרו שם (טז, א), שביום זה נדונין כל בני העולם על מעשיהם. ואמרו על דרך המליצה לבאר שהשגחתו על מעשה כל אחד ואחד (ולא) ועל כל המין דרך כלל, שעוברין כל בני אדם לפניו כבני מרון כלומר, אחד אחד ולא בערבוב.

ומשרשי מצות המועד הזה, שהיה מחסדי האל על ברואיו לפקד אותם ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה כדי שלא יתרבו העונות כל כך, ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד מטה כלפי חסד, וכיון שהם מועטים מעביר עליהן. ואם אולי יש בהם עונות שצריכין מרוק נפרע מהן מעט מעט. וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (ע"ז ד, א) אוהבו נפרע ממנו מעט מעט. ואם לא יפקדם עד זמן רב יתרבו כל כך עד שיתחייב העולם כמעט כליה חלילה.

נמצא שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב ולהיות במנין מועדי השנה היקרים. ומצד שהוא יום הדין לדון כל חי ראוי לעמד בו ביראה ופחד יותר מבכל שאר מועדי השנה. וזהו ענין זכרון תרועה הנזכרים בו, כי התרועה קול שבור, לרמז שישבר כל אחד תקף יצרו הרע ויתנחם על מעשיו הרעים, וכמו שנכתב במצות שופר בארכה בסדר פנחס (מצוה תה) בעזרת השם. וזהו הטעם שלא קבעו זכרונם לברכה, לומר הלל במועד הזה, וכמו שאמרו, שאין ראוי לו לאדם לומר שירה והוא עומד בדין; וכדאמר רבי אבהו בפרק אחרון דראש

השנה (לב, ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, מפני מה אין ישראל אומרים הלל בראש השנה ויום הכפורים? וכו' כדאיתא התם.

מדיני השביתה. ביום טוב, כתבתי קצתם כמנהגי פמצות מועד הפסח, ועוד ראוי לכתב כאן מעט מן הענינים הנזכרים במסכת ראש השנה שאמרו שם שארבעה ראשי שנים הן, באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים, פרוש רגלים כלומר רגל שבו תחלה לרגלים, כן פתרונו בגמרא (שם דא), באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, באחד בתשרי ראש השנה למה שכתבנו למעלה. באחד בשבט ראש השנה לאילנות כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים, בחמשה עשר בו, ושם מתבאר בגמרא, ראשי שנים אלו, לאיזה ענין הם.

ושם אמרו, (טז, ב) שארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם צדקה, צעקה, שנוי השם ושנוי מעשה. וענין שנוי השם הוא לפי הדומה, כדי שיחשב האדם כאילו הוא אדם אחר (עי' רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד), ויכשיר כל דרכיו, ובכל עת שיקרא יזכר זה ויתן לבו אל הענין. ומה שאמרו שם שלשה ספרים נפתחין בראש השנה אחד של צדיקים גמורים, ואחד של רשעים גמורים, ואחד של בינוניים, וענין פתיחת הספרים נאמר לפי הדומה על דרך משל בענין השגחתו ברוך הוא עליהם, כדי שיכנסו הדברים באזני השומעים ידברו רבותינו לעולם במרגל בבני אדם. צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, פרש מורי צדיק גמור בכאן שכלו זכאי, וכך רשע גמור בכאן שכלו חייב, ולפיכך נחתם מיד למיתה. אחר שאין לו זכות בעולם שיגן עליו. בינוניים תלויין עד יום הכפורים ואז גמר דין שלהם נחתם. ומה שאמרו שם בסמוך לזה בית שמאי אומרים שלש כתות ליום הדין, כלומר, אחר המות של כל אחד ואחד מבני אדם, שזה קרוי יום הדין כת אחד של צדיקים גמורים, וכת של רשעים, וכת של בינוניים, בכאן פרשו צדיק גמור ורשע גמור בדינם. ובזה הפרוש, תסתלק קושיא גדולה מן הענין, אם תזכה, בני, תרגיש בה ויניח לך עמלי זה.

ומה שאמרו שם, שהצדיק גמור בדנו נחתם לאלתר לחיי העולם הבא, אל תחשב, שחיי העולם הבא דבר השווה לכל צדיק, כי יש באותם החיים, מעלות אין מספר, וכל צדיק וצדיק עולה בהן עד מקום הראוי לו לפי שכרו (עי' שבת קנב א). ויתר פרטי ענינים אלה, שם בראש השנה, פרק ראשון [או"ח סימן תרב תרג]. ונוהג אסור מלאכה ביום זה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ועשה מלאכה שלא לצורך אכל נפש חייב מלקות, כמו שכתבנו בשאר ימי המועדים.

5.3. פרקי אבות

מסכת אבות הנקראת גם פרקי אבות היא המסכת התשיעית בסדר נזיקין, שהוא הסדר הרביעי מבין ששת סדרי המשנה..

מסכת אבות נאמרת בשבתות מפסח ועד סוכות לאחר תפילת מנחה.

יש בה חמישה פרקים, ובסופה נספחה ברייתא 'קנין תורה', העוסקת בשבח התורה, והיא הפרק השישי של פרקי אבות. המשנה עוסקת בענייני מוסר, דעות, דרך ארץ ומדות טובות שמסרו לנו ה"אבות", ולכן היא נקראת מסכת אבות. בגמרא אמר רבא:האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות (ב"ק ל').

המנהג לומר פרקי אבות בשבתות הקיץ

מפני ערכם הרב של פרקי אבות בענייני מוסר ומדות, נהגו בתפוצות ישראל לומר פרקים אלה בשבתות שבין פסח לסוכות, כדי לצרף בהן את הבריות. זאת במקום ברכי נפשי שאומרים בשבתות החורף. מנהג זה קדום, ונזכר בזמן הגאונים.

רב עמרם גאון מביא "מנהג בית רבנו בבבל שאחר תפלת מנחה בשבת שונים אבות וקנין תורה וכו' ואח"כ ממסכת דרך ארץ זוטא (סדור רע"ג דף ל').

והכי אמר רב שר שלום גאון, בשבת במנחה מותר להתעסק בתלמוד (לא כמו הסוברים שאסור מפני אבלות של משה שנפטר אז). ולא עוד אלא שמנהג בבית רבנו בבבל, שאחר תפלת המנחה בשבת שונים אבות, וברייתא קנין תורה (סדור רש"י סי' תקט"ז).

מתחילים לומר פרקי אבות במנחה בשבת ראשונה שאחר הפסח. בכל שבת אומרים פרק אחד, ולאחר שסיימו חוזרים שוב ושוב עד סוף הקיץ.

מהרי"ל הנהיג שלא לומר פרק בשבת שבועות, ואומר בשבת שלאחריו ג' פרקים (מנהגי מהרי"ל ברכת העומר בהגה).

כתב הכלבו (סי' מ'):

מנהג בכל ארץ אשכנז לומר פרקי אבות בקיץ ובחורף.

מנהג הספרדים שאומרים אותו משבת 'וישמע יתרו' עד שבת 'מסעי', וסימן: משה קבל תורה עד משנה תורה. והכל לפי המנהג, וכל פעם ופעם אומרים קודם הפרק 'כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב' כדי לפייס דעת עמי הארץ.

מנהג אלג'יר, שאחר הפסח, בסוף חזרת הש"ץ במנחה של שבת, עומד הש"ץ על התיבה וקורא פרק אחד מפרקי אבות, וכך הוא עושה בכל שבת עד חג השבועות. אחר הפרק יאמרו הקהל אין כאלהינו בקול נעים וקדיש דרבנן (מנהגי ק"ק אלג'יר עמוד קל"ב).

מנהגנו לומר הפרקים משבת של אחר הפסח עד ראש השנה, בכל שבת פרק אחד. בשבת שובה אין אומרים פרקים, שעיקר התיקון היה שיתעמקו בתורה, וישמעו דברי מוסר ותוכחה ביום הפנוי, ובשבת זו דורש הרב דרשת שבת תשובה (לבוש סי' תר"ג). אומרים בתחילה 'כל ישראל', ואחר לימוד הפרק 'ר' חנניה בן עקשיה' מסוף מסכת מכות, כי יש בזה סיום טוב, ומפני שהוא דבר אגדה ויכולים לומר אחריו קדיש דרבנן.

כאשר פסח חל ביום שבת, מסתיים הפסח בארץ ישראל ביום שישי, ושבת בארץ היא אסרו חג, ואילו בחו"ל שבת היא יום טוב אחרון של פסח. במקרה כזה יש כמה אפשרויות לגבי אמירת פרקי אבות:

א. להתחיל את קריאת פרקי אבות בשבת השניה שאחר הפסח בארץ ישראל, כדי להשוות את הקריאה בארץ ישראל לחו"ל. אם לא כן, במשך כל השנה יהיה הפרש של פרק אחד בין ארץ ישראל לחו"ל. [זהו מנהג חב"ד, שניתן לקרוא עליו במקור זה:

[[http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req"15836"pgnum"357](http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req)

ב. מתחילים לקרוא פרקי אבות בשבת אסרו חג בארץ ישראל, ובשבת השביעית, הנוספת לבני ארץ ישראל, אין קוראים פרקי אבות אלא פרק ממסכת דרך ארץ זוטא, ובכך משווים את קריאת פרקי אבות בארץ ובחו"ל. [מנהגות המוסתערבים, מובאים בספר התודעה]

ג. גם בחו"ל יאמרו את הפרק הראשון של פרקי אבות בשבת כ"ב ניסן, ובשבת השביעית שבין פסח לעצרת ייאמרו פרק ממסכת דרך ארץ זוטא. [שם].

השבת אנו קוראים את פרק ה' והוא מובא להלן בשלמותו ואחריו הבאנו את פירושו של

מסכת אבות – משניות פרק ה'

לפני לימוד המשניות נוהגים לומר את משנה א' ממסכת סנהדרין פרק י':
כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם
יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מְטָעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאֵר. (סנהדרין י', א')

(א) בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמָה תִּלְמוּד לֹמֵר, וְהֵלֵא בְּמֵאמְרָא אֶחָד יָכוֹל
לְהַבְרָאוֹת, אֵלֵא לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים שְׁמַאֲבָדִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא בַּעֲשָׂרָה
מְאֻמְרוֹת, וְלִתֵּן שְׂכָר טוֹב לְצְדִיקִים שְׁמַקְיָמִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנִבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת:

(ב) עֲשָׂרָה דוֹרוֹת מְאָדָּם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךָ אַפִּים לְפָנָיו, שְׂכָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ
מְכַעֲסִין וּבְאִין עַד שֶׁהִבִּיא עֲלֵיהֶם אֶת מֵי הַמַּבּוּל. עֲשָׂרָה דוֹרוֹת מִנּוּחַ וְעַד אַבְרָהָם,
לְהוֹדִיעַ כְּמָה אַרְךָ אַפִּים לְפָנָיו, שְׂכָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבְאִין, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם
וְקִבֵּל (עָלָיו) שְׂכָר כָּלֵם:

(ג) עֲשָׂרָה נְסִיווֹנוֹת נִתְּנָסָה אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְעַמְד בְּכָלֵם, לְהוֹדִיעַ כְּמָה
חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם:

(ד) עֲשָׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשָׂרָה עַל הַיָּם. עֲשָׂרָה נְסִיווֹנוֹת נְסוּ
אַבוֹתֵינוּ אֶת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שְׁנַאֲמַר (במדבר יד), וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשָׂר
פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

(ה) עֲשֶׂה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בִּשְׂרֵי הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בִּשְׂרֵי הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אֲרַע קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ גַשְׁמִים אִשׁ שֶׁל עֵצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשָׂן, וְלֹא נִמְצָא פָּסוּל בְּעֵמֶר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעִקָּרָב בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַיִם:

(ו) עֲשֶׂה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת בֵּין הַשָּׁמַשׁוֹת, וְאֵלוֹ הֵן, פִּי הָאָרֶץ, וּפִי הַבְּאֵר, וּפִי הָאֶתוֹן, וְהַקֶּשֶׁת, וְהַמָּן, וְהַמָּטָה, וְהַשְּׁמִיר, וְהַכֶּתֵב, וְהַמִּכְתָּב, וְהַלּוּחוֹת. וַיֵּשׁ אֹמְרִים, אֵף הַמַּזִּיקִין, וְקַבְּרֵתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וַיֵּשׁ אֹמְרִים, אֵף צָבַת בְּצָבַת עֲשׂוּיָה:

(ז) שִׁבְעָה דְבָרִים בְּגֵלָם וְשִׁבְעָה בְּחָכְם. חָכָם אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּפָנָיו מִי שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמַנְיָן, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבָרֵי, וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהִשָּׁיב, שׁוֹאֵל בְּעַנְיָן וּמִשִּׁיב בְּהִלָּכָה, וְאוֹמֵר עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן, וְעַל מַה שֶׁלֹּא שָׁמַע, אוֹמֵר לֹא שָׁמַעְתִּי, וּמוֹדָה עַל הָאֵמֶת. וְחַלּוּפִיָּהֵן בְּגֵלָם:

(ח) שִׁבְעָה מִיָּנִי פְרַעֲנִיּוֹת בָּאֵין לְעוֹלָם עַל שִׁבְעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה: 1. מִקְצָתָן מְעַשְׂרִין וּמִקְצָתָן אֵינָן מְעַשְׂרִין, רָעַב שֶׁל בְּצֻרַת בָּאָה, מִקְצָתָן רְעֵבִים וּמִקְצָתָן שְׂבֵעִים. 2. גָּמְרוּ שְׁלֹא לְעֵשֶׂר, רָעַב שֶׁל מְהוּמָה וְשֶׁל בְּצֻרַת בָּאָה.

3. וְשִׁלָּא לְטוֹל אֶת הַחֲלָה, רָעַב שֶׁל כְּלִיָּה בָּאָה.

4. דְּבַר בָּא לְעוֹלָם עַל מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין, וְעַל פְּרוֹת שְׂבִיעִית.

5. חָרַב בָּאָה לְעוֹלָם עַל עֲנוּי הַדִּין, וְעַל עוֹוֹת הַדִּין, וְעַל הַמּוֹרִים בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא כְּהִלָּכָה.

(ט) חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא, ועל חלול השם. גלות באה לעולם על עובדי עבודה זרה, ועל גלוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל השמטת הארץ. בארבעה פרקים הדבר מתרבה. ברביעית, ובשביעית ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה. ברביעית, מפני מעשר עני שבשלישית. בשביעית, מפני מעשר עני שבששית. ובמוצאי שביעית, מפני פרות שביעית. ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים:

(י) ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושליך שליך, זו מדה בינונית. ויש אומרים, זו מדת סדום. שלי שליך ושליך שלי, עם הארץ. שלי שליך ושליך שליך, חסיד. שלי שלי ושליך שלי, רשע:

(יא) ארבע מדות בדעות. נוח לבעוס ונוח לרצות, יצא שכרו בהפסדו. קשה לבעוס וקשה לרצות, יצא הפסדו בשכרו. קשה לבעוס ונוח לרצות – חסיד. נוח לבעוס וקשה לרצות – רשע:

(יב) ארבע מדות בתלמידים. מהר לשמוע ומהר לאבד, יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמוע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו. מהר לשמוע וקשה לאבד – חכם. קשה לשמוע ומהר לאבד – זה חלק רע:

(יג) ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשל. יתן ויתנו אחרים – חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים – רשע:

(יד) ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה – חסיד. לא הולך ולא עושה – רשע:

(טו) ארבע מדות ביושבים לפני חכמים. ספוג, ומשפך, משמרת, ונפה. ספוג, שהוא סופג את הכל. משפך, שמכניס בזה ומוציא בזה. משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת:

(טז) כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֲהָבָה. וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְדָבָר, אִינָה בְטֵלָה לְעוֹלָם. אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה הַתְלוּיָה בְדָבָר, זוֹ אֲהָבַת אֲמִנוֹן וְתָמָר. וְשֵׁאִינָה תְלוּיָה בְדָבָר, זוֹ אֲהָבַת דָּוִד וַיהוֹנָתָן:

(יז) כָּל מַחְלוּקַת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוּפָה לְהַתְקִים. וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אִין סוּפָה לְהַתְקִים. אִיזוֹ הִיא מַחְלוּקַת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחְלוּקַת הַלֵּל וְשִׁמְאִי. וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחְלוּקַת קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ:

(יח) כָּל הַמְזוּכָה אֶת הָרַבִּים, אִין חֲטָא בָּא עַל יָדוֹ. וְכָל הַמַּחְטִיא אֶת הָרַבִּים, אִין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מִשֶּׁה זָכָה וְזָכָה אֶת הָרַבִּים, זְכוּת הָרַבִּים תְּלוּיָה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל"ג), צְדָקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל. יִרְבְּעַם חֲטָא וְהַחְטִיא אֶת הָרַבִּים, חֲטָא הָרַבִּים תְּלוּיָה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מ"א, טו), עַל חַטָּאוֹת יִרְבְּעַם אֲשֶׁר חֲטָא וְאֲשֶׁר הַחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל:

(יט) כָּל מִי שֵׁיִשׁ בְּיָדוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַלְלוֹ, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אַחֲרָיִם, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל בְּלָעַם הָרָשָׁע. עֵין טוֹבָה, וְרוּחַ נְמוּכָה, וְנִפְשׁ שְׁפָלָה, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. עֵין רַעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה, וְנִפְשׁ רַחְבָּה, מִתְלַמְּדֵי שֶׁל בְּלָעַם הָרָשָׁע. מֵה בֵּין תְּלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתַלְמִידֵי שֶׁל בְּלָעַם הָרָשָׁע. תְּלַמְּדֵי שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אוֹכְלִין בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחְלִין בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי ח'), לְהִנְחִיל אֲהָבֵי יֵשׁ, וְאַצְרַתִּיהֶם אֲמֵלֵא. אֲבָל תְּלַמְּדֵי שֶׁל בְּלָעַם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין גִּיהֶנָם וַיִּוֹרְדִין לְבָאָר שַׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נ"ה), וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לְבָאָר שַׁחַת, אֲנִשֵׁי דָמִים וּמְרָמָה לֹא יַחֲצוּ יְמֵיהֶם, וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךָ:

(כ) יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר, הוּי עַז כְּנִמְר, וְקַל כְּנִשָּׂר, וְרִץ כְּצִבִי, וְגִבּוֹר כְּאַרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שְׁבַשְׁמַיִם. הוּא הִיָּה אוֹמֵר, עַז פָּנִים לְגִיהֶנָם, וּבִשְׁת פָּנִים לְגִן עֵדֵן. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּבַנֶּה עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ:

(כא) הוא היה אומר, בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה לחפה, בן עשרים לחדוף, בן שלשים לבח, בן ארבעים לבניה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשוח, בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם:

(כב) בן בג בג אומר, הפך בה והפך בה, דכלא בה. ובה תחזי, וסיב ובלה בה, ומנה לא תזוע, שאין לך מדה טובה הימנה.

(כג) בן הא הא אומר, לפום צערא אגרא:

מסיימים את לימוד המשניות במשנה ט"ז ממסכת מכות פרק ג'

רבי חנניא בן עקשיא אומר:

רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר; (ישעיהו פרק מ"ב פסוק כ"א) ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר: (מכות ג', ט"ז)

ביאור משניות מסכת אבות פרק ה'

בפרקים הקודמים א-ד עסקנו בר' צדוק ור' יוחנן בן זכאי ור' ישמעאל בן אלישע, השבת אנו עוסקים בפרק החמישי. יחודו של פרק זה זה שאין בו שמות. עד לקראת סופו של הפרק שבו מופיעות משניות שחותמות את מסכת אבות בכלל ואינן שייכות לפרק עצמו. שמה מופיעה המשנה שר' יהודה בן תימא אומר: "הוי עז כנמר קל כנשר לעשות רצון אביך שבשמיים" משנה שמסתיימת לפתע בתפילה "יהי רצון מלפניך שיבנה בית המקדש במהרה בימנו" סגנון של סיום מסכת. ואחר כך מופיעה המשנה של "בן חמש למקרא בן עשר למשנה..". והדברים של הא-הא ובן בג-בג "הפוך בה והפוך בה" ו"לפום צערא אגרא" ובסיום הזה של פרק ה, שהוא בעצם סיומה של מסכת אבות, כי אני מזכיר לשניה- פרק ו אינו חלק מן המסכת, אלא, ברייתות שהצטרפו יחד לפרק שעוסק בקניין תורה. פרק זה כולו הוא פרק שמתחילתו וכמעט עד סופו המשתף אותו מספרים. "בעשרה מאמרות נברא העולם"

"עשרה דוחות מאדם עד נוח" אחר-כך "מנוח עד אברהם", הניסיונות, "עשרה ניסיונות שהתנסה אברהם אבינו", "עשרה ניסים שנעשו לאבותינו", ואז עוברים לשבעה דברים.

שבעה שבעה. "שבעה דברים בחכם והיפוכם בגולם". אחר כך עוברים לארבעה. אני לא הכנס עכשיו למספרים והמהר"ל מפראג כדרכו מאריך הרבה מאד במספרים האלה ובעניינם, ובדבר המהותי שמסמלים המספרים האלה. אני רוצה לגעת באותו חלק של משניות שעוסק בארבעה. שם אני מבקש לגעת בנקודה אחת בלבד. חלק מן המשניות של הארבעה-ארבעה נמצאים לפנינו במקור אחד. כל אחת מהן מחייבת עיון גדול בפני עצמה, אבל אני מבקש לגעת בנקודה אחת שקשורה לתבנית של כל המשניות. "ארבע מידות באדם, האומר שלי שלי ושליך שלך, זו מידה בינונית. יש אומרים זו מידת סדום. שלי שלך ושליך שלי, עם הארץ."

שלי שלי ושליך שלך, זה בעצם עולם שאין בו נתינה, אבל גם אין לקיחה. כל אחד חי לבד. שלי-שלי, שלך-שליך. אל תפריע לי, חייה ותן לחיות. אפשר לראות את זה כמידת סדום ואפשר לראות את זה כמידה בנונית, לא נכנס לזה. שלי-שליך ושליך-שלי זו סתם טיפשות. באיזה שהוא מקום זה ביטול הרכושנות. אני לא זקוק לכולם, אני רוצה שגם אתה לא תהיה זקוק לכולם, שלי-שליך-שליך שלי. עם הארץ. "שלי-שליך ושליך-שליך, חסיד. שלי-שלי ושלי-שלי, רשע" יש לנו כאן ארבעה דברים. השניים הראשונים זוכים לתארים מסוימים. במקרה שלנו מידה בינונית או מידת סדום, ועם הארץ. עם הארץ לא בטוח שזה משהו שלילי. עם הארץ זה מושג משתנה במשנה. לפעמים פירושו כמו בתורה "עם הארץ ירגמוהו באבן". שזה עם הארץ-האנשים החיים בעולם. אבל בשתי המידות האחרונות יש התייחסות ערכית, החיובי הוא חסיד והשלילי הוא רשע. וכל מה שאני ארצה לברר היום זה את החסידות והרשע הזה, אבל לפני שאמשיך, אני רוצה לראות במשניות הבאות, ותראו כמה זה שיטתי.

"ארבע מידות בדעות, נוח לכעוס ונוח להרצות" יש אדם שהוא קל, קל לו הכול. הוא מהיר בתגובות. לכן קל לו לכעוס, אבל הוא גם מוותר מהר. "נוח לכעוס ונוח להרצות יצא הפסדו בשכרו" ההפסד של זה שהוא כועס מהר מתקזז עם השכר של זה שהוא מוותר מהר.

"קשה לכעוס וקשה להרצות יצא שכרו בהפסדו" הפוך. "קשה לכעוס ונוח להרצות". קשה, הוא קשה לו לכעוס. "ונוח להרצות חסיד". "נוח לכעוס וקשה להרצות רשע" אני רוצה שנראה עוד פעם את המבנה ונשים אליו לב מהותית.

שני האחרונים יש להם התייחסות ערכית חסיד או רשע. שני הראשונים, אני מתייחס לתוצאה האובייקטיבית מה הוא הרוויח ומה הוא הפסיד. אין כאן התייחסות ערכית. אנחנו שמים לב לזה?

בוא נראה את זה במשנה הקודמת. אותו דבר. האומר "שלי שלי שלך שלך מידה בינונית".

אני לא מתייחס ערכית לאומר. "עם הארץ" בכל צורה שלא נסביר את זה זה לא ציון התייחסות ערכית, זו עובדה. גם אם נסביר את "עם הארץ" במובן של "לא העם הארץ חסיד" אז "עם הארץ" זה לא תכונה של מידות. אלא כמות של ידע. אפיון של אינטליגנציה, או שנגיד ש"עם הארץ" זה במובן של העולם הרגיל, זה וודאי לא אפיון של מידה, של התייחסות ערכית.

נשוב למבנה של המשניות, בשני המקרים האחרונים יש התייחסות ערכית חיובית או שלילית, בשני המקרים הראשונים יש התייחסות אובייקטיבית. "יצא שכרו בהפסדו" "יצא הפסדו בשכרו" בעברית של היום זה כן משתלם או לא משתלם. בוא נראה אם זה ממשיך אותו דבר בשני המשניות האחרונות. "ארבע מידות בנותני צדקה הרוצה שייתן ולא יתנו אחרים" אדם אוהב לתת, אבל הוא אוהב שרק הוא מופיע בשלט, "עינו רעה בשל אחרים" "יתנו אחרים והוא לא ייתן עינו רעה בשלו" ושוב, לשניים האחרונים: "ייתן ויתנו אחרים חסיד לא ייתן ולא יתנו אחרים רשע". עוד לפני שאני מבין בכלל את הפרטים, המבנה ברור לנו, מוכר לנו כבר!?

שני האחרונים התייחסות ערכית מוסרית מעולם המידות. שני הראשונים התייחסות אובייקטיבית. דוגמא אחרונה: "ארבע מידות בהולכי בית המדרש" אגב, כל פעם המידה הרביעית היא של אחד שבעצם לא עונה בכלל לקריטריון של המשנה. אמרנו במשנה הקודמת "ארבע מידות בנותני צדקה" מי זה הרביעי? לא הוא נותן ולא מוכן שהאחרים יתנו. אז מה זה נותני צדקה? איך הוא קשור לחתונה הזו? הוא סתם מנוול. אבל לא! יש התייחסות ערכית שלילית אליו

והוא כן נכנס למשפחה הזו של נותני צדקה. צריך להבין את זה. אותו דבר במשנה האחרונה:

"ארבע מידות בהולכי בית המדרש" זה אגב ביטוי מאד מעניין, יש אחר כך ארבע מידות בתלמידים. אבל יש עניין של ללכת לבית המדרש. הולכים לבית המדרש. ארבע מידות.

"הולך ואינו עושה" יש פה הרבה פרשנויות, אני לא נכנס בכלל למשניות, אני רוצה להגיע לחסיד ולרשע היום, "הולך ואינו עושה" הולך, אבל למעשה לא יוצא

מזה הרבה. "הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו עושה ואינו הולך שכר מעשה בידו" על מה מדברים? על השכר. לא על האישיות.

מה הוא הרוויח ומה הוא הפסיד. "הולך ועושה חסיד לא הולך ולא עושה רשע" אוקיי,

אז שוב התייחסות ערכית לשניים האחרונים, ושוב מטריד אותנו מה הרביעי קשור למשפחה?

ארבע מידות בהולכי בית המדרש, הוא לא הולך ולא היה שם ולא עושה, מה הוא קשור הנה?

אבל הוא בן מופיע, והיחס הוא חסיד ורשע. אז קודם כל, עוד לפני שנכנס להבנה של התבנית,

אני רוצה רגע להבין כאן את הביטויים. "חסיד" ו"רשע" זה ביטויים מאד מאד קיצוניים.

להגיד על אדם שהוא חסיד, היום זה לא כל כך קשה, היום מחלקים חסיד, רשע, היום אפשר לחלק הרבה דברים. אבל צריך להבין כשהמשנה קוראת לאדם חסיד ולאדם אולי זה יותר קשה רשע צריך להבין מזה. משה רבנו מגיע למסקנה שהוא יכול לקרוא מישהו "רשע למה תכה רעך"?

רק אם ברור לו שזה שווה גלות של הרבה מאד שנים זה מין ביטוי כזה שמעבירים אותו ככה, פשוט. נניח, שאחד לא הולך לבית המדרש ולא עושה, למה זה עושה אותו רשע?

והשאלה היותר קשה זה ההפוך, מה הופך אותו לחסיד? אם הוא הולך ועושה? מה הביטוי חסיד? חסיד זה שורש של חסד, מה עושה אותו חסיד? הוא מקבל את הביטוי הוא בחור רציני, מה העניין הזה של חסיד? או שניקח את הדוגמא של "קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד". "נוח לכעוס וקשה להרצות" זו באמת לא תכונה טובה. זה באמת דבר לא טוב, זה רשע? יכול להיות אדם באמת טוב, והוא מהיר לכעס, ואחר כך קשה לפייס אותו. אבל הוא איש נפלא, רק יש לו את הבעיה הזו, נו, עם זה קשה להסתדר, אם אתה לוקח את זה כנתון מראש אפשר לחיות עם זה. אבל למה זה רשע?

שתי שאלות מטרידות אותי כשאני מגיע למשניות האלה:

מה זה חסיד ורשע? זו השאלה השנייה, והשאלה הראשונה – התבנית.

שני הראשונים בכל המשניות, אינני עוסק ביחס המוסרי – ערכי. לאיש העושה.

לנושא במשנה, אלא לתוצאות ולהישגים. שני האחרונים, אני מתייחס בהם

לאיש – לאדם. אנחנו עוד מעט נכנס להמשך, ואני כבר רוצה להגיד, אמנם לא

ניגע היום באיש, בתנא, בדמות אחת שאומרת, כי המשניות הן אנונימיות, אבל

בדי להבין את המשניות האלה, וכדי להבין את המושגים האלה של החסיד והרשע אני רוצה לחזור לאיש בו פותחת מסכת אבות ולעסוק קצת בדמותו דרך הפרשה שלנו. למשה רבנו עצמו. משה רבנו על פי הרמב"ם בהבנת המשניות.

אבל לפני כן, יש ניסיון אחד יפה, פשוט, במדרש שמואל במקור 2 שבא לענות לא על העניין המבני שבמשניות אלא רק על השאלה השנייה שהצגנו: מה זה הביטויים חסיד ורשע? והתשובה הזו של המדרש בשמואל היא תשובה חשובה מאד טכנית. היא מסוג התשובות העוקפות.

היום יש כבישים עוקפים. תשובה שעוקפת את הבעיה על ידי זה שהיא מוציאה בעצם את הערמוני המשאלה. אפשר לומר "חסיד ורשע דכאמר" מה שנאמר חסיד ורשע, הכוונה על שם סופו.

הוא הוציא את הכול. עכשיו אין שאלות. זה לא עכשיו שהוא חסיד. באמת אדם שהוא קשה לרצות ונוח לכעוס לא הופך אותו לרשע חס וחלילה, אבל אם התכוונה הזו לא תטופל, אז תזהר ממה שיכול להיות בהמשך. מסביר את זה המדרש שמואל. "חסיד ורשע דכאמר על שם סופו שעתיד להיות חסיד בשאר המצוות שכיוון שיש לו מידה זו שרב גופי התורה והמצוות תלויים בה שהוא כי הוא בטח תקווה לקנות שלמות החסידות ועל כן מעתה ומעכשיו נקרא חסיד. וכן הרשע אף אם עדיין לא הרשיע מעשיו" נגיד בדוגמא הזו של נוח לכעוס וקשה לרצות, הוא מקפיד קלה כבחמורה על תרי"ג מצוות ועוזר לבני אדם, ונחמד ונעים והכול וגם נורא, אבל הכול בסדר, והוא בעצם עדיין לא נמצא במצב של הרשע, "אף אם עדיין לא הרשיע מעשיו על כל זה כאשר קנה לעצמו מידת הכעס הוא אבי אבות הטומאה להוליד ממנה עברות חמורות גדולות עד שמביאתו להיות עובד עבודה זרה וכמו שאמרו חז"ל: 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה' כי כיוון שהכעס מביאו לעבוד עבודה זרה אם כן מתחילה בשעת כעס, הווי לה כאילו עובד. ולכן קוראו התנא רשע". אני לא נכנס לדוגמא של כעס, אבל העיקרון של המדרש שמואל פשוט. הוא בעצם פותר את הבעיה טכנית, ובאמת החסיד אינו חסיד והרשע אינו רשע, החסיד פירושו הוא פתיחה טובה לחיים של חסידות. אתה אדם שקשה לכעוס ונוח לרצות, אתה תוכל יותר בקלות להמשיך במסלול של חסד. זה הגיוני. אתה נוח לכעוס וקשה להרצות, אתה מתחיל במסלול שחלילה בסוף יכול להיות רשע. כך מציע המדרש שמואל. ופתחתי בו, למרות שכמעט אף אחד מן הפרשנים לא מציע את זה. אבל אולי זה פירוש באמת פשוט ויפה שכדאי לראות אותו בהתחלה. ראשון החולקים על הפירוש, הרבה לפני כתיבתו, הוא הרמב"ם עצמו בפירוש המשניות ואני רוצה הפעם להיות נאמן לרמב"ם, והרמב"ם כאן נכנס לאחת הסוגיות הידועות והמפורסמות מצד אחד,

מצד שני, נחאה לי הפחות זכות לתשומת לב מעמיקה במשנת הרמב"ם. היא הסוגיה המפורסמת ברמב"ם דרך האמצע. דרך האמצע, כפי שנוהגים, לא בטוח אם בצדק 'שביל הזהב' של הרמב"ם. היא סוגיה גדולה, גדולה, שהרמב"ם עוסק בה במקומות הרבה, בעיקר בהקדמתו למסכת אבות ובמסכת אבות עצמה. דרך האמצע היא אולי גולת כותרת של תורת המידות אצל הרמב"ם. דרך האמצע אין פירושה פשרה בין שתי דרכים, אלא אמת בין שתי טעויות. מעלה בין שתי תכונות.

אנחנו קודם כל, נראה את הרמב"ם בחלק מפירושו למשנה הזו, כדי להבין אותו טוב יותר,

נחזור אליו כשהוא מגדיר את יסודות הדברים בהקדמה למסכת אבות. והרמב"ם תוך כדי הטענות שלו על רעיון דרך האמצע, עולה גם, אם מותר להתבטא על אחד המוקשים המעניינים שעסקנו בהם יותר מפעם והוא הסוגיה שלנו בפרשת השבוע של חטא מי מריבה. מי מהפרשנים לא עוסק בשאלה מה היה חטאו של משה בחטא מי מריבה?

ופעם הרחבנו בזה בדרכים שונות כדי לנסות להבין את דרכו של רש"י הגדולה והפשוטה, שהחט היה החטא של ההכאה בסלע במקום הדיבור. הרי הקושי בפרשנות חטא מי מריבה הוא קושי כפול, איך תאר אחד הפרשנים שהוא בא לפרש את מי מריבה, הזכרנו אותו פעם, הוא אומר שכדי לפרש את מי מריבה, אתה נכנס לסיכון משני צדדים. אם תצליח סוף סוף מהו במת החטא הגדול של משה רבנו שמצדיק את העונש, נו, זה תענוג מפוקפק ההצלחה הזו. ואם לא תצליח, בשביל מה אתה מנסה? הוא עצמו אגב אומר, "ולכן החלטתי שלא להיכנס לסוגיה" ובכל זאת הוא אמר בה כמה מילים וכותב כמה עמודים ארוכים ובסופם כותב את מה שהוא מציע וצריך עיון וחוזר להצעות הראשונות. הרמב"ם, טוען שחטאו של משה קשור לסוגיה שנחנו נכנסים אליה עכשיו. לפי הרמב"ם, אנחנו עוד מעט נראה את זה בפנים, משה כעס במקום שלא היה ראוי לכעוס. משה התכעס ואמר "שמעו נא המורים" ועל הכעס הזה של משה שמתחיל את "המן הסלע הזה נוציא לכם מים" זה כעס של "שמעו נא המורים" על הכעס הזה של משה. משה נענש.

התורה קוראת לכעס הזה חילול ה'.

"יען לא האמנתם בי להקדישני" למה זה חילול ה' אומר הרמב"ם? כי האנשים ששומעים את משה רבנו רואים בו את האישיות המושלמת ביותר שניתן לראות.

בשהם רואים אותו הם מבינים שההנהגה שלו היא ההנהגה הנכונה. אם כן את הכעס שלו, שהם לא מבינים על מה הוא בא הם רואים כדרך האמצע. כלומר, מכאן הם יישרו קו.

והכעס הזה שבא בלי שקב"ה רוצה בו בכלל יוצר מידות לא נכונות. כך טוען הרמב"ם.

והרמב"ן, ר' משה בן נחמן, אנחנו עוד מעט נגיע לדברים, יוצא באחת ההתקפות החריפות ביותר על הרמב"ם, אומר הרעיון הוא יפה מאד, אבל קודם כל זה לא כתוב ובי"ת, מה זה קשור לעניין של כניסה בארץ. ואם אתה מדבר, על כך זה היה בעוד מקומות משה כועס על פקודי החיל

משה אומר ממרים היטב, ובכלל מה לזה ולכל סיפור מי מריבה? אנחנו עוד מעט נגיע לרמב"ם בפירוש הזה, וננסה ללכת עם הרמב"ם בפירוש הזה גם בפרשה וגם בפרק. ולמרות הקושיות, אני רוצה לנסות לראות איך תפיסת המוסר, תפיסת המידות הזאת של הרמב"ם, היא אולי הפשט הפשוט בפרשה והיא גם זו שתברר לנו בעוד רגע את המושגים האלה של חסיד ורשע.

ואת התבנית של המשניות שראינו מקודם. אבל קודם כל, חלק מפירושו של הרמב"ם למשנה במקור 3: "והסתכל" כותב הרמב"ם "הסתכל" אתה הקורא, אתה המסתכל, הוא פונה אלינו. "איך קרה את המרבה לקנות המעלות חסיד, והמתעצל לקנות רשע". הרמב"ם כמובן לא מקבל את הפירוש שראינו במקור 2. והחסיד עוד לא, פעם. הרמב"ם כמובן לא מקבל את זה – הוא חסיד. במה? בזה שהוא מרבה לקנות המעלות, עוד מעט נבין, ובמה השני רשע? כלומר, מה היא ההגדרה המוסרית של הרמב"ם לרשע? המתעצל לקנות את המעלות. מה זה עושה אותו רשע? צריך להבין.

"וכשתדע המעלות השכליות ומעלות המידות ותדע כל מי מהם אם תרצה לימוד החוכמה",

כלומר מעלות החוכמה – השכל. "והמעשה ותדע המיצוע ודרך המעשה" מה זה המיצוע? דרך האמצע. "ואשר יקראו טובות – אלה המעלות הטובות והתוספת על המיצוע מעט" לפעמים צריך לקחת טיפ טיפה, קצת יותר מהאמצע, מיד נדגים אשר היא מפעולות החסידים המפורסמים. החסידים לוקחים קצת יותר לכיוון הנדיבות, לכיוון המידה החיובית, קצת יותר מהאמצע. "ותדע התוספת והחסרון" מה זה התוספת והחסרון? שתי התכונות הקיצוניות, התוספת והחסרון, דוגמא: פזרנות מפה וכילו בלשון הרמב"ם, קמצנות מפה. ובאמצע יש את הנדבנות.

הנדיב הוא האיש שנמצא באמצע. הוא לא פשרה בין התכונה החיובית של פזרנות לתכונה השלילית של קמצנות. "הוא" פה מאד חשוב להבין את המילה ברמב"ם. "הוא המעלה והציור" זאת אומרת ישנן שתי, אני רוצה להשתמש בביטוי שהרמב"ם משתמש בו "שתי תכונות ומעלה אחת שעולים אליה". יכול להיות שיש לך משיכה טבעית לקמצנות, יש לזה אלף ואחד הסברים, אבל אין אדם שיש לו משיכה טבעית לנדיבות. כי הנדיבות היא עצמה פעולה שעבדת עליה. הנדיבות היא אותה דרך שאתה פיתחת. כלומר, הנדיבות היא לא עצם הרצון לתת, עצם הרצון לתת הוא תכונה שאם אתה לא מעדן אותה, עובד עליה היא יכולה להיות תכונה חולנית של פזרנות. עצם הרצון לשמור, להחזיק, לא להוציא, הוא תכונה יכול להיות שהתכונה הפזרנית היא פחות מזיקה לחברה מהתכונה הקמצנית, יכול להיות אבל שלא. שתייהן, אני רגע אחד עוסק בהבנת רמב"ם, שתייהן תכונות, אף אחת מהן איננה מעלה. באמצע, צריך שוב להבין, האמצע זה לא פשרה בין שני דברים. האמצע פירושו מה שאתה פיתחת מהתכונות. אתה לקחת תכונה שלך ועשית לה סובלימציה ועידון כזה או עידון אחר, ונלחמת בדברים כאלה או בדברים אחרים. ופיתחת דבר שאתה יצרת אותו. הרמב"ם קורא לזה במקום אחר, אנחנו תכף נראה את זה בפנים דרך האמצע היא קניין. תכונה היא לא דבר שאני קונה, תכונה היא דבר שאני מקבל אוטומטי. קניין זה דבר שאני מרצוני רוכש. מבחינה משפטית, אם אנסו אותי לקנות משהו תחת לחץ הקניין לא קניין. אני יכול לטעון נגד הקניין הזה. אם משהו קנוי לי משמע הוא שלי. הוא דבר שאני עשיתי. עדיין לא הבנו מה זה חסיד ומה זה רשע, ולמה זה קשור לכל הסוגיה ולמה זה כל כך מהותי – נגיע. אבל בינתיים, אני רוצה להסביר את זה ברמב"ם. נמשיך לקרוא את זה שניה אחת, "ותדע התוספת והחסרון אשר שניהם רע אלא שאחד מן הקצוות יותר ראוי בשם הרע ואחד יקרא חטא או פועל בלתי נכון" והוא מביא את הדוגמא: "והמשל בזה שהזהירות טוב גמור בלי ספק". אדם לא נולד זהיר. זהירות זה דבר שעובדים עליו, להיזהר בדרך, להיזהר בדיבור, להיזהר בחשיבה, זה דבר שאני קונה כל הזמן. אין ילד שנולד זהיר, אבל כשאני עובד עם הילד הזה, אני צריך לדעת שישנן שתי תכונות. ממשך הרמב"ם:

"ורוב התאוה אתה צמוד חזקה חזקה חזקה רע גמור בלי ספק והעדר בהרגשה שבהנאה"

נו, אז בואו נהיה סגפנים. אני בכלל לא מרגיש שום רצון ליהנות, "אף על פי שהוא רע, הוא לא רע מצד שהוא כמו התאוה אלא הוא רע ויקרא חטא או פועל בלתי נכון" שניהם רעים.

הוב התאוונה אולי מזיק יותר חברתית, אבל, שניהם רעים מאד. זה רע וזה חטא. הזהירות היא לא תכונה אלא היא מעלה. אגב, לפי זה בחצי מילה תורת המידות אולי הופכת להיות מובנת עכשיו. תורת המידות, שלקחת מטר ולמדוד מתי אני מגיע לאמצע. תורת המידות היא פשוט הכח למדוד סנטימטר ועוד סנטימטר ולמנן נכון ולהגיע למינון ולמידה הנכונה שהיא הקניין שלי.

שני הראשונים במשניות, הם אינם מעלה. אלא הם שתי תכונות. שתי עובדות. בוא ניקח את המשנה שאנו רוצים לעסוק בה הפעם, על הנושא של הכעס והכוח להתרצות, נסתכל בה עוד פעם במשנה ט"ו: "ארבע מידות בדעות" בדרכי מוסר. בהנהגות. "נוח לכעוס ונוח להרצות" הייתי צריך להנהיג את האדם הזה פסיכולוגית בשניה אחת, האדם הזה הוא לוקח את החיים, איך קוראים לזה היום. באיזי. הוא קל. נוח לכעוס, נוח להרצות, נוח פה, נוח שם. למה לא? נוח. הוא לא חסיד והוא לא רשע. אני גם לא צריך להגדיר אותו מוסרית. אין כאן עשייה, אין כאן קניין מוסרי. הנוחות שלו שאולי נובעת מרקע חברתי, רקע משפחתי, רקע כלכלי, לא חשוב לי עכשיו למה. היא עובדה שבדרך כלל מאד נעים לחיות איתה. אבל, זה עניין מאד מאד טכני, נעים לחיות איתה, אלא אם כן אתה לחוץ וצריך שהוא יבין משהו והוא נוח. אבל זה לא קשור בכלל, זה לא קשור למערכת המידות. זאת עובדה, תכונה, יצירה כמו השמש והירח. אבל יש אחד אחר,

נחזור למשנה "קשה לכעוס וקשה לרצות" זה איש קשה. הוא טיפוס קשה. כל דבר הוא לוקח קשה. הוא כבד. לוקח לו זמן כל דבר, לכן, הוא לא כועס מיד. ברגע הראשון אתה מתפעל מזה שהוא לא כועס. אבל כשפעם אחת הוא כועס לוקח לו חמש שנים להרצות. ואתה מפסיק להתפעל. שמש, ירח, שום פעולה לא נעשתה פה. אתה לא יכול להגדיר, לא חסיד, לא רשע. מערכת המידות מעולם לא עבדה, לא נלקח מטר ולא הזיז שום סנטימטר לשום כיוון. לפעמים לי כחברה יותר נוח איתו, לפעמים פחות. לפעמים זה יותר רע, לפעמים זה יותר חטא. לא חשוב, תלוי בסיטואציה, תלוי במצב, שניהם דברים שהם תכונות עובדתיות. שדה לא מעובדת. כמו רוב התאוונה או העדר הרגש ההנאה. כאן מגיעים אומר הרמב"ם מהמציאות הפסיכולוגית הקבועה הזו, אין דבר כזה, אבל הפסיכולוגיה הקיימת כאילו היא קיימת לעולם המוסר. אני ממשיך במשנה. "קשה לכעוס ונוח לרצות" בוא נעביר את בעומק. אם הוא קשה, זאת אומרת שהוא לא אחד שלוקח הכול באיזי

ובכל זאת הוא הצליח לעבוד על עצמו כדי להיות נוח להרצות. ואם הוא נוח לכעוס ונוח להרצות, זאת אומרת שבעצם יש לו את הסיבות להיות די נוח, אלא

מה, הוא עקשן. למרות שהוא נגיש להגיע אל המעלה החיובית, הוא לא יוותר, הוא יהיה קשה להרצות. אז הוא רשע. ככה מסביר הרמב"ם, ולפי ההסבר הנפלא הזה אתם יכולים לראות את כל המשניות, הכול אותו דבר.

על פי זה, אני מבקש ללכת שלב אחד קדימה, ולעלות מעולם המוסר שתיארנו עכשיו, למוסר האלוקי שרואה הרמב"ם בעניין. במקור חמש חורג הרמב"ם בפרק הרביעי בשמות הפרקים שלו

ונכנס לתיאור חטא מי מריבה שדיברנו עליו רק לפני כמה דקות וכותב את הדברים הבאים, ואני קורא אותם מהר, חלק מן הדברים. סוף הפרק הרביעי בשמונה פרקים לרמב"ם. אנחנו ראינו באחת הפעמים האחרונות את הרמב"ם חורג בפירוש המשניות במסכת אבות ומדבר על ר' צדוק ועל "לא תעשה קרדום לחפור בהם" וכו'. אצל הרמב"ם זה די רגיל לחרוג לרגע, להגיד שאני מתנצל על החריגה ולנצל את ההזדמנות להגיד כמה דברים שאפשר לומר בהם גם בהתחלה וגם בסוף, אני יודע שרבים חולקים עליי או לא מסכימים אבל זה ההזדמנות לומר את זה.

ככה הרמב"ם עולה בפעמים רבות על דברים שהם מוקשים והם לא חיוניים להבנת המושג שבו הוא עוסק, אבל, הוא רוצה שנרוויח את פירושים. כך קורה גם כאן שהרמב"ם מציין בפרק הרביעי את הרעיון של דרך האמצע. הוא כותב כך: "ואתה יודע כי אדון הראשונים והאחרונים משה רבנו עליו השלום" זה אגב ביטוי רק של הרמב"ם. הרמב"ם הוא חסיד גדול של משה רבנו.

כשהרמב"ם מדבר על משה רבנו, אז הרמב"ם קובע קודם כל בשלושה עשר עיקרים שאין דבר כזה להגיד שאני מאמין בעיקר הזה שקוראים לו נבואה. אני צריך גם להאמין בעיקר שנבואת משה רבנו עליו השלום הייתה גדולה ושונה מהותית מכל הנבואות האחרות. ושהוא היה אב לכל הנביאים שבאים לפניו ואלה שאחריו, איך אומר הרמב"ם כשהוא מתאר את המשיח?

שהמשיח יהיה גדול כל כך – קרוב למשה רבנו. הגמרא כתוב "כמשה". הרמב"ם אומר אפשר להבין כ בכל מיני צורות. הפשט הוא כמעט. כאן הוא קורא לו "אדון הראשונים והאחרונים" זה ביטוי מיוחד מאד. "ואתה יודע כי אדון הראשונים והאחרונים משה רבנו עליו השלום. כבר אמר לו השם יתעלה". יפה ברמב"ם דווקא כשהוא מעצים כל כך את משה, הנה הוא מדבר על חטאו. "כבר אמר לו הקב"ה: 'יען לא האמנתם בי להקדישני על אשר מריתם את פי על אשר לא קידשתם' וחטאו עליו השלום היה". הרי השאלה הבסיסית במי מריבה מהו בכלל החטא? כתוב שם "קח את המטה והקהל את העדה ודיברתם אל הסלע" מה החטא? א. מה החטא? ב. מה השקר בין החטא לעונש?

מה כל כך קשה החטא? "וחטאו אם כן עליו השלום היה שנעשה כלפי אחת משני הקצוות ממעלה אחת מן המעלות המיוחדות" זה היה חטאו של משה "והיא המתינות, כאשר נטה כלפי הכעס. באומרו 'שמעו נא המורים'. אני לא צריך להמשיך, אבל צריך להבין את הרמב"ם. על פי הרמב"ם מה? שאלמלא הבעיה הזו של היציאה מדרך האמצע כל ההיסטוריה שלנו הייתה שונה. משה רבנו מכניס את ישראל לארץ. אלמלא הבעיה הזו, אנחנו לא תופסים את זה. כלומר, זו לא הפרשנות של הרמב"ם באיזה שהוא חטא. צריך להבין החטא הזה אומר הרמב"ם הוא מה שקובע את המהלך ההיסטורי. לא משה יוביל אותנו בארץ. אלא יהושע. לא עוד ההנהגה של משה רבנו, אלא, גמרנו, ההנהגה של יהושע בן נון שעומד ליד אלעזר הכהן, וכיבוש והתנחלות ושופטים וכל ה... די. נגמרה מעלת משה. למה? צריך להבין כמה קשה להיכנס לפרשה הזו של מי מריבה. צריך להבין מה החטא? איך החטא הזה קשור לעניין של "יען לא האמנתם בי.. לכן לא תביאו את הקהל הזה" זה לא עונש למשה. זה עונש לי. אני לא יכול להיכנס לארץ ישראל במעלה של משה רבנו. והרמב"ם אומר, נמשיך, תראו אותו "כאשר נטה כלפי הכעס כאשר אמר 'שמעו נא המורים' " הוא עזב את מידת המתינות שהיא האמצע בין הכעס לבין האדישות, לבין האי אכפתיות. "מחה ה' בו שאיש כמוהו יכעס לפני קהל ישראל במקום שאין הכעס ראוי בו. וכגון זה, ביחס לאותו האדם חילול ה'." כי המושג חילול ה' וקידוש ה' הוא יחסי לאדם, עוד רגע נראה ברמב"ם, ולאדם הרואה את זה. "לפי שכל תנועותיו ודבריו כולם למדים מהם ובהם מקווים לזכות לאושר העולם הזה והבא, והיאך יבוא ממנו הכעס? והוא ממעשה הרע כמו שביארנו" זוכרים איך הרמב"ם קרא לשני הצדדים? יש את הרע ויש החטא. זה ממעשה הרע – הכעס.

איך הוא מגיע לזה? "ולא יבוא אלא מתכונה רעה מתכונות הנפש. אבל אומר בעניין זה,

'מריתם פי' הוא כמו שאבאר והוא שהוא לא היה מדבר". אם כן, שואל הרמב"ם, אז למה אומר הקב"ה "על אשר מריתם פי" שיגיד לו על אשר כעסתם. למה זה נקרא מריתם פי?

למה זה להמרות את פי ה'?" יצאת מדרך האמצע, אבל לזה ולמריתם פי? "והוא הקטנה בנשיהם כיחזקאל בן בוזי, כמו שהזכירו חכמים". אני עוד שניה ממשיך, אבל כאן, אגב, הערה מרתקת שמעיינים טוב ברמב"ם. אנחנו מכירים את המדרש "שהקטנה שבהם כיחזקאל בן בוזי" אבל איפה הוא נאמר? לגבי קריעת ים סוף. אנחנו ארבעים שנה אחרי קריעת ים סוף. אנחנו במי מריבה, לא

סתם אנחנו במי מריבה, וכל הדור שעבר את ים סוף כבר מת. אנחנו במי מריבה, ערב הכניסה לארץ עם הדור החדש. איפה זה נאמר על הדור הזה? כלומר על פי הרמב"ם כל תקופת המדבר היא תקופה שההוויה הניסית שלה שהקטנה שבו גדולה מיחזקאל הנביא. נכון? מפורש ברמב"ם. לא נאמר על ים סוף בלבד אלא זה נאמר על הדור הבא לפני שהוא נכנס לארץ. כי הוא עדיין במדבר. לפני שאני ממשיך ברמב"ם, צריך להבין את זה. כל הנהגת המדבר היא הנהגה שכולה ניסית. כלומר, אי אפשר בכלל לא להרגיש את הקב"ה.

חמש דקות בלי מן, בלי מים, בלי שלו והמדבר מכלה אותנו. בתקופה הזו בדיוק במי מריבה, בדיוק אחרי מי מריבה מגיע העם ואומר "נפשנו קצה בלחם הקלוקל" לא רוצים יותר מן. רוצים לחם טבעי. ומה קורה? "וישלח בם את הנחשים והעקרבים" ההסבר הפשוט זה לא עונש בכלל. אתם לא רוצים יותר ניסים? אני מבין למה, כי אוטוטו נכנסים כבר לארץ, בסדר גמור. נשאיר אתכם עשר דקות בלי ניסים במדבר, תראו מה קורה במדבר בלי ניסים. אני לא מעניש. אני בסך הכל מחזיר את הטבע להווייתו. הוצאתי את הטבע מהקופסא. ואז העם צועק ובוכה ומתפלל

"וכל הרואה את נחש הנחושת וחי". הנחש הזה שראיתי למטה. הנחש הזה שמזכיר לכולם את הנחש ואת המטה, את הנחש שמתהפך ואת הנחש של גן עדן ואת הנחש שהולך כל הזמן. הנחש הזה, אם אתה מוציא את הניסיות ממנו, הוא בסך הכל נחש שהולך במדבר. זה מקומו בטבעי. הדור הזה הא דור שהקטנה שבו גדולה מיחזקאל הנביא. אז אתה משה רבנו מדבר עם הדור הזה, ממשיך הרמב"ם: "וכל מה שיאמר או יעשה בוחנים אותו וכאשר ראו שכעס אמרו שהוא עליו השלום אינו מאותם שיש להם מגרעת מידותית" זה אגב ביטוי מרתק ברמב"ם. אין אפילו מחשבה, אין הווא-אמינא שמשה רבנו נשאר בתחום התכונה. בניוטרל. אלא מה יכול להיות? שהוא עשה את תורת המידות, אבל במקום לעלות למעלה הוא עשה מגרעת מידותית.

הוא לא עשה מעלה אלא עשה מגרעת מידותית. ואז מה יקרה? הם ממלא יהפכו את הכעס הזה למה? זה אמצע. "ולולא שידע שהשם כבר נתאנף עלינו" כך אומר העם "בשאלת המים".

דבר שלא היה ולא נברא. ה' לא נתאנף עליהם בשאלת המים. לא כעס. ובאמת זה מקום שאין בו כל כך מה לכעוס. מה אומר העם בחטא מי מריבה בתחילה של הפרשה? איך הוא מתאר? הכי נורא! "לא מקום זרע ותאנה וגפן ומים אין לשתות" נכון.

אין הגדרה מילולית מילונאית יותר מדויקת למדבר. מה זה יחסית לדברים של העם? על החציל ועל הבשרים? מה זה יחסית לחטא העגל?? אז עומד משה רבנו ואומר ריבונו של עולם יהיה בסדר.

העם אומר שהמקום הזה הוא מקום רע לא מקום מים ותאנה וגפן.. נכון. זה באמת לא.

ואתה כועס. אז העם יוצא מנקודת הנחה שה' אמר שתכעס. "ושאנו כבר הכעסנו לפניו יתעלה ולא מצאנו בה' יתעלה בדברו עמו בעניין זה כעס ולא רוגז אלא סך הכל אמר לו קח את המטה והשקתה את העדה ואת בעירם" הרמב"ם כבר יצאנו מהפרק שתרצנו קושיה גדולה מקושיות התורה. שדברו בזה רבים ורבים שואלים מהו החטא שחטא? והרמב"ם מסיים כמו הרמב"ם "והשווה מה שאמרנו אנחנו בזה ומה שאמרו אחרים והאמת יורה דרכו". הרמב"ן למשל כשהוא התחיל להשוות הגיע למסקנות קשות מאד. חלקן נמצא במקור שלוש לא נכנס, בעמוד הקודם,

רק הפתיחה והסיום. מאד מאד חריף, אבל אני לא נכנס לרמב"ן. צריך להבין את הרמב"ם לעומק. במקור ארבע בעמוד הראשון, אני רוצה לחזור לרמב"ם ולהבין אותו טוב. אני מבקש לטעון שהרמב"ם ברור לו שמה שדיברנו היום על תורת המידות ותורת האמצע זה לא עניין של מידות של אתיקה בלבד, אלא זה יסוד יסודות בעיקרי האמונה. ובבעיה המידותית הזו משה עובר על

"לא האמנתם בי להקדישני" ואין לך דבר קשור יותר על מפתן הכניסה לארץ ואין עונש מתאים יותר. נשמע משונה. נתחיל להסביר. הרב חרל"פ זצ"ל בפירושו לשמונה פרקים לרמב"ם נכנס לכל הסוגיה הזו, ואני רוצה לקרוא רק משפט אחד, או כמה משפטים קצרים מאד בדבריו. מקור שש: "מבאר לנו הרמב"ם.. תחילת דבריו יהיו ברורים כי הסברנו אותם אמרנו אותם על פה. דיברנו בהם מקודם, אבל ההמשך הוא החידוש "מבאר לנו הרמב"ם שההבדל בין קיצוניות לדרך הממוצע הוא הבדל יסודי גם בעקרי האמונה" למה? "כללו של זה הוא שהדרך הקיצונית היא מצד התכונה והממוצע הוא מצד הקניין" אלה הקודים שאנחנו השתמשנו בהם מקודם. נכון?

אני מדלג מס' שורות "והנה האדם אשר נברא בצלם אלוקים" עכשיו העיקר "האדם באשר הוא אדם אשר נברא בצלם אלוקים יסודו קניינו בעולם להידמות אליו יתברך שמו ביחס למידותיו". הוא ברור פה בצלם אלוקים. כלומר, הוא צריך להידמות אליו. "מה הוא רחום? אף אתה רחום".

אני עוד שניה אחזור לשורה הזאת, אבל אם תראו במקור שבע הרב חרל"פ מתכוון למצווה השמינית בספר המצוות ברמב"ם, אחת המצוות האחרונות בתורה, "והלכת בדרכיו"

וחז"ל הסבירו מה זה "והלכת בדרכיו"? "מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה היה רחום.

הקב"ה חנון, אף אתה היה חנון, הקב"ה נקרא צדיק, אף אתה היה צדיק. הקב"ה נקרא חסיד, אף אתה היה חסיד" עכשיו, אנחנו רוצים להבין את טוב לגבי הדברים הקודמים. אני חוזר לרב חרל"פ. מה פירוש להדבק בדרכיו? אני תמיד מביין את זה להיות רחום כמו שהוא רחום. איך אני יכול להיות רחום כמו שהוא? אני יכול להיות רחום. איך הוא רחום? הרמב"ם יסביר לך איך הוא רחום. שוב הרב חרל"פ "וכשם שמידותיו יתברך שמו אינן שולטות עליו חס וחלילה" יש אדם שהוא רחום, הוא לא יכול לראות זבוב במצוקה, הוא לא יכול נו. אבא שלו לא יכל, סבא שלו לא היה יכול, הוא לא יכול. זה במשפחה, הוא לא יכול. זו תכונה נפלאה, זו מידה נהדרת, ואם יפתחו אותה היא עוד יותר טובה. אבל הוא לא יכול לא להיות רחום. כשאני אומר הקב"ה "רחום וכפר עוון" זה שהוא יכול לאר להיות רחום. מי שולט על מה? המידה שלי עליי? או אני על מידתי? "מה הוא רחום אף אתה היה רחום כמוהו" תקנה מידות שאתה הקונה, אתה השולט,

אתה בעל הבית לך יש את זכות הקניין על המידה הזו. ממלא תדע להשתמש בה ומתי לא.

קנה את המידה הממוצעת. ממלא תדע שלא לכעוס כשלא צריך, אבל ממלא תדע מתי לכעוס כשאתה רוצה לכעוס. שאתה חושב שצריך. מה זה "והלכת בדרכיו"? זה פשט אדיר במצווה הזו. לא תהיה רחום. תהיה רחום כמו שהוא רחום. לא כי אני רחום, מה אפשר לעשות?

"שאני רחום, מה אפשר לעשות? זה מקביל בדיוק לאני כעסן, מה אפשר לעשות? וממשיך

"וכשם שמידותיו אינן שולטות עליו חס ושלוש אלא הכל ברצון וכל גילוי מידותיו מצד קניין רצוני" איך אומר שם ר' ישמעאל להקב"ה כשהוא אומר לו "ברכני" "יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מידותיך" ריבונו של עולם, יהי רצון שיגולו רחמיך על מידותיך. תורת המידות ריבונו של עולם. אתה הרי יכול לעשות את זה באופן רצוני, יהי רצון מלפניך. אנחנו מבינים אגב את המושג יהי רצון?! יש משנה במסכת אבות "עשה רצונך כרצונו" אדם רוצה.

זה באמת דבר גדול שאדם רוצה. אדם יכול לא לרצות? הדבר היחיד שאדם מוכרח לעשות זה לרצות. הוא יכול לרצות להפסיק לרצות לא עלינו. אבל אין לא לרצות, הוא יכול לרצות לא לעשות כלום. הוא יכול לרצות חלילה לחדול. לא עלינו זה הרצון הכי גדול שיש בעולם. הוא לא יכול לא לרצות. הרצון לאפייץ את הבחירה, את הכוח לרצות, רק הוא רוצה. כן נכון, שהוא לא יכול להפסיק אותה. אני אומר שהקב"ה רוצה. יהי רצון. אז מה הפשט? הוא מוכרח לרצות?! הוא עכשיו מייצר את הרצון הזה. הוא שולט על הרצון. מה זה "עשה רצונך כרצונו"?

אני יכול לרצות לעשות טוב. כי במבחן האפשרויות שיש לי, עדיף לי לעשות את זה.

הרי אין לי אפשרות לא לרצות. אני אעשה את זה. "עשה רצונך כרצונו". זה תרצה כי אתה באמת שולט על רצונך, אותה רוצה כי אתה רוצה. אנחנו זוכרים את השעה הזו של סוף השבת,

שעת סעודת שלישית, שעה של ערוב היום, לפני שקיעת החמה של שבת. שעה ככה של שיא הקודש לפני שנפגשים שוב עם העולם של החול. נקראת שעת "רעוא דרעוין" בתרגום – שעת הרצון לרצות. כל הזמן רוצים כי מוכרחים לרצות. יש רגע אחד שבו נפגשים עם שעת רעוא דרעוין. אני ממשיך, "כן צריכים אנו להדמות אליו בזה שיהיו כל המידות שלנו מצד הקניין" לא תכונות. "כי תכונות הן מכריחות, יסודם של המידות הוא להיות למעלה מכל הכרח ולהיות נעשה כולו שכלי, חופשי ורצוני" הרב חרל"פ ממשיך ואני גומר. אני רוצה לסגור את הדבר הקודם.

משה רבנו מדבר עם דור המדבר, זו כמעט הפגישה האחרונה עם דור.. בפעם אחרונה שמנהיג יהודי מדבר עם דור שהקטנה שבו ראתה יותר מגדול שבנביאי ישראל. איך אתה מנצל עכשיו את המומנטום? עוד רגע נכנס לא"י. למה אנחנו בכזו מדרגה נבואית במדבר? מפני ששם אי אפשר לא לראות את הקב"ה. שם כל הדיון הוא האם העם רואים את הקולות והם יכולים להיכנס לבד על הענן או שצריכים לעצור ליד הענן ולראות את משה נכנס לענן? עוד רגע נכנס לארץ. שם הדיונים אחרים לגמרי. שם לראות את הענן זה לחכות לגשם שירד על האדמה. שם המציאות היא ארצית ואפשר לראות את הקב"ה ואפשר שלא. שם יש בתים מלאים כל טוב ובורות אשר לא חצבת ובתים אשר לא בנית ושם קל מאד להשמין ישורון ולבעוט. עכשיו לפני הכניסה לארץ, משה רבנו מתנסה בניסיון הקשה ביותר בעולם. תראה שאתה יכול לשלוט כמו הקב"ה, גם כאשר אתה הולך להתמודד עם פעולה טבעית שאתה צריך לעשות עוד רגע. עכשיו, כבר לא יוצאים

המים מהבאר. מה בעצם קורה בסלע? המן עוד קיים שלו עוד עולה, אבל הנס הקבוע הזה שהמים יוצאים מהבאר שהולכת איתנו במדבר נפסק. מיניאטורה של ארץ ישראל על סף הכניסה לארץ. ניסיון דמי, כאילו א"י. צריכים לשאוב מים, לא בא ככה סתם, לחם מן השמיים, מים מהבאר של מרים. מרים מתה. קח את המטה, הקהל את העדה, ותראה להם שלא צריך לכעוס על הסלע ולא עליהם. תראה להם שהאדם מדמה להקב"ה, הוא שולט על מידותיו. הוא המושל בעצמו, ממלא הוא גם ישלוט על הסלע ועל המים. עכשיו לא הצלחת להראות להם את זה? עכשיו אתה עומד להכניס אותם לארץ שלא האדם שולט, אלא מידותיו שולטות עליו, לכן לא תביא אותם הלאה. כל דרך האמצע היא לא איזה שהוא רעיון אתי נפלא, אלא, היא הכוח האמוני שתמיד צריך אותו, והכי הכי צריך אותו רגע לפני שעומדים להיכנס לא"י. ויש לך תחושה שכל איתני הטבע שולטים בך. שאתה נתון לחסדיו של מזג אוויר, של גשם, ושל ברד, ושל קיץ ושל שלג. ואתה משה רבנו צריך להראות להם שניה לפני, שהאדם המדמה להקב"ה הוא המושל. שמי שמושל בעצמו, הכול ישמע לו.

את זה אתה צריך להראות, ומשה רבנו כועס. הסלע כבר לא נשמע, ורמב"ם מבהיר, הסלע נשמע למי שמושל, אבל מי שלא מושל, הסלע לא נשמע לו. יש פסוק ידוע בספר תהילים "אדם בעיקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו" חז"ל שואלים בגמרא במסכת עירובין, יש כאן כפילות בסוף, "אדם בעיקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו" מה זה נדמו? נדמו זה נמשל, נכון? מה פירוש? נמשל כבהמות נקודה, או כבהמות נדמה. אומרים חז"ל "אדם בעיקר ולא יבין כבהמות נדמו" נמשל זה לא מלשון משל, זה מלשון ממשלה. אם הוא אדם, אז הבהמה מבינה שהוא מושל עליה, אם הוא לא אדם, אז היא מושלת עליו. היא מבינה בדיוק אם הוא מושל עליה או לא.

שה יודע בדיוק מי מושל על מי הרבה לפני שאתה יודע, גם הסלע יודע את זה, גם הסלע יודע את זה, גם הארץ הזאת שאנחנו נכנסים אליה יודעת את זה. יסוד האמונה הוא ההדבקות הזאת בדרכיו, שאני המושל. אני המושל לא כי אני חזק יותר, כי אני הכי ענו בעולם. אני משה רבנו. לכן אני הכי הכי בצלם אלוקים. לכן, התכונה מעולם לא תתן עלי את כוחה, אלא אני שולט במידתי. ממלא, אני יכול גם למשול כשאני נכנס לארץ, כשזה לא קיים, מופיע העונש.

"לכן לא תביאו את הקהל הזה לארץ" הארץ הזאת תבחן אתכם כל יום במה השעם הגדול הזה בוחן אותך עכשיו משה רבנו חמש דקות במי מריבת. כל דקה הארץ הזאת תבחן, אם אתם אלוקיים מספיק כדי לשלוט בה, או חלילה חלילה הפוך, והיא תשלוט בכם. זו התכונה שלה. הארץ הזאת מקיאה את מי שלא מוצא חן בעיניה, יש לה מן תכונה כזו. היא מבינה. כמו הסלע שיוציא מים אם תדבר אליו. רש"י אומר החטא היה שהוא לא דיבר. הרמב"ם אומר, נכון! אבל למה הוא לא הצליח לדבר?? הוא לא הצליח לדבר, מפני שהוא כעס. אם הוא כעס, הוא כבר לא יכול למשול בסלע, והוא מנצל פשוט את הכוח הפיזי של לתת לו מכה. אתה לא מושל בסלע, אתה פשוט גיבור, אתה חזק, בסדר, אל מול הסלע הזאת. נראה אותך מול הסלע הבא. זה בקרב הבא. "לכן לא תביאו את הקהל הזה לארץ". זאת נדמה לי הטענה הגדולה של הרמב"ם, ועליה הוא אמר: "ואשרי מה שאמרנו אנחנו בזה ומה שאמרו בו אחרים והאמת תורה דרכו"

6.1 . מבט לחיים

איך כותבים בחלל? / דוד קליינר

החללית האמריקנית ריחפה לה אי-שם במרחבי החלל, כאשר סטיוארט, האסטרונאוט הראשי, התיישב לכתוב את הדו"ח היומי הראשון שלו. לפני עשרים וארבע שעות שוגרה החללית מבסיס החלל שביוסטון, וכעת היא נעה בין הכוכבים. על פי ההוראות הקפדניות שקיבל, סטיוארט היה צריך לרשום דו"ח משימה מדי יום, הכולל את כל מה שהתרחש בחללית. היום הראשון עבר ללא שום תקלות, אבל בכל זאת, עליו לרשום דו"ח מפורט ולשגר אותו לבסיס החלל בכדור הארץ.

אך לא חלפו כמה שניות, וסטיוארט הבין שהוא נתקל בתקלה הראשונה בטיסה: העט שהוא החזיק בידו סירב לכתוב, ולו אות אחת. סטיוארט נטל עט אחר וניסה לכתוב איתו, אבל גם העט הזה לא כתב, וכך גם העט השלישי והרביעי. סטיוארט בחן את העטים מקרוב, ולפתע הבין מה הבעיה: הדיו יורד בדרך כלל מהעט אל הנייר בכוח המשיכה! על פני כדור הארץ אין שום בעיה, אבל כאן, בחלל,

בהיעדרו של כוח המשיכה, הדיו נותר תלוי בשפופרת העט, ופשוט לא יורד אל הנייר.

במרכז החלל ביוסטון גיחכו בתחילה על התקלה המצחיקה, אבל עד מהרה הבינו שלתקלה הזו יש מחיר גבוה: כעת אין להם כל דרך לתעד את מהלך הטיסה החשובה בחלל.

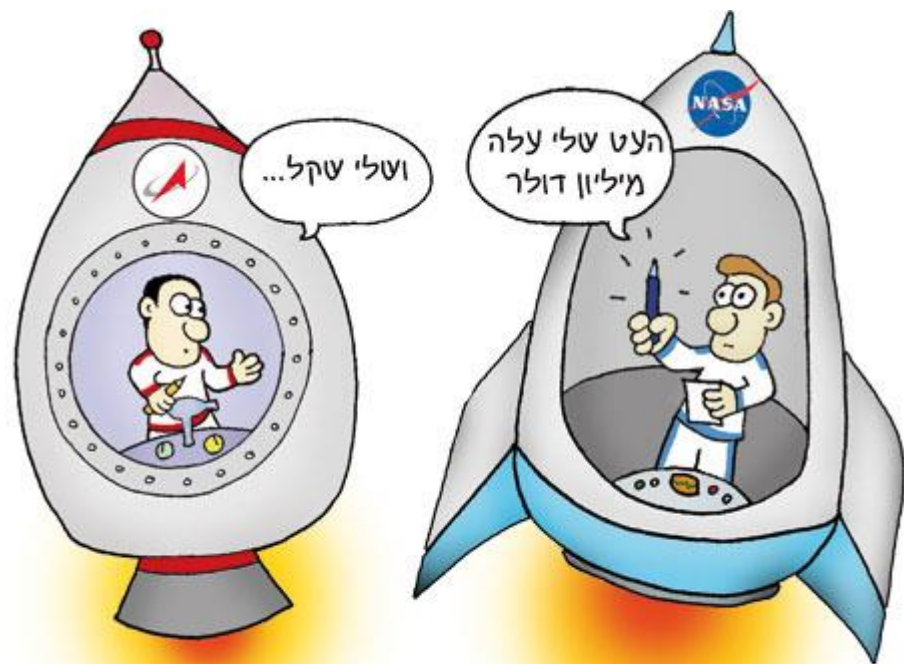
למרבה הפלא, הובא לידיעתם של אנשי החלל שהמתחרים שלהם, הקוסמונאוטים שנשלחים לחלל על ידי סוכנות החלל הרוסית, לא מתקשים לתעד את סדר יומם, והם משגרים מדי יום דו"ח כתוב לכדור הארץ.

ז'ה לא ייתכן שלרוסים תהיה טכנולוגיה מתקדמת שאין לנו, נזף ראש סוכנות החלל באנשיו בישיבה מיוחדת שכינס. 'אנחנו חייבים להשקיע את כל המאמצים כדי לגלות מה הפיתוח המתקדם שבעזרתו הרוסים יכולים לכתוב בחלל. תפעילו את כל סוכנויות הביון שלנו עד שנגלה את הסוד. אל תחסכו במשאבים'.

קהיליית המודיעין האמריקנית קיבלה את ההנחיות המתאימות להשיג את המידע בכל דרך אפשרית, ובמקביל, מהנדסי סוכנות החלל לא נחו ולא שקטו. הם עמלו יומם ולילה במעבדות המתקדמות של הסוכנות כדי להמציא עט שיכול לכתוב בחלל. מהנדסי מרכז החלל, זאת יש לדעת, אינם סתם מהנדסים, אלא טובי המוחות היצירתיים והמוכשרים שנאספו מכל רחבי ארצות הברית. רבות מההמצאות המלוות את האנושות בעשרות השנים האחרונות הומצאו על ידם – כמו הטפּלון שמשוח על מחבתות, מתכת הטיטניום הקלה, נייר האלומיניום הדקיק ואפילו הסקוּטש המשמש לרכיסת נעליים ומעילים. כל ההמצאות הללו הומצאו על ידי המהנדסים ביוסטון לצורך פיתוח החלליות ומעבורות החלל, ולאחר מכן נעשה בהם גם שימוש אזרחי. גם הפעם נערך גיוס כללי של כל טובי המהנדסים כדי לתכנן עט שיכתוב ללא כוח משיכה, ואכן לאחר כמה חודשים הוכתרו המאמצים בהצלחה. מהנדסי מרכז החלל המציאו עט בעל מנגנון היוצר לחץ אוויר בתוכו, שגורם לדיו להיצמד לצד התחתון, וכך ניתן לכתוב. בטיסה הבאה צוידו האסטרונאוטים בעט החדיש, ואכן, הדו"חות זרמו למרכז החלל בלי שום בעיות.

והנה, חודשים בלבד לאחר ההמצאה הגדולה, הצליח סוף סוף סוכן תשאי של הסי-אי-איי להניח את ידו על הסוד הכמוס שהרוסים הסתירו כל אותו הזמן: כיצד מצליחים הקוסמונאוטים שלהם לכתוב בחלל בלי שום בעיות. הרעיון היה כל כך פשוט, עד שהאמריקנים נותרו פעורי פה מול התגלית המפתיעה. הרוסים פשוט כתבו ב...עיפרון.

לאנשים רבים יש נטייה לחפש לבעיות פתרונות מסובכים ומתוחכמים, וכאשר מציעים להם פתרון פשוט הם מבטלים אותו. אבל האמת היא שהפתרון הפשוט, הוא במקרים רבים הפתרון הנכון ביותר. כך הדבר גם בעבודת ה': הקב"ה לא מבקש מאיתנו להתחכם ולטפס מעבר ליכולותינו, אלא לעבוד אותו בפשטות, בצניעות, ומתוך תמימות. מי שהולך בדרך הזו, הוא-הוא שיגיע בסופו של דבר להישגים גבוהים, ויצליח בכל דרכיו.

הצדק שיצא לאור / אריק סגל

הדפיקות בדלת ביתו של היינריך שמפלד היו עקשניות במיוחד. היינריך היה שקוע בשינה מתוקה במיטתו החמה ולא היה לו חשק לקום ולפתוח את הדלת. מי זה כבר יכול להיות? חשב היינריך לעצמו, 'עוד אדם שבא להציק לי? עדיף שאשאר לי בבדידותי ולא אראה אף אחד'. אלא שהדופק האלמוני היה עקשן ולא חדל מלדפוק, רק לאחר חמש דקות רצופות של דפיקות חזקות, קם היינריך ופתח את הדלת. לעיניו נגלה אדם לא צעיר, שסבר פניו הכחושות והרזון שבלט בהם העיד כי האיש חולה מאד.

'מי אתה?!' שאל היינריך באי רצון מופגן, האיש הגיש להיינריך את ידו ואמר: 'נעים מאוד, שמי הוא מקס שמפלד!'

*

חמש עשרה שנה קודם לכן, התנפצו חייו של היינריך באחת. מאדם אהוב ומוערך בעיר וינה, הפך ברגע לאיש שהכל מתרחקים ממנו. הוא לא האמין שחיים שלמים של מכובדות, הצלחה, ומקובלות חברתית יכולים להיעלם ברגע אחד. הוא זכר היטב מתי זה התחיל: אביו – מקס, היה אחד האנשים המכובדים והעשירים בעיר. הוא נחשב לאדם אהוד ומקובל גם בקרב האצילים. חייו של בנו היינריך התנהלו על מי מנוחות, כולם התייחסו אליו כבנו של אדם

מכובד. כאשר בגר נפתחו כל דלתות בתי המסחר של וינה בפניו והכל חפצו לקבל אותו כעובד, היינריך לא יכל להיות מאושר יותר.

אהבתם הגדולה של אנשי העיר למקס, הביאה אותם להפקיד בידיו שליחות חשובה מאין כמותה. באותם ימים שלט הקיסר פרנץ יוזף באולמיין שבמורביה, והתושבים המקומיים התבקשו להעביר אליו את תשלומי המס למורביה. שירותי בנק מתקדמים כמקובל בימים אלו עדיין לא היו, ותושבי העיירות הקטנות נאלצו לשלוח את הסכומים באמצעות שליחים נאמנים ובלוויית משמר של שוטרים חמושים.

מאחר שהסכום היה סכום עתק, נדרשו ראשי העיר למצוא שליח נאמן, אחראי ובעל כושר הנהגה שילווח את שיירת הכסף לארמונו של הקיסר. הבחירה הטבעית נפלה על מקס, שאליו התלוו שלשה שוטרים חמושים. הם יצאו לדרך בכרכרה מהירה, אלא שכעבור שבועיים ידעו אנשי העיר כי משהו אירע ולאחר חודש התגלתה התמונה המלאה והמחרידה.

מקס שמפלד שנחשב היה לאחד האנשים ההגונים ביותר בעיר – לא היה אלא רמאי, ושודד עז נפש. גופותיהם של העגלון והשוטרים נמצאו מוטלות ביער ואילו מקס שמפלד נעלם כאילו בלעה אותו האדמה. הדבר היחידי שאותו הצליחו לגלות, זה שהוא חצה את גבולות המדינה לעבר יעד בלתי ידוע וכל הניסיונות לעלות על עקבותיו עלו בתוהו.

הידיעה פשטה במהירות בכל רחבי העיר. גורלו של היינריך הבן, נחרץ לאלתר. מאדם אהוב הפך היינריך למנודה ולמוקצה מחמת מיאוס כבנו של הפושע, שרצח ארבעה אנשים טובים בעבור בצע כסף. האנשים החלו פשוט להתרחק ממנו. אמנם הוא מעולם לא הואשם בפומבי, אך על אף שאנשי החוק המקומיים אמרו לו מפורשות כי אין הוא אחראי לפשעיו של האב, דומה היה כי איש לא היה מצטער אילו היה עוזב את המקום בהקדם. היינריך ידע כי גם סיכוייו להקים משפחה אפסו, וכי בעולם הקטן של אותם ימים, ידיעה כזו פושטת במהירות בכל רחבי הממלכה האוסטרו-הונגרית ואין לו למעשה שום מקום שאליו יוכל לברוח מהגורל שנכפה עליו.

היינריך היה מיואש, ואיבד כל טעם לחייו. הוא התקשה להבין כיצד אביו, שאותו זכר כאדם ישר, הגון וגומל חסד יעשה פשע נוראי שכזה. היינריך

התייסר במחשבותיו במשך חמש עשרה שנה עד לאותו רגע שבו נפתח סיפורינו, כאשר דפיקה נשמעה על הדלת והאדם הבלתי מוכר שעמד בפתח הזדהה בשמו של אביו – מקס שמפלד.

'אתה אינך אביו! מדוע אתה משתמש בשמו? מי אתה?!' שאל היינריך את האיש המסתורי שעמד בפתח הבית. והאיש השיב: 'אני האדם האחרון שראה את אביך בחיים'. האיש ביקש רשות לשבת בנימוק שאינו יכול לעמוד זמן רב ופתח בסיפורו: להיינריך ההמום התברר כי האיש שעומד לפניו היה שייך באותה תקופה לכנופיה שפעלה ביער הסמוך לוינה. חברי הכנופיה עקבו זמן רב אחרי המתנהל בעיר וכך נודע להם כי מקס שמפלד מתעתד לצאת לדרך ארוכה עם סכום כסף גדול, הם ארבו לשיירה הקטנה והתנפלו עליהם בחסות הלילה ורצחו אותם נפש.

'אביך, נלחם כמו אריה' אמר האיש, 'הוא לא יכל לשאת את המחשבה כי הכסף שהופקד אצלו למשמרת ייפול בידיים זדוניות. וכאשר התגברנו עליו ועמדנו להרוג אותו, הוא ביקש שנשיב את הכסף לידי העירייה. כמובן שצחקנו לדבריו ולקחנו את הכסף. אלא שאז עלה בראשי רעיון, מדוע שלא אשתמש בזהותו של מקס כדי להיעלם?! נטלתי את תעודותיו של אביך, קברתי אותו במרחק רב ממקום השוד, וחייתי בנחת במשך כחמש עשרה שנה מסכום הכסף הרב ששדדנו.'

'כעת' המשיך האיש 'אני חולה ומצפוני מייסר אותי, נותרו לי ימים אחדים לחיות והחלטתי להגיע לכאן ולהגיש לך את תעודותיו של אביך, בנוסף אכתוב לך תצהיר שיהיה חתום על ידי שלושה מכובדים מבני העיר להם אני מוכן לספר את סיפורי, כדי שתוכל לנקות את שמו של אביך מן הכתם הנורא שדבק בו במשך כל השנים...' דמעות עמדו בעיניו של היינריך, הוא לא האמין שהסבל הרב שאותו עבר עתיד להשתנות. הוא לקח את המסמכים בידיים רועדות, הביט בתעודה המצהיבה וניגש לקרוא לשלושה אנשים מנכבדי העיר לקח לו זמן לשכנע אותם להצטרף אליו, אבל כשהבינו במה מדובר הסכימו האנשים להאזין לעדותו של השודד ולאשר בחתימת ידם את אמיתות הסיפור, כדי לטהר את שמו של מקס שמפלד.

'סוף סוף, יצא הצדק לאור...' חשב היינריך בדמעות כאשר חתמו המכובדים

על התצהיר שמאשר את אמיתות הסיפור, והוא הבין שחיי הסבל שלו עומדים להשתנות...

בפרשתנו מתארת התורה את הבטחתו של הקב"ה שיזכור את הברית שכרת עם שלושת האבות גם בזמנים שיחטאו בני ישראל. מסר זה נועד להזכיר לנו שגם כאשר פוקדות אותנו צרות קשות ורעות, אין הן נמשכות לעולם. וגם הצרות הקשות עשויות להשתנות ביום אחד, ולהפוך את גורלנו לטובה.

6.3. פתגם שבועי

		בס"ד		
פתגמים וניבים מפרקי אבות פרק ה'				
מס'	מספר	הניבים / הפתגמים	בפרק ומשנה	
1	50	על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון	אבות ה', ז'	
2	51	יצא שכרו בהפסדו	אבות ה', י"א	
3	52	הפוך בה והפוך בה דכולה בה	אבות ה', כ"ב	
4	53	לפום צערא אגרא	אבות ה', כ"ג	

7. החיים הבריאים

20 מזונות שישמרו אתכם שבעים! / ארוז רהב

לאכול ארוחות מאוזנות, זה מרשם חשוב לשמירה על אורח חיים בריא, אבל בין אם אתם עסוקים כל היום במחשבה על נשנושים, או שהארוחות אינן משביעות אתכם כפי שהייתם רוצים, הכירו 20 מזונות מדכאי תיאבון או כאלה שישמרו אתכם שבעים...

אגוזים ושקדים

אגוזים מכילים שומנים בריאים המסייעים לשמור על רמת כולסטרול נמוכה, אך הם גם מקור טוב לסיבים תזונתיים שמתעכלים לאט יותר מפחמימות אחרות. 1/4 כוס שקדים למשל, מכילה 4 גרם סיבים ומגדילה את תחושת השובע.

דייסת שיבולת שועל

שיבולת שועל היא סוג של דגן מזין ומשביע. חצי כוס שיבולת שועל מכילה כ-5 גרם סיבים תזונתיים. בנוסף, שיבולת שועל יכולה לעזור להגביר את ייצור הכולציסטוקונין

תפוח

מקור מצויין של סיבים מסיסים ששומרים על תחושת שובע. תכולת המים של התפוח עוזרת למלא את הקיבה, כמו גם שומרת מפני התייבשות. תפוחים מכילים פקטין שיכול למנוע מרמות הסוכר בדם לעלות ולעורר רעב.

תבלינים

מחקרים שונים מראים שמזון פיקנטי וחרیف יכול לעזור לשמור על מטבוליזם טוב יותר. במחקר שנערך לאחרונה נמצא כ אנשים שאכלו מרק עגבניות מתובל בפלפל קאייין, צרכו 60 קלוריות פחות ושרפו 10 קלוריות יותר, מאנשים שלא אכלו מרק מתובל.

נענע

נענע מסווגת כקרמינטיבית – carminative, כלומר מסייעת לתפקוד תקין של מערכת העיכול. לפיכך, היא יעילה לטיפול בהרעלות מזון, שלשולים, בחילות וכאבי בטן, כמו גם להרגעה ודיכוי רעב.

אבוקדו

אבוקדו עשיר בשומנים בריאים וסיבים המסייעים לשמור על תחושה של שובע. כמו כן הוא עשיר בפייטוסטרולים שחוסמים את הכולסטרול הרע. אכילה של חצי אבוקדו על פרוסת לחם לארוחת בוקר, תחזיק אתכם שבעים עד הצהריים.

אדממה

חצי כוס של אדממה מכילה רק 95 קלוריות אך מעל 8 גרם חלבון, מה שהופך את פולי הסויה הקטנים לבחירה מזינה מאוד. בכלל, מזונות סויה עשירים בחלבון ומגנזיום ומגבירים את צריכת הסיידן. כמו כן הם מכילים איזופלאבון, חומר נוגד חמצון שמגן גם מפני סרטן.

עלים ירוקים

עם תכולת מים גבוהה, שפע של ויטמינים וסיבים תזונתיים וללא שומן או נתרן, עלים ירוקים הם פתרון מצויין להוספת נפח לארוחה. חסה, כרוב, תרד, עלי מנגולד או אורגולה, הקפידו לשלב סלט ירוק בכל ארוחה. ככל שהעלים כהים יותר, כך הם מכילים יותר ערכים תזונתיים.

זרעי פשתן

מקור מצויין של אומגה 3 הידועה בין יתר סגולותיה כמדכאת תיאבון, ושל אומגה 6, שמשפרת את המערכת המטבולית ומגבירה את רמות הכולציסטוקינין, אף הוא מדכא תיאבון. כף אחת של זרעי פשתן מכילה 2.3 גרם חומצות שומן שלא לדבר על כ-3 גרם סיבים מזינים.

זרעי צ'יה

שילוב מאוזן של חלבונים, שומנים חיוניים, אומגה 3, סיבים, פחמימות מורכבות וחומרים נוגדי חמצון. הם מייצבים את רמות הסוכר בדם, מפחיתים את התשוקה לסוכר, מספקים אנרגיה לאורך זמן ושומרים על שובע.

ביצים

כדי להדוף את התשוקה לאוכל, יש לכלול בכל ארוחה חלבון רזה, ובכך לשלוט ברמת הסוכר בדם ולהגביר את השובע על ידי גירוי ייצור הכולציסטוקינין. מחקרים מצאו כי אכילת ביצים עוזרת לווסת את התיאבון למשך 36 שעות.

יוגורט

מקור מצויין של חלבון, קל לעיכול, עשיר בסידן, משפר ספיגה של ויטמינים ומינרלים, מחזק את מערכת החיסון, מאזן את רמת הכולסטרול ומשפר את פוטנציאל שריפת השומנים. העדיפו יוגורט יווני דל שומן או יוגורט פרוביוטי.

קפה

קפאין עשוי לדכא את התאבון לזמן קצר. הכוונה כמובן לקפה בצורתו הבסיסית ונטולת הסוכר ולא למשקאות הקפה המוקצפים והמועשרים. היתרון של קפה הוא שהוא ממריץ את מערכת העצבים המרכזית, ומגביר את קצב חילוף החומרים.

לימון

מזונות המכילים ויטמין C עוזרים לגוף לעכל מזונות שומניים מהר יותר, ובכך הגוף לא אוגר אותם. בנוסף, מחקרים שונים מצאו כי אכילת מזונות חמוצים עשויה לרסן את התשוקה למתוקים.

חומץ

חומץ עשוי לדכא תחושת רעב על ידי האטת קצב ריקון הקיבה. בנוסף, הוא מוריד את האינדקס הגליקמי של מזונות עתירים בפחמימות, מה שעשוי לגרום לתחושת שובע מבלי להעלות את רמת הסוכרים בדם.

מרק

מחקרים מראים שאנשים שאוכלים מרק כמנה ראשונה, אוכלים פחות במהלך הארוחה. רק וודאו שאתם בוחרים מרק המבוסס על גרסה דלת שומן. מומלץ להעדיף

מרקים המבוססים על ירקות, שיעזרו לכם להתמלא ולשבוע.

מים

התייבשות עשויה לגרום להשתוקקות למאכלים מלוחים. הפתרון הוא פשוט: שתו יותר מים! ברוב המקרים, מה שאנחנו חושבים שהוא רעב, זה בעצם צמא. אפשר גם לאכול פירות וירקות שתכולת המים בהם גבוהה כמו תפוח, אבטיח ומלפפון, להשגת אותו אפקט.

שעועית

מקור דל קלוריות של חלבון מן הצומח, המכיל כ-7 גרם סיבים מסיסים שיכולים להוריד את רמות הכולסטרול והטריגליצרידים, כמו גם לאזן את השומנים ורמת הסוכר בדם. שעועית מסייעת לפעילות מערכת העיכול, מכילה ערכים תזונתיים גבוהים ומשביעה מאוד.

שתיית מים חמים יכולה לעזור ליצור תחושת מלאות, אך מים חמים עם תערובת עלים ירוקים יכולה גם להשפיע על קצב ייצור הכולציסטוקינין ולדכא רעב. העדיפו תה ירוק. סלמון

מלבד היותו מקור טוב לחלבון, סלמון רזה הוא מקור טוב לאומגה 3, לחומצה פולית, ויטמין D, ויטמין B6, ויטמין B12 וויטמין A. דגים כמו סלמון, המכילים חומצות שומניות של אומגה 3, מגדילים את רמות האנזמים שורפי השומן ומפחיתים את רמות האנזמים אוגרי השומן.

כ"ה אייר תשל"ב 9.5.1972 מבצע חילוץ חטופים ממטוס "סבנה".

יום קודם לכן השתלטו ארבעה מחבלים מארגון הפת"ח על בואינג 707 של חברת התעופה הבלגית "סבנה", לאחר שהמריא מבריסל ללוד. המטוס החטוף נחת בלוד בשעות הערב והוקף מיד בכוחות הביטחון. בשתיים בלילה רוקנו מכלי הדלק והוצא האוויר מהגלגלים כדי למנוע ממנו להמריא שוב. במשך כל הלילה והבוקר ניהלו שר הביטחון, משה דיין, ושר התחבורה, שמעון פרס, מו"מ עם המחבלים שדרשו לשחרר 317 מחבלים המוחזקים בישראל. החוטפים איימו לפוצץ את המטוס על נוסעיו, עם לא תתקבל דרישתם. כל אותו זמן התאמנו חיילי סיירת מטכ"ל בפיקודו של סגן אלוף אהוד ברק על מודל ותרגילו את שחרור החטופים. בארבע אחר הצהרים, כשהם לבושים בסרבלים לבנים ומחופשים לטכנאים, התקרבו הלוחמים למטוס, פתחו את הדלתות ולאחר קרב יריות שנמשך דקות ספורות, השתלטו על המטוס. 24 שעות לאחר שנחטפו, ירדו הנוסעים המומים ומבולבלים מהמטוס. בקרב שוחררו 100 הנוסעים ואנשי הצוות של המטוס וכן נהרגו המחבלים ושתי מחבלות נשבו. שלושה נוסעים נפצעו אחת הפצועות מתה מפציעה. שתי המחבלות שנלכדו שוחררו מאוחר יותר במסגרת חילופי שבויים עם המחבלים. בפעולה הנועזת השתתפו גם בנימין נתניהו, אז קצין צעיר בסיירת מטכ"ל ודני יתום מי שהיה ראש המוסד.

כ"ז אייר ד' תש"ב 21.5.942 נפטר רבי סעדיה גאון

הרב סעדיה גאון (הידוע גם בכינוי הרס"ג – רב סעדיה גאון) נולד במצרים ובגיל צעיר התגלה כנער מחונן. עוד לפני שהיה בן עשרים פרסם את ספר "אגרון" שהוא מילון עברי ערבי. הרב סעדיה גאון זיחה שתורה מתחילה להישכח מישראל היות ולא כולם שלטו בשפה העברית ובשפה הארמית לכן החליט לתרגם לערבית את ספר התורה והיה הראשון שכתב פירוש לגמרא ולמשנה. בנוסף, למד הרב סעדיה גאון גם פילוסופיה ומדעים. רב סעדיה גאון נחשב לגדול הדור באותה תקופה.

כשהיה בגיל 23 החל את העימות הגדול שלו כנגד כת הקראים. כת זו צמחה כ 150 שנה קודם לתקופתו על רקע אישי שמנהיגה לא קיבל את משרת ראש הגולה ולכן יצר סביבו כת שלמה שהטיפה להכרה רק בתורה שבכתב ולא הכירה בתורה שבע"פ

המשנה, הגמרא וספרות ההלכה (בדומה לצדוקים בימי בית שני) כת זאת גדלה בתקופת השלטון המוסלמי והחלה לכרסם ביהדות המסורתית, ובפעילותו הצליח למנוע סחף זה. אגב, עד היום חיים בישראל קבוצת אנשים המשייכים עצמם לכת הקראים. קהילות קראיות קיימות ברמלה, שבה נמצא מבנה "מרכז היהדות הקראית העולמית", באשדוד, באופקים, בבאר שבע, בקרית גת, בבת ים בירושלים ובמושבים מצליח ורנן בסך הכול ישנם 11 בתי כנסת קראים בארץ.

התמודדות נוספת וחשובה היתה לרב סעדיה בנושא נכונות הלוח העברי, בשנת 921 היתה מחלוקת בשאלת עיבור החודש ובשנה זו יהודי בבל ויהודי ארץ ישראל חגגו את החגים בימים שונים כשהסתיימה השנה הבין רב סעדיה גאון שיש בעיה אמיתית שבה יהודי העולם יחגגו את ראש השנה ויום הכיפורים במועדים שונים (מה ששיחק לטובת הקראים) לכן נכנס לעובי הקורה וחיבר ספר בשם "ספר המועדים" בו הוא מוכיח ששיטת חכמי בבל היא הנכונה, מאבק זה לא היה קל ואולם לבסוף קיבלו חכמי ישראל את דעתו. כשהיה בבבל התמנה לראש ישיבת פומפדיתא ולאחר מכן ישיבת סורא בתקופת כהונתו פרחת הישיבה ואולם, מסיבות שונות הוטל עליו חרם ונידוי על ידי ראש הגולה ורבי סעדיה גאון נאלץ לברוח ולהסתתר במשך שבע שנים שבסיומם התפייס עם ראש הגולה והוכר כ"גאון".

רב סעדיה גאון היה המלומד היהודי הראשון שעסק בתחומי היהדות בגישה מדעית שיטתית (כמו במקרה של עיבור החודשים) הוא הציג את השכל האנושי כאחד מיסודות האמונה וכאמצעי להבנת התורה. רב סעדיה גאון דיבר בשבחה של החוכמה ומנה את הישגיה בתחומים השונים – בתחומי החקלאות, המדע, השלטון ועוד. הוא התייחס גם לתחום האסתטי – לטוב וליפה בעולם, למשל: להשפעת הצבעים והצלילים על מצב רוחו של האדם.

רבי סעדיה גאון כתב ספרים רבים שהידוע ביניהם הוא ספרו הפילוסופי "ספר האמונות והדעות". ספר זה עוסק בנושאים הבאים: בריאת העולם, מציאות ה', טעמי המצוות, ההשגחה, הגאולה, התורה שבכתב והתורה שבע"פ, הדתות, הפילוסופיות, העולם הבא שכר ועונש, מוסר ועוד. רבי סעדיה גאון נפטר בגיל צעיר – 60 ואולם הצליח להשאיר את חותמו ב"עולם הספרים היהודי", הוא הניח ספרות רחבה שעליה התבססו בהמשך הרמב"ם ועוד פוסקי הלכה חשובים.

כ"ו אייר תש"ד 23.5.1960 אדולף אייכמן הצורך הנאצי נלכד והובא לארץ ישראל

אדולף אייכמן היה "המוצא לפועל" הראשי של תוכנית הנאצים להשמדת העם היהודי. בשנת 1945, עם סיום מלחמת העולם השנייה וכניעתה של גרמניה הנאצית, הצליח אייכמן להימלט מגרמניה – ולהתחמק ממשפטי נירנברג שבהם נשפטה רוב צמרת המנהיגות הנאצית. אייכמן מצא מקלט בארגנטינה, וחי שם עם אשתו וילדיו בעיר הבירה בואנוס איירס, ברח' גריבלדי, תחת שם בדוי ריקרדו קלמנט. מדינת ישראל, באמצעות השירות החשאי (ה"מוסד"), החליטה לעשות כל מאמץ כדי למצוא את אדולף אייכמן ולהביאו למשפט בישראל. בשנת 1952 החלו החיפושים אחריו, וחמש שנים עברו עד שהשירות החשאי הישראלי קיבל מהתובע הכללי של מדינת הסן בגרמניה את המידע המיוחל והמכריע על הימצאותו של אייכמן בארגנטינה ועל זהותו הבדויה.

המוסד הרכיב צוות סוכנים בראשות של רפי איתן אשר התחקו על הרגליו, בכל ערב חזר קלמנט אייכמן באוטובוס הביתה, וירד בתחנה שברחוב סן פרננדו. ערב אחד הלך בדרכו על פני מכונית עם אורות כבויים שחנתה בצד הדרך. "אדוני" פנה אליו אלמוני מתוך המכונית, "אתה הוא ריקרדו קלמנט? אייכמן הנהן בראשו ובכך חרץ את גורלו. אייכמן הוכנס למכונית והובא למקום מסתור שם היה עם חוטפיו במשך 11 יום כשבזמן זה תוכננה הבאתו לארץ. אייכמן הורדם ותוך שהוא נשען על שני אנשי מוסד הוברח בטיסה לישראל. בצהרי יום שני, כ"ו באייר תש"ד (1960) העביר קול ישראל בשידור ישיר מן הכנסת את הודעתו הדרמטית של ראש הממשלה, דוד בן גוריון: "... אחד מגדולי פושעי הנאצים... אדולף אייכמן, נמצא כבר במעצר בארץ ויעמוד בקרוב למשפט בישראל בהתאם לחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם."

כ"ו אייר תשכ"ז 5.6.1967 תחילת מלחמת ששת הימים

מלחמת ששת הימים החלה כתגובה לריכוז כוחות צבא מצרים בחצי האי סיני, לסגירת מיצרי טיראן במפרץ אילת לאוניות ישראליות, לכריתת ברית ערבית צבאית נגד ישראל ולהוצאת כוחות האו"ם מרצועת עזה. פעולות תוקפניות אלה איימו על ביטחונה של ישראל ולכן פתחה ישראל במלחמת מגן להסרת האיום הקיומי עליה. המלחמה הסתיימה בניצחון צבאי ישראלי מזהיר על צבאות מצרים, ירדן וסוריה תוך שישה ימים.

תוצאות המלחמה שינו את מפת מדינת ישראל: ירושלים "חברה לה יחדיו", רמת הגולן, בקעת הירדן, יהודה ושומרון, רצועת עזה וסיני עברו לידי מדינת ישראל. סיסמת כניסת אוגדות השריון לסיני ובעצם לפתיחת המלחמה היתה "סדין אדום נוע נוע סוף"

כ"ח אייר תרצ"ט 17.5.1939 פורסם "הספר הלבן" השלישי

בשנת 1939 נראתה באופק מלחמת העולם השנייה, והבריטים ששלטו בארץ ישראל והיו אויביהם העיקריים של גרמניה הנאצית רצו את הערבים לצידם. הערבים ניצלו מצב זה ולחצו על הבריטים בנושאי ארץ ישראל והבריטים בניסיונם למצוא חן בעיני הערבים וכן מגישתם האנטי יהודית נקטו במדיניות פרו ערבית (כאז כך גם כיום). במסגרת זו הם הורידו את מס' אשרות הכניסה, החליפו את הנציב וקופ (הפרו ציוני) בנציב מק-מייקל הפרו ערבי. לבסוף גם פרסמו את הספר הלבן השלישי של מקדונלד שעיקריו היו שהמדינה שתקום בארץ תהיה דו לאומית, ואולם בעלת רוב ערבי. בנושא העלייה הוחלט שהעלייה תיעצר, ובחמש השנים הבאות יעלו רק 75 אלף יהודים ומשם הלאה העלייה תהיה מותנת באישור הערבים ובנושא ההתיישבות יאושר ליהודים להתיישב רק באזורים מועטים בארץ.

הספר הלבן ביטא נסיגה מלאה מכל הצהרת בלפור והמנדט. היהודים נתקלו במצב שבו הם בסכנה קיומית בגלל עליית הנאצים בעולם, הספר הלבן שהיה עדיין טעון אישור לא אושר מעולם, אך למרות זאת יושם. היהודים היו חייבים להאבק בשתי חזיתות וכמו שאמר בן גוריון "יש להלחם בהיטלר כאילו אין ספר לבן ויש להלחם בספר הלבן כאילו אין היטלר". (מכאן למד רבין ז"ל את המשפט "נילחם בטרור כאילו אין הסכם שלום ונמשיך בהסכם השלום כאילו אין טרור"!!!!) היהודים הגיבו בשלושה חזיתות שונות: בהרחבת ההתיישבות (ישובי חומה ומגדל), הרחבת ההגנה והתחלת פעולות יזמות נגד הערבים ("לצאת מהגדר" על פי שיטתו של וינגייט) והמשך העלייה הבלתי חוקית.

כ"ח אייר תשכ"ז 7.6.1967 שוחררה העיר ירושלים – יום ירושלים

ביום זה שיחררו כוחות צה"ל בפיקודו של מוטה גור מפקד הצנחנים את ירושלים העתיקה, כח זה היה אמור לצנוח בסיני ואולם קיבל לאכזבת הצנחנים שרצו לקבל רקע אדום (צניחה קרבית) לכנפי הצניחה, שינוי משימה לכיוון ירושלים, כח זה כבש את גבעת התחמושת ובית הספר לשוטרים תוך כדי אבידות רבות ורק לאחר שפוצץ

הבונקר הגדול שוחרר המתחם שפתח את הדרך לכיוון הר הצופים שהיה בידינו מאז מלחמת השחרור. ביום השני ללחימה פנה הכח לכיוון העיר העתיקה תוך כדי שהם משתלטים על מוזיאון רוקפלר ששלט על העיר. במהלך ההתקדמות לעבר שער האריות ארעה תקלה בה נוצרה אי הבנה בין הכוחות, וכח לוחמים במקום לעלות לכיוון שער האריות פנה לנחל קדרון שם נכנס למארב של הירדנים אשר הרגו כמעט את כל הכת. הפריצה לעיר העתיקה בוצעה מכיוון שער האריות (שמו של השער ניתן לו לפי אריות האבן שמסותתים בשער) כשמוטה גור – מפקד חטיבת הצנחנים נוסע בזחל"מ ("בן צור סע" הוא אחד ממשפטי המיתוס של המלחמה בה אמר מוטה גור לנהגו "לשים גז" ולהכנס לעיר העתיקה) לאחר שנכנס נתקע טנק שלנו בשער ואולם הכוחות חדורי המוטיבציה נכנסו לעיר בין מעל הטנק ובין מתחתיו. לאחר הכניסה דהרו הצנחנים דרך "דרך הייסורים" ה"ויה דלרוזה" אשר לפי אמונת הנוצרים נע בה ישו בדרכו לצליבתו על ידי הרומאים (ולא היהודים כפי שטענו הנוצרים כנגד היהודים) ונכנסו למתחם הר הבית. לאחר ששחררו את הר הבית תלו הצנחנים דגל והכח המשיך לכיוון הכותל המערבי ובכך השלים את שחרור ירושלים.

בראש הכוחות של הלוחמים היה גם הרב הראשי לצה"ל – הרב גורן אשר עם נשק ביד אחת וספר תורה ביד השניה הגיע לכותל המערבי בירך ברכת "שהחיינו" ותקע בשופר תקיעה אשר גרמה לצנחנים לבכות מהתרגשות ומשמחה. ימים לאחר מכן קיבל משה דיין (שר הבטחון) החלטה להשאיר את הר הבית בידי הווקאף (קבוצת אנשי דת מוסלמים האחראים על המקומות הקדושים לאיסלם) ולצמצם את נוכחות ישראל בהר (החלטה שבמהלך השנים התבררה כשגויה). כמו כן קיבלה הממשלה החלטה להרחיב את הרחבה שליד הכותל המערבי תוך כדי הריסת כל השכונה (שכונת המוגרבים) הצמודה לכותל (מזל). לאחר המלחמה חוקקה כנסת ישראל חוק לפיו ירושלים המאוחדת היא בירת ישראל.

יום ירושלים הפך לחג של בירת ישראל. בליל יום ירושלים ובמהלך היום עצמו מתקיימים אירועים וטקסים מיוחדים, הכוללים טקסי זיכרון ממלכתיים לחללי המלחמה בהר הרצל ובגבעת התחמושת, אחד מאתרי הקרבות הקשים של חטיבת הצנחנים בירושלים. טקסים ואירועים חגיגיים מתקיימים ברחבי העיר בפארקים, במוזיאונים באתרי הלחימה וגם בבתי הספר ובמוסדות החינוך. במהלך יום ירושלים נערכת ברחובות ירושלים צעדה מיוחדת, "צעדת ירושלים". בלילה של יום ירושלים יוצאת

"צעדת ריקוד הדגלים" מהכניסה לירושלים (ליד ישיבת מרכז הרב) אל הכותל המערבי
בבתי הכנסת ברחבי הארץ נערכות תפילות חגיגיות, הכוללות פרקי הלל והודיה
ותפילה לשלום המדינה

דוד המלך כתב בתהילים פרק קכ"ב, פסוק: "ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו"
ועל כך אומרים הפרשנים "חברה" – שעושה כל ישראל חברים. ומי יתן שאכן כך יהיה
כפי שאומר האבן עזרא (פרשן בימי הביניים) על הפסוק בפרשתנו "וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאָרֶץ
" – ביניכם, ובמילים שלנו, המסר הוא שלום בבית, נכבד אחד את השני נעריך אחד את
השני ואז יהיה שלום

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, לְדָוִד:

שְׁמַחְתִּי, בְּאֹמְרִים לִי בֵּית ה' גִּלְךָ.
עַמְדוֹת, הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיךָ, יְרוּשָׁלַם.
יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שְׁחִבְרָה לָהּ יַחְדָּו.
שְׁשֵׁם עָלוּ שְׁבָטִים, שְׁבָטֵי יְהוָה עֵדוֹת לְיִשְׂרָאֵל: לְהַדּוֹת, לְשֵׁם ה'.
כִּי שָׁמָּה, יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפָּט: כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד.
שְׂאֵלוֹ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם; יִשְׁלִי, אֶהְבֶּיךָ.
יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ; שְׁלוֹהָ, בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ.
לְמַעַן, אַחֲי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּךָ.
לְמַעַן, בֵּית ה' אֶלֶּהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ.

(תהילים פרק קכ"ב)

(על פי אגדה מאת יצחק נבון, "ששת הימים ושבעת השערים")

מלחמת ששת הימים היא המלחמה בה שוחררה ירושלים, חיילי ישראל יצאו למלחמה
נצחו בכל מקום ומקום עד שהגיעו לירושלים.

שבעה שערים היו בחומתה של ירושלים ולא ידעו חיילי ישראל באיזה שער נכנסים
שכל שער קופץ ומרקד בפניהם ואומר בואו בתוכי, שאני ראוי לכם מכולם. ישב הקדוש
ברוך הוא בישיבה של מעלה ומלאכי שרת מימינו ומשמאלו אמר להם, איזה שער ראוי
שיכנסו דרכו לגאול את ירושלים? עמד המלאך מיכאל ואמר, ריבוננו של עולם! כולם
נאים וכולם ראויים קרא לשערים שיאמרו דבריהם לפניך ואתה בורר אחד מהם, אמר

לו הקדוש ברוך הוא כך אני עושה! קפץ שער יפו ואמר, ריבוננו של עולם! אני השער וממני שתי דרכים, האחת – לחברון, לקברי האבות שיסדו אומתך. ואחת לעיר יפו יבואו בתוכי חיילי ישראל ואני מסוכך עליהם והמלאכים אומרים אמת, ראוי ראוי. נזדקף שער שכם על עמודיו והיה צווח בקולו ואומר אני השער וממני הדרך לעירו של יוסף ממני יכנסו חיילי ישראל.

נתנה הרשות וקפץ שער ציון ואמר ריבוננו של עולם! אני השער שעליו נקראת עיר קודשך – ציון. דרכי עברו חיילי ישראל במלחמת השחרור אל עיר קודשך ומלאכי שרת מנידים ראשם ואומרים ראוי, ראוי.

נזדעזע שער האשפות ואמר ריבוננו של עולם! אני דל ונכלם מושפל ונדכא ומחציתי קבורה באדמה, ומעלי זרקו אשפתות וכפפתי עצמי לקבל אשפה של ירושלים ולא זו בלבד אלא שבכל יום ויום אני מסתכל בכותל המערבי רואה אותו בבדידותו ומפייס אותו בדברים אמרו המלאכים ראוי, ראוי.

קפץ שער הפרחים ואמר חס ושלום, חיילי ישראל לא יבואו בשער של אשפות, אלא יבואו בשער של פרחים! שאם באים בתוכי, אני תולש פרחי מעלי ומעטר בהם ראשיהם של יקירנו. נזדעזע השער החדש המערבי, ואמר ריבוננו של עולם! אני הקטן בשערים וכל הימים עצוב אני על שעמדו האויבים על גבי ויורים אש אל בני ישראל. כמה נערתני אותם מעלי ולא יכול להפילם. תעמוד לי זכות צערי ויכנסו החיילים דרכי אמרו המלאכים, עני הוא וקטון וראוי הוא לישראל.

קפץ שער הרחמים והתחיל צועק ואומר, ריבוננו של עולם! כל השערים, רוצים – נפתחים, רוצים – נסגרים ואני פתחי סתום! ואלי באים כל השנים ובוכים על צווארי ואומרים פתח עצמך, פתח שתכנס השכינה. דרכי יעברו חיילי ישראל אמרו המלאכים, ראוי, ראוי. נתן הקדוש ברוך הוא רשות הדיבור לשער האריות נתקפל שער האריות ולא אמר דבר. אמר לו הקדוש ברוך הוא דבר! פתח שער האריות את פיו ואמר ריבוננו של עולם! בכל רגע ורגע רואה אני מכאן את חיילי ישראל מסתכנים במלחמה יבואו מכל שער שיבואו ובלבד שלא יפול עוד מהם אף אחד! שמע הקדוש ברוך הוא כך, אמר לו כיון שבחורי ישראל חשובים בעיניך מתפארת שלך יבואו בני האריות ויכנסו דרך שער האריות! וממך תבוא הישועה להר קודשי פרצו חיילי ישראל אל שער האריות וממנו להר הבית ולקודשי ישראל.

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים במשא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמחזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127

טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010

נייד: 050-5333949

דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

